

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ**

**UZMANLIK
TEZİ**

**ORTOGNATİK CERRAHİ OLGULARINDA
PSİKOLOJİK DEĞİŞİMLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

AZAT RASULOVA

ORTODONTİ ANABİLİM DALI

EYLÜL 2020

**ORTOGNATİK CERRAHİ OLGULARINDA PSİKOLOJİK DEĞİŞİMLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Azat RASULOVA

**UZMANLIK TEZİ
ORTODONTİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ**

EYLÜL 2020

ORTOGNATİK CERRAHİ OLGULARINDA PSİKOLOJİK DEĞİŞİMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(Uzmanlık Tezi)

Azat RASULOVA

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

DİŞ HEKİMLİĞİ FAKÜLTESİ

Eylül 2020

ÖZET

Dentofasiyal deformiteli bireyler çiğneme ve konuşma bozuklukları, estetik kaygı, ortodontik anomali, sosyal fobi ve psikolojik bozukluklar gibi pek çok problemle karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın amacı, dentofasiyal deformiteli bireylere ortognatik cerrahi öncesi (T1), cerrahi sonrası 2. ay (T2) ve 6. ayda (T3) anketler uygulayarak tedavi sürecinde meydana gelen psikolojik değişimleri test etmek ve değerlendirmektir. Bu çalışmaya 16-31 yaş arası iskeletsel Sınıf 3 anomaliye sahip 33 birey (8 erkek, 25 kadın) katıldı. Dentofasiyal deformiteli bireyler çift ve tek çene grubu olmak üzere 2 gruba ayrıldı. Veri toplama aracı olarak bireylere; Rosenberg benlik saygısı ölçeği, Beck depresyon ölçeği, durumluk- sürekli kaygı envanteri ve ortognatik cerrahi ile ilgili yaşam kalitesi ölçeği uygulandı. İstatistiksel değerlendirme SPSS 21 paket programı, Mann-Whitney U testi ve Friedman testi ile yapıldı. Her iki grupta da benlik saygısı düzeylerinde tedavi sürecinde değişim olmadığı ve bütün zamanlarda yüksek olduğu bulundu. Asimetri grubunda, asimetri olmayan gruba göre cerrahiden 6 ay sonra benlik saygısı alt bölümlerinden kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmede önemli azalma sağlandı. Her iki grupta da norm değerlerine göre bireysel farklılıklar olmakla birlikte, tüm tedavi sürecinde depresyon tespit edilmedi. Tek çene grubunda durumluk kaygı düzeylerinin cerrahi öncesi (T1) dönemde hafif düzeyde, bunun dışında T2 ve T3' te ise artarak orta düzeyde olduğu saptandı. Çift çene grubunda ise tüm tedavi sürecinde durumluk kaygı düzeylerinin değişmediği ve orta seviyede olduğu bulundu. Her iki grupta da tüm tedavi boyunca sürekli kaygı düzeyinin tedavi sürecinde aynı kalarak orta düzeyde olduğu tespit edildi. Ortognatik cerrahi ile genel olarak çift çene ve tek çene gruplarında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının iyileştiği gözlemlendi. Çift çene grubunda, cerrahi sonrası 2.ayda yaşam kalitesinin arttığı, 6.ay sonunda ise bu iyileşmenin daha da belirgin hale geldiği tespit edildi. Ortognatik cerrahi tedavi ile dentofasiyal deformitenin estetik ve fonksiyonel bileşenlerini tedavi etmenin yanı sıra, psikolojik olarak da hem çift çene, hem tek çene grubundaki bireylere katkı sağlandığı görüldü.

Bilim Kodu : 1045

Anahtar Kelimeler : Ortognatik cerrahi, psikoloji, yaşam kalitesi

Sayfa Adedi :135

Danışman : Doç. Dr. Belma IŞIK ASLAN

EVALUATION OF PSYCHOLOGICAL CHANGES IN ORTHOGNATHIC SURGERY CASES

(Speciality Thesis)

Azat RASULOVA

GAZI UNIVERSITY

FACULTY OF DENTISTRY

September 2020

ABSTRACT

Individuals with dentofacial deformity face many problems such as chewing and speech disorders, aesthetic anxiety, orthodontic anomaly, social phobia and psychological disorders. The aim of this study is to test and evaluate the psychological changes occurring during the treatment process by applying questionnaires to individuals with dentofacial deformity before orthognathic surgery (T1), 2 (T2) and 6 months (T3) after surgery. This study included the participation of 33 individuals (8 males, 25 females) with skeletal Class 3 anomaly between the ages of 16-31. Individuals with dentofacial deformity were divided into two groups as double and single jaw groups. As a data collection tool, these scales were applied to individuals; the Rosenberg self-esteem scale, Beck depression inventory, state-trait anxiety inventory and the orthognathic quality of life questionnaire. Statistical evaluation was done with SPSS 21 package program, Mann-Whitney U test and Fridman test. It was found that there was no change in self-esteem levels in both groups during the treatment process and were high at all times. In the asymmetry group compared to the group without asymmetry, the sense of threat in interpersonal relationships, which is one of the sub-parts of self-esteem, significantly decreased 6 months after the operation. Although there were individual differences in the norm values in both groups, depression was not detected during the entire treatment process. It was found that the state anxiety levels in the single jaw group were mild in the preoperative (T1) period, and increased in T2 and T3 and were moderate. In the double chin group, it was found that the state anxiety levels did not change during the whole treatment process and were at a moderate level. It was found that trait anxiety level remained the same during the treatment process in both groups throughout the treatment and was at a moderate level. It was observed that orthognathic surgery improved the total and subdivision scores of the quality of life in the double and single jaw groups. In the double jaw group, it was determined that the quality of life increased in the 2nd month after surgery, and this improvement became more evident at the end of the 6th month. In addition to treating the aesthetic and functional components of dentofacial deformity with orthognathic surgery treatment, it was observed that individuals in both double and single jaw groups contributed psychologically.

Science Code : 1045
Key Words : Orthognathic surgery, psychology, quality of life
Page Number :135
Advisor : Assoc. Prof. Belma IŞIK ASLAN

TEŞEKKÜR

Uzmanlık eğitimim ve tez çalışmam boyunca, ilgi, destek, akademik tecrübe ve bilgisini benden esirgemeyen, değerli yardım ve katkılarıyla bana yol gösteren ve örnek olan değerli hocam sayın Doç. Dr. Belma IŞIK ASLAN' a,

Eğitim sürecim boyunca bilgi, tecrübe, anlayış ve hoşgörüsü ile yanımda olan bölüm başkanımız, değerli hocam sayın Prof. Dr. Lale TANER' e ve üzerimde emeği olan, mesleğimi etik olarak ve en iyi şekilde yapmamda bana yol gösteren tüm değerli hocalarıma,

Tez çalışmamda yardım ve katkılarından dolayı sayın hocam Doç. Dr. Ayşe GÜLŞEN'e ve psikolojik değişimlerin yorumlanmasında yol gösteren psikolog Şadiye BACIK TRANK'a

Eğitim sürecim boyunca tecrübelerini esirgemeyen sevgili Uzm. Dt. Erdal BOZKAYA' ya,

Uzmanlık sürecim boyunca hem kıdemli, hem arkadaş olarak desteklerini gördüğüm sevgili Uzm.Dt. Şeyma AKÇAY GÜLŞEN ve Uzm.Dt. Hakan YILDIRIM'a,

Bu zorlu eğitim sürecimde birlikte vakit geçirmekten keyif aldığım, iyi günde, kötü günde yanımda olan, kardeş bildiğim Dt. Kardelen ARAS' a,

Eğitim boyunca birlikte vakit geçirdiğim yol arkadaşım Dt. Gülce Tosun'a ve her ihtiyacımda yanımda olan, destekleyen ve yol gösteren sevgili eşkıdemlim Dt. Ecem Yazıcı'ya,

Anket zamanları takibinde desteklerini eksik etmeyen Dt. Merve Kurnaz'a,

Bu süreçte son dönemimi neşelendiren, birlikte güzel vakitler geçirdiğim arkadaşlarım Dt. Şeyma ERENTÜRK' e, Dt. Büşra GÖKMEN' e, Dt. Gökçe Erkan'a,

Uzmanlık eğitimim boyunca her zaman abla olarak desteğini eksik etmeyen sevgili Hacer TAYFUN'a,

Eğitim sürecimin bana kazandırdığı, birlikte güzel günler geçirdiğim tüm çalışma arkadaşlarıma,

Her şeyden önemlisi, bu günlere gelmemde büyük emek ve destekleri olan, her zaman yanımda olan aileme

En içten ve samimi duygularıyla TEŞEKKÜR EDERİM..

Dt. Azat RASULOVA

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	5
2.1. Ortognatik Cerrahi Olgularında Benlik Saygısı	5
2.2. Ortognatik Cerrahi Olgularında Kaygı Ve Depresyon	9
2.3. Ortognatik Cerrahi Olgularında Yaşam Kalitesi	11
3. GEREÇ VE YÖNTEM	15
3.1. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri	15
3. 2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Kullanılan Ölçekler	16
3.2.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	16
3.2.2. Beck Depresyon Ölçeği	28
3.2.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envateri	32
3.2.4. Yaşam Kalitesi Ölçeği	36
3.3. İstatistiksel Değerlendirme	39
4. BULGULAR	41
4.1. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	42
4.1.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları	42
4.1.2. Asimetri Olan ve Olmayan Grup Bulguları	51
4.1.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları	64

Sayfa

4.2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Beck Depresyon Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	76
4.2.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları	76
4.2.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları	78
4.2.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları	79
4.3. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	81
4.3.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları	81
4.3.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları	84
4.3.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları	86
4.4. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Ortognatik Yaşam Kalitesi Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular	89
4.4.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları	89
4.4.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları	96
4.4.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları	101
5. TARTIŞMA	109
5.1. Vaka Seçimi	111
5.2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	112
5.3. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Beck Depresyon Ölçeği	114
5.4. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	116
5.5. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Ortognatik Yaşam Kalitesi Ölçeği	117
6. SONUÇLAR	121
KAYNAKLAR	123
EKLER	131
EK-1. Etik kurul onayı	132
ÖZGEÇMİŞ	134

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Olguların gruplara göre dağılımı	15
Çizelge 4.1. Gruplardaki cinsiyet dağılımı	41
Çizelge 4. 2. Gruplardaki yaş dağılımı	41
Çizelge 4.3. Çift çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	42
Çizelge 4.4. Tek çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	43
Çizelge 4.5. Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	44
Çizelge 4.6. Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması	47
Çizelge 4.7. Asimetri grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	52
Çizelge 4.8. Asimetri olmayan grupta benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	53
Çizelge 4.9. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	54
Çizelge 4.10. Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması.....	59
Çizelge 4.11. Tek üst çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	64
Çizelge 4.12. Tek alt çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	66
Çizelge 4.13. Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	67
Çizelge 4.14. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması	71
Çizelge 4.15. Çift çene grubunun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması.....	76

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.16. Tek çene grubunun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması.....	76
Çizelge 4.17. Çift çene ve tek çene grupları arasında T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması	77
Çizelge 4.18. Çift çene ve tek çene grupları arasında depresyonun T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 fark değerlerinin karşılaştırılması.....	77
Çizelge 4.19. Asimetri olan grubun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması.....	78
Çizelge 4.20. Asimetri olmayan grubun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması	78
Çizelge 4.21. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında depresyon puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	78
Çizelge 4.22. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında depresyonun T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması.....	79
Çizelge 4.23. Tek üst çene alt grubu için depresyon puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	79
Çizelge 4.24. Tek alt çene alt grubu için depresyon puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	80
Çizelge 4.25. Tek üst ve tek alt çene alt grubu için depresyon puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması.....	80
Çizelge 4.26. Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki depresyon fark değerlerinin karşılaştırılması	80
Çizelge 4.27. Çift çene grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	81
Çizelge 4.28. Tek çene grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	82
Çizelge 4.29. Çift çene ve tek çene grupları arasında T1,T2 ve T3 zamanlarında durumluk ve sürekli kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	82
Çizelge 4.30. Çift çene ve tek çene grupları arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması	83
Çizelge 4.31. Asimetri grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	84

Çizelge**Sayfa**

Çizelge 4.32. Asimetri olmayan grupta T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	84
Çizelge 4.33. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında kaygı puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	85
Çizelge 4.34. Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması.....	85
Çizelge 4.35. Tek üst çene alt grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	86
Çizelge 4.36. Tek alt çene alt grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması.....	87
Çizelge 4.37. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	87
Çizelge 4.38. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması	88
Çizelge 4.39. Çift çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması	90
Çizelge 4.40. Tek çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması	91
Çizelge 4.41.Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin gruplar arası karşılaştırılması	92
Çizelge 4.42. Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi toplam puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması.....	95
Çizelge 4.43. Asimetri grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	96
Çizelge 4.44. Asimetri olmayan grupta yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	97
Çizelge 4.45. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması	98

Çizelge**Sayfa**

Çizelge 4.46. Tek üst çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	102
Çizelge 4.47. Tek alt çene alt grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması	102
Çizelge 4.48. Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması.....	103

1.GİRİŞ

Ortognatik cerrahi tedavi dentofasiyal deformite ve maloklüzyonların yüz iskeleti ve yumuşak dokuları içerecek şekilde ortodontik ve cerrahi operasyonlarla düzeltilmesi işlemidir. Bu tedavi tipiyle sadece kemiklerde değişiklik yapılmamakta aynı zamanda yumuşak dokular da bu değişimden etkilenecek hastanın görünümünde önemli bir fark gözlenebilmektedir (Panula, 2004).

Popülasyonun %5'inde dentofasiyal deformite gözlenmektedir ancak spesifik etiyolojik faktörün belirlenmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Büyüme gelişimi etkileyen birçok faktörün kombinasyonu ile dentofasiyal deformiteler meydana gelebilir. Etiyolojik faktörler; bilinen spesifik nedenler, herediter faktörler ve çevresel faktörler olarak sınıflandırılabilir (Proffit, 1991).

Sonuç olarak, dentofasiyal deformite ve maloklüzyonlar çenelerin pozisyonları ve boyutları arasındaki uyumsuzluk ile gelişmekte ve bu maloklüzyonların üç tedavi seçeneği bulunmaktadır:

- Büyümenin modifikasyonu
- Ortodontik kamufraj
- Çenelerin ve/veya dentoalveolar segmentlerin cerrahi reposisyonu.

Şiddetli ortodontik problemlerin görüldüğü vakalarda büyüme modifikasyonu veya ortodontik kamufraj tedavisi ile maloklüzyon düzeltilemediği zaman tek tedavi seçeneği, çenelerin cerrahi düzeltimi veya dentoalveolar segmentlerin reposisyonudur (Proffit, 1991).

En sık ortognatik cerrahi gerektiren dentofasiyal deformiteler maksiller ve mandibuler retrognati olgularıdır. Bu iki deformiteyi maksiller vertikal yetersizlik ve mandibuler prognati takip etmektedir. Bu deformitelerin tedavisinde sıklıkla maksiller cerrahi için Le Fort I osteotomisi, mandibular cerrahi için ise bilateral sagittal split osteotomileri yapılmaktadır (Dolce, 2000).

Bell (1986) ortognatik cerrahinin amaçlarını; uygun çene fonksiyonu, uzun süreli stabilite ve optimal yüz estetiği olarak değerlendirmiştir. Estetik algısı toplumlarda, geçmişten bu yana büyük öneme sahip olmuştur. Özellikle yüz estetiği kişinin sosyal anlamda kabul edilebilirliği bakımından en önemli belirleyicilerdendir. Dentofasiyal deformiteye sahip bireyler, toplumda kendileri ile dalga geçilmesine ve sürekli rahatsız edici bakışlara maruz kaldıklarından dolayı, küçük yaşlardan itibaren bazı psikolojik problemler yaşamaktadırlar (Helm, 1983).

Ortognatik cerrahi, bireylerin yüz görünümünde hızlı değişikliklere sebep olmasından dolayı bireyleri psikososyal olarak da etkilemektedir.

Oland ve ark. (2011) görünümün, özellikle de dış görünümünün bireylerin tedaviye yönelmesinde güçlü faktör olduğunu rapor etmişlerdir. Çalışmadaki olguların çoğu (%75,8) genel görünümünün geliştiğini düşünürken, beşte biri (% 21) herhangi bir değişiklik algılamamış ve daha az bir kısmı (% 3.2) ise genel görünümünün kötüleştiğini belirtmiştir. Carvalho ve ark.(2013) bireylerin tedaviye yönelmesindeki en sık görülen nedenin fonksiyonel problemler (%40) olduğunu savunmuşlardır. Bu sebeple tedaviye başvuran bireylerin hem cerrahi öncesi, hem de cerrahi sonrası kendilerini beğendikleri, bireylerin %13' nün ise cerrahiye takiben 6 ay sonra kendilerini beğendikleri bildirilmiştir.

Kiyak ve ark. 'nın (1982) çalışmasında ortognatik cerrahi sonrası hasta memnuniyeti düzeyi ilk 4 ayda yüksek bulunmuş, ancak sonrasında 9. aya kadar memnuniyet seviyesinde bir azalma olmuş ve en çok azalma ise cerrahi sonrası ortodontik tedavinin devam ettiği bireylerde görülmüştür. Aksine Finlay ve ark. (1995), Zhoe ve ark. (2001) çalışmalarında hasta memnuniyeti cerrahiden sonra 12. ve 24. aya kadar sırasıyla arttığını belirtmişlerdir.

Cerrahi müdahalenin zorluğu, dış görünüm ve fonksiyonda oluşacak değişimler bireylerde tedaviden önce kaygı ve gerginlik yaratmaktadır (Kiyak, 1985). Cerrahi olgulardaki anksiyete, olgunun duyu kaybı, korku, ödem, ağrı, cerrahi prosedürün kendisi ve tedavi sonrası fiziksel değişimle ilişkilendirilmiştir (Hugo, 1996). Kiyak ve ark.'nın (1985

)çalışmasında bireylerin cerrahi sonrası 6. Ayda daha enerjik olduğu ve gerginlik seviyesinin de düşük olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, pozitif duygu durum ve düşük düzeylerde yorgunluk ve depresyon tespit edilmiştir (Kiyak, 1985). Yapılan diğer çalışmalarda, düşük düzeyde depresyon, refah düzeyinin ise cerrahiyi takiben ilk 6 ayda arttığı ve 1 yıl sonunda mutluluk seviyesinin daha fazla olduğu bulunmuştur (Lovius, 1990).

Ortognatik hastaların kaygı düzeylerinin fazla olduğu, beden imajı ve benlik saygısının ise düşük olduğu bulunmuştur (Bertolini, 2000; Cunnigham, 2000).

Bu çalışmanın amacı, ortognatik cerrahi ile tedavi edilecek olgularda bu tedavi sürecinde meydana gelen psikolojik değişimleri anketler uygulayarak test etmek ve değerlendirmektir. Literatürde daha önce yapılan çalışmalarda Rosenberg benlik saygısı ölçeği, genel sağlıkla ilgili yaşam kalitesi ölçeği, ağız sağlığı ile ilgili yaşam kalitesi ölçeği, Beck depresyon ölçeği ve çeşitli kaygı ölçekleri ikiye, üçer, kombine veya tek şeklinde kullanılmıştır. Bu araştırmada diğer çalışmalardan farklı olarak bireyler deformite türüne göre tek çene-çift çene, asimetri olan-olmayan, tek üst çene - tek alt çene olacak şekilde ayrılarak, Rosenberg benlik saygısı ölçeği, ortognatik cerrahi ile ilgili yaşam kalitesi ölçeği, Beck depresyon ölçeği ve durumluk- sürekli kaygı envanteri ölçeklerinin birlikte kullanılmasıyla, ortognatik cerrahi öncesi ve sonrası psikososyal değişimlerin kapsamlı olarak değerlendirilmesi hedeflendi.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ortognatik Cerrahi Olgularında Benlik Saygısı

Benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı kendini beğeni ve kabul durumudur. Bireyin kendini değerli, yetenekli, önemli ve çevre tarafından kabul görücü biri olarak algılama düzeyi ile kendine güven duyması, kendine değer vermesi, kendini onaylaması ve değerli bulmasıdır (Çuhadaroglu, 1986).

Ortognatik cerrahi tedavi sonuçları ile çoğunlukla oklüzyon, estetik ve fonksiyonel beceride iyileşme sağlanmaktadır. Özellikle benlik kavramında ortaya çıkan değişiklikler daha az ortaya çıkan psikolojik etkilerdir. Araştırmalar ameliyattan sonra benlik kavramının cerrahi önceki dönemlerden itibaren önemli derecede arttığını (Flanary ve ark., 1990; Garvill ve ark., 1992) ve cerrahi sonrası 1. yıl (Forssell, 1998) ve 2. yıl (Flanary ve ark., 1990) boyunca da bu artışın devam ettiğini göstermiştir. Olgular sıklıkla pozitif kişisel yararlar; fasiyal estetiği beğenme, benlik saygısı ve kendine güven duygusunun arttığını ve benlik bilincinin ise daha düşük seviyelerde olduğunu bildirmişlerdir. Buna karşın Kiyak (1982) çalışmasında cerrahiden sonra benlik kavramında tereddütlerin olduğu bir döneme girildiğini göstermiştir.

Kiyak ve ark.(1982 a), Fitt's Tennessee benlik kavramı ölçeği kullanarak cerrahi müdahalenin benlik saygısı ve beden imajı üzerine etkilerini uzun dönem takiplerle değerlendirmişlerdir. Ortognatik cerrahi öncesine göre, cerrahi sonrası dördüncü ayda kişisel benlik saygısı ve beden imajı değerlerinin arttığını belirtirlerken, cerrahi sonrası dokuzuncu ayda ise, cerrahi sonrası dördüncü aya göre anlamlı derecede azalma olduğunu bildirmişlerdir (Kiyak, 1982). Cerrahi sonrası 24. ayda, cerrahi sonrası dokuzuncu aya göre benlik saygısı ve fasiyal beden imajı değerleri artış gösterse de, yine de cerrahi öncesi değerlere göre düşük bulunmuştur. Tüm beden imajı ise cerrahi öncesi seviyelere göre 24. ayda anlamlı şekilde artış göstermiştir (Kiyak, 1984). Kiyak (1984) olguların en büyük beklentisi olan estetik iyileşmenin gerçekleşmesi sebebiyle benlik saygısının dördüncü ayda arttığını belirtmiştir. Benlik saygısının dokuzuncu ayda azalmasının sebebini de bireylerin cerrahi sonrası yeni yüz görünümüne alışmaları dolayısıyla daha

önceden dikkatini çekmeyen vücudunun başka bir bölgesinin farkına varmaları şeklinde açıklamıştır. Araştırmacılar, cerrahiden 24 ay sonra bile hastaların yarısında dudak ve çenede parestezinin devam ettiğini, ancak hastaların benlik saygısının en fazla estetik iyileşmeden etkilendiğini bu sebeple benlik saygısının arttığını belirtmişlerdir. Ancak bireylerin benlik saygılarının 24. ayda, cerrahi öncesi değerlere göre halen düşük olmasının sebebi olguların cerrahi öncesinde parestezi, sinüs problemi veya çiğneme problemi yokken, cerrahi sonrasında bunun gibi problemler yaşamaya başlamaları olarak gösterilmiştir.

Kiyak ve ark. (1986) son çalışmalarında genel benlik saygısı ve özellikle kişisel benlik saygısının cerrahi öncesinden fiksasyonun kaldırılmasındaki döneme kadar benzer şekilde (cerrahi sonrası 6 ay) arttığını, fakat fiksasyon sonrası 6 ay içinde başlangıç seviyesinden daha az olacak şekilde azaldığını rapor etmişlerdir.

Cunningham ve ark. (1996) yaptıkları cross-sectional çalışmada, cerrahi öncesinde 83 olgu ile cerrahi sonrasında ayrı bir grup olan 100 olgunun benlik saygısı seviyelerinin değişimini incelemiş ve cerrahi öncesi ile cerrahi sonrası grubun benlik saygılarında anlamlı bir farklılık bulamamışlardır. Araştırmacılar normalde yüz görünümü ve dental görünümün iyileşmesi ile birlikte benlik saygısında da bir artış bekleneceğini, ancak yaptıkları çalışmada cerrahi tedavi öncesindeki bireylerin benlik saygısı değerlerinin yeterli seviyede olduğu için benlik saygılarında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmişlerdir.

Van Steenberg ve ark. (1996) cerrahi sonrası memnuniyet derecesini değerlendirdiği çalışmada görünüşle ilgili memnuniyetin tahmin edilmesinde, benlik kavramının en önemli bağımsız tahmin edici faktör olduğunu bulmuşlardır. Bu nedenle, daha yüksek benlik saygısı olan bireylerin cerrahi sonrası fasiyal görünümle ilgili daha fazla memnun olma olasılıkları olduğunu belirtmişlerdir.

Ortognatik cerrahiye yönelen olgularda cerrahi sonrası benlik kavramı ve vücut algısının artması, kişilerarası ilişkiler, özellikle de karşı cinsle olan ilişkilerin iyileşmesi ve bireylerin çoğunda toplumsal faaliyetlerde artış olması şeklinde kendini göstermektedir.

Birçok araştırmacı ortognatik cerrahi sonrası bireylerin sosyal ilişkilerdeki değişimlerini incelemiştir. Yapılan çalışmalarda cerrahiden hemen sonra sosyal aktivitelerde azalma, cerrahi sonrası 4. ayda eğlence faaliyetleri ve sosyal aktivitelerde kademeli derecede artış ve cerrahi sonrası 6. ayda sosyal etki ve sorumlulukta da artış olduğu gösterilmiştir (Lam ve ark., 1983; Hugo, 1996). Bireyler ayrıca, fiziksel görünümle ilgili daha az dezavantaj, daha az alay ve uzun vadeli ilişkiler kurmada kendilerinde daha fazla özgüven algıladıklarını rapor etmişlerdir. Cerrahiden hemen sonra sosyal faaliyetlerde azalma, muhtemelen cerrahi sonrası ödem ve/veya maksillomandibular fiksasyon ile açıklanabilir (Hugo 1996).

Hatch ve ark. (1998) da psikososyal boyutlarda benzer, önemli gelişmeler bulmuşlardır. Sosyal etkileşim, iletişim, duygusal davranış ve hassasiyetinin tedavi öncesinden itibaren cerrahi sonrası 8. hafta, 6. ay, 12. ay ve 24. ay'a kadar kademeli olarak iyileştiğini bildirmişlerdir.

Bazı olguların ortognatik cerrahi tedavi sonrası sosyal iletişimindeki iyileşmenin zamanla düşüşe uğradığını belirtmişlerdir. Örneğin; Lam ve ark. (1983) 53 hastayı (ort yaş=23,5) cerrahiden 9 ay sonra incelemiş ve sosyal faaliyetlerin cerrahi öncesi seviyelere yakın düzeye kadar azaldığını tespit etmişlerdir.

Benzer sonuçlar Garvill ve ark.'nın (1992) çalışmasında da bulunmuştur. Başkalarından olumlu yorumlar alan bireylerde, cerrahi sonrası 2. aydan 6. aya kadar sosyal faaliyetlerde artış gözlenirken, 18 ay sonra yeniden değerlendirildiğinde ise azalma görülmüştür. Lam ve ark. (1983) evlenmemiş bireylerde (>15yaş) ortognatik cerrahi sonrası karşı cinsle olan sosyal faaliyetleri araştırmışlardır. Bireylerin aynı cinsten olanlarla sosyal ve eğlence faaliyetlerinde önemli artış saptandığını, ancak karşı cinsle olan faaliyetlerinde artış izlenmediğini bildirmişlerdir.

Burden ve ark. (2010), Rosenberg benlik saygısı ölçeği kullanarak, Sınıf 2 veya Sınıf 3 iskeletsel düzeltme ihtiyaç duyan ortognatik cerrahi olgularının psikolojik durumlarını değerlendirdikleri çalışmada, Sınıf 2 bireylerin, Sınıf 3 ve kontrol grubuna göre daha düşük benlik saygısına sahip olduklarını ancak bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığını

belirtmişlerdir. Sınıf 2 bireylerin daha düşük benlik saygısına sahip olmasının sebebi olarak da çalışmaya dahil edilen bireylerin sosyal beklentilerinin ve yüz çekiciliğinin farklı olmasını göstermişlerdir.

Aksine, Gerzanic ve ark.'nın (2002) çalışmasında 100 Sınıf 2 ve Sınıf 3 bireyin preoperatif psikolojik profillerinin farklı olduğu ve postoperatif olarak da farklı dinamikler gösterdiği bulunmuştur. Sınıf 3 deformiteye sahip olan olguların Sınıf 2 bireylere kıyasla kendilerini daha az çekici buldukları ve tedavi sonrası yine bu olguların kendilerini daha fazla beğendikleri ve özgüvenlerinde de daha fazla artış olduğu bulunmuştur (Gerzanic ve ark., 2002).

Ortognatik cerrahi uygulanan iskeletsel Sınıf 3 olgularda benlik saygısı, eleştiriye duyarlılık ve sosyal görünüm kaygısı gibi psikolojik parametrelerdeki değişikliklerin değerlendirildiği ve Sınıf 3 bireylerin kontrol grubuyla karşılaştırıldığı yapıldığı bir çalışmada, Sınıf 3 deformiteli bireylerin ortognatik cerrahi öncesi özgüveni kontrol grubundaki bireylerden anlamlı olarak daha düşük olmasına rağmen, ameliyattan sonra olguların özgüvenlerinin kontrol grubundan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Yine bu çalışmada ortognatik cerrahi sonrası Sınıf 3 deformiteli bireylerin benlik saygısı artmış, eleştiriye duyarlılık ve sosyal görünüm kaygısı önemli ölçüde azalmıştır. Ayrıca, Sınıf 3 deformiteli bireylerin sosyal görünüm kaygı düzeyleri cerrahi öncesi kontrol grubuna göre anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ortognatik cerrahi ile Sınıf 3 bireylerin sosyal görünüm kaygı düzeyleri kontrol grubu değerlerine yaklaşmıştır. (Ağırnaslıgil ve ark., 2019)

Alanko ve ark. (2017) yaptıkları ortognatik cerrahi olgularının psikososyal iyilik halindeki değişimleri değerlendirdikleri kontrollü çalışmada olguları tedaviden önce (T0), ilk ortodontik muayeneden sonra (T1), tedavi sırasında üç kez (T2 – T4) ve ameliyattan 1 yıl sonra (T5) Rosenberg benlik saygısı ölçeği ve ortognatik yaşam kalitesi anketleri ile değerlendirmişlerdir. Ortodontik aygıtlar uygulandıktan sonra (T2) ortognatik cerrahiye özgü yaşam kalitesi, benlik saygısı ve psikolojik fleksibilitenin azaldığını ve psikiyatrik semptomların arttığını bulmuşlardır. Sonrasında, T2'den T5'e doğru ortognatik yaşam kalitesi, beden imgesi, benlik saygısı ve psikiyatrik belirtilerde iyileşmeler gözlenmiştir. Genel olarak çalışma ortognatik yaşam kalitesi, beden imgesi ve psikiyatrik semptomlarda

T0'dan T5'e doğru iyileşme ile sonuçlanmıştır. Ayrıca T5' te, bireylerin psikososyal iyilik halinin, kontrol bireyleriyle karşılaştırılabilir veya onlardan daha iyi olduğu bulunmuştur (Alanko ve ark., 2017).

2.2. Ortognatik Cerrahi Olgularında Kaygı Ve Depresyon

Sosyal Anksiyete Bozukluğu, diğer adıyla sosyal fobi, kişinin tanımadığı insanlarla karşılaştığı, başkalarının gözünün üzerinde olabileceği bir ya da birden fazla toplumsal durumdan belirgin ve sürekli bir korku duyması, küçük duruma düşeceği ya da utanç duyacağı bir biçimde davranmasından korkması ve kaygı belirtileri göstermesidir (Binbay ve Koyuncu, 2012).

Beden imgesi sosyal kalıplardan etkilenmektedir. Bu doğrultuda, kişinin kendi bedenine olan tutumu, o kişinin sosyal algılarını ve davranışlarını da etkilemektedir. Sosyal kalıplardan etkilenen beden imgesi, kişinin dünyaya gelişinden ölümüne kadar sürekli olarak değişime uğramaktadır (Cash, 2002). Bireyin bedenine dair algısı olumlu ise sosyal güvenin artması kolaylaşırken, olumsuz bir beden algısı bireyde kaygıya ve sosyal olarak geri çekilmeye sebep olabilmektedir (Cash, 2002).

Fiziksel görünümün, sosyal anksiyete ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Sosyal anksiyetesi yüksek olan bireyler, potansiyel vücut değerlendirmesini içeren sosyal durumlarda daha sıkıntılı olma eğilimindedir (Leary ve Kowalski, 1995).

İkiz ve Eriş (2013)'in toplam 300 ergen üzerinde uyguladığı ve ergenlerin sosyal anksiyete düzeylerini etkileyen faktörleri saptama amacıyla yapmış oldukları çalışmada; olumlu beden imajına sahip ergenlerin, benlik saygı düzeylerinin yüksek çıkmasına bağlı olarak sosyal kaygı yaşama seviyeleri, olumsuz beden imajına sahip olan ergenlere göre daha düşük bulunmuştur. Aynı çalışmada; olumlu beden imajına sahip ergenlerin, sosyal anksiyete, sosyal kaçınma ve eleştirilme anksiyete düzeylerinin de, olumsuz beden imajına sahip olan ergenlerden daha düşük olduğu görülmüştür.

Yetişkinlerde aşırı sosyal anksiyete düzeyleri, günlük yaşamda uyum zorlukları ile ilişkilendirilmiştir. Kronik olarak yüksek kaygı düzeylerinin sosyal karşılaşmalardan

kaçınma, sosyal fobiler, alkol, uyuşturucu kullanımı ve depresyon gibi pek çok davranış ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Clark ve Arkowitz, 1975).

Yüz görünümünün, kaygı, depresyon vs. birçok psikolojik durum üzerinde etkisi bulunmaktadır. Ortodontik tedavi nedeniyle kaygı seviyesinde meydana gelen değişiklikler birçok çalışmada değerlendirilmiştir. Kovalenko ve ark.'nın (2011) yürüttükleri çalışmada, ortognatik cerrahi ihtiyacı olan 96 bireyden fotoğraflar alınmış ve bireyler fasiyal estetik indeksine göre hafif, orta ve şiddetli olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Sonuç olarak hafif ve orta şiddette fasiyal deformitesi olan bireyler kontrol grubuna göre farklı bir psikolojik durum sergilemezken, şiddetli fasiyal deformiteye sahip bireylerin daha yüksek oranda emosyonel tutarsızlık, içe dönüklük, kaygı ve antisosyallik gösterdikleri ve bu olguların sıkıntı, depresyon ve ters psikolojik reaksiyon gösterme eğiliminde oldukları rapor edilmiştir.

Philips (1998), fasiyal iskeletsel uyumsuzluğa sahip bireylerde tedaviden önce depresyon, yüksek kaygı ve kişilik problemlerinin mevcut olduğunu ve bu nedenle tedavi isteklerinin arttığını belirtmiştir.

Kiyak ve ark. (1985) yaptıkları kontrollü çalışmada ortognatik cerrahi olması için sevk edilen 156 bireyi üç grup halinde psikolojik durumlarını karşılaştırarak incelemişlerdir. 90 olguda ortognatik cerrahi uygulanmış, 33 bireyde ortognatik cerrahiyi reddetmelerinden dolayı sadece ortodontik tedavi uygulanmış, 33 olgu ise tüm tedavileri reddetmiştir. Ortognatik cerrahi tedavi uygulanmış bireylerde, cerrahi operasyondan altı ay sonrasında diğer kontrol gruplarına göre anlamlı olarak daha iyi ruh hal ve enerji seviyesinin daha iyi olduğu depresyon ve kaygı düzeylerinin ise daha az olduğu gözlenmiştir.

Bazı çalışmalarda ise olguların büyük kısmında (%60-80) cerrahi sonrasındaki yeni görünüme alışmadaki zorluklar sebebiyle kısa süreli depresyon bildirilmiştir (Cunnigham, 1996). Ortognatik cerrahi sonrası ortodontik tedavi altı aydan daha fazla süre devam ettiği zaman bireylerde depresyon ve kaygı eğilimlerinin arttığı saptanmıştır (Kiyak, 1985).

Johnston ve ark. (2010) ortognatik cerrahi görmesi gereken bireylerin, özellikle kadınların dentofasiyal görüntüleri nedeniyle mutsuz olduklarını bulmuşlardır. Sınıf 2 olguların

dental görünümleriyle en düşük mutluluğu sergilemelerine rağmen, Sınıf 3 olguların yüz profilleri hakkındaki farkındalığın daha belirgin olduğu belirtilmiştir.

2.3. Ortognatik Cerrahi Olgularında Yaşam Kalitesi

Dentofasiyal deformiteler, psikolojik ve kişisel problemlere neden olmakta, bireylerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir. Yaşam kalitesi, 1993 yılında Dünya Sağlık Örgütü tarafından “İnsanların yaşamdaki durumlarına, kültürel bağlamda yaşadıkları değerlere, amaçlarına, beklentilerine, kalıplarına ve kaygılarına göre algısı” olarak tanımlanmıştır. Yaşam kalitesi subjektif bir kavramdır.

Motegi ve ark.’nın (2003) yaşam kalitesini değerlendirdikleri randomize kontrollü bir çalışmada bireylere bilateral sagittal split cerrahisi yapılmış. Olgular cerrahi öncesi ve sonrası 2. ve 5. yılda değerlendirilmişlerdir. Bu çalışmada, genel sağlıkla ilgili yaşam kalitesinin iyileştiği, oral sağlıkla ilgili yaşam kalitesi, psikososyal durum ve genel hasta memnuniyeti seviyesinin iyi olduğu rapor edilmiştir. Sonuçların 2-5 yıl arasında stabil bulunduğu ve cerrahiden 5 yıl sonra bile hasta memnuniyetinin korunduğu bildirilmiştir.

Kim ve ark. (2009) preoperatif ve postoperatif olarak 34 bireyi 30 dişhekimliği öğrencisi ile karşılaştırmışlardır. Araştırmacılar, olguların postoperatif psikolojik durumlarında iyileşme olduğunu ve kontrol grubu ile postoperatif puan farkının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını belirtmişlerdir.

Murphy ve ark. (2011) ortognatik yaşam kalitesi anketi ile yaşam kalitesini değerlendirmiş ve istatistiksel olarak önemli gelişimler rapor etmiştir. Görünümde %93, çiğneme fonksiyonunda %64, konforda %60 ve konuşmada %32 oranında iyileşme tespit etmişlerdir.

Rustemeyer ve ark. (2012) oral sağlıkla ilgili yaşam kalitesi- 14 anketi ile yaşam kalitesini değerlendirmiş ve en büyük değişimin estetik alanda olduğunu ve bunun da psikolojik huzursuzlukta ve sosyal uyumsuzlukta önemli olumlu değişikliklere neden olduğu sonucuna varmışlardır.

Choi ve ark. (2010) ve Lee ve ark. (2008) çeşitli anket formları kullanarak yaşam kalitesini 6. ayda ve 1. yılda değerlendirmişlerdir. Her iki çalışmada da zihinsel ve fiziksel sağlıkta ve genel yaşam kalitesinde önemli gelişmeler olduğu bildirilmiştir.

Nicodema ve ark. (2008) sınıf 3 deformiteli 29 bireyde SF-36 yaşam kalitesi anket formunu kullanarak yaptıkları çalışmada, fiziksel ve sosyal açıdan iyileşme olduğunu ve cerrahi sonrası kadınlarda emosyonel açıdan daha fazla gelişme olduğunu belirtmişlerdir.

Ghorbani ve ark. (2017) ortognatik cerrahinin uzun dönem yaşam kalitesi üzerindeki etkisini değerlendirdikleri 10 yıllık takip çalışmasında, ortognatik cerrahi olgularının estetik gelişiminin% 91,7 olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca cinsiyet dağılımına göre ortognatik cerrahi öncesi ve sonrası sosyal, estetik ve fonksiyonel yöndeki değişiklikler açısından erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Ghorbani ve ark., 2017).

Ortognatik cerrahi tedaviyi kabul eden bireyler tedavi ile birlikte hayat kalitesinde artış olacağını beklemektedirler (Flanary, 1992) . Yapılan çalışmalarda, ortognatik cerrahiden iki yıl sonra bireylerin kişilik özelliklerinin, sağlıkla ilişkili genel yaşam kalitesinin ve psikososyal fonksiyonların anlamlı derecede iyileştiği gösterilmiştir (Hatch, 1998; Flanary ve ark., 1990).

Ortognatik cerrahi olan bireyler yaşam kalitesindeki uzun dönem faydalar düşünüldüğünde, kısa dönemde görülen riskleri ve rahatsızlıkları kabullenme eğilimi göstermektedirler (O'Young ve McPeck, 1987).

Bu bağlamda sunulan avantajların sayısı ile tanımlanmış “önce cerrahi” yaklaşımı kesin olarak hastaların memnuniyeti ile belirlenmiştir. Ameliyat yaklaşımı geleneksel yaklaşımdan farklıdır çünkü sadece 2 aşamadan oluşur: ameliyat ve ameliyat sonrası ortodontik tedavi. Bu yöntemin, tedaviye olan memnuniyet seviyesine ilişkin temel avantajları: ameliyat öncesi ortodontik tedavinin ortadan kaldırılması veya azaltılması, çenelerin cerrahi olarak hemen istenen pozisyona yeniden konumlandırılması ve daha sonra kısa bir ortodontik tedavi sürecinin olmasıdır. Bu yeni yaklaşım hastalar tarafından da sıkça talep edilmektedir, çünkü yüz estetiğinde iyileşmeleri hemen görmek mümkündür ve tedavi süresi önemli ölçüde kısalmaktadır (Pelo ve ark., 2017).

Pelo ve ark.'nın (2017) yaptığı çalışmada “önce cerrahi” yaklaşımı ve geleneksel ortognatik cerrahi yaklaşımı karşılaştırılmış ve geleneksel ortognatik cerrahi yaklaşımın dekompanzasyon aşamasında fasiyal profilin kötüleşmesinin ve buna bağlı bireylerin yaşam kalitelerinin algılanması üzerinde olumsuz bir etkisi olduğu gösterilmiştir.

Yine Brucoli ve ark.'nın (2019) yaptığı geleneksel cerrahi ve “önce cerrahi” yaklaşımı karşılaştırma çalışmasında olgulara ilk olarak cerrahiden önce son ortodontik kontrolde, cerrahi sonrası 4. haftada ve cerrahi sonrası 6. ayda olmak üzere 3 aşamalı olarak yaşam kalitesi, depresyon ölçeği ve fasiyal estetiğin psikolojik etkisini değerlendiren anket formları uygulanmış ve “önce cerrahi” uygulanan bireylerde yüzün harmonik estetiğinin önceden bilinçli olarak yeniden oluşturulmasına izin vermesinden dolayı hastaların yaşam kalitesi algısının olumlu olduğu, daha az depresif olduğu, uyum ve psikolojik durumlarının olumlu yönde etkilendiği bulunmuştur.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalına tedavi görmek amacıyla başvurmuş ve tedavi planlamasında ortognatik cerrahi uygulanmasına karar verilmiş yaş ortalaması 21 (16-31 yaş arası) olan 33 birey (8 erkek, 25 kadın) araştırma kapsamına dahil edildi. Olguların tamamı iskeletsel Sınıf 3 maloklüzyona sahipti. Dahil edilen olguların 20'si çift çene, diğer 13'ü tek çene (7 tanesi tek üst, 6 tanesi tek alt çene) operasyonu geçirmiştir (Çizelge 3.1). Vakaların 8'ine mandibular asimetri düzeltimi de uygulanmıştır. Bireylere ortognatik cerrahi öncesi son ortodontik kontrolde, cerrahiden 2 ay ve 6 ay sonra benlik saygısı, depresyon, kaygı ve yaşam kalitesi anket testleri verilip anketlerin doldurulması istenildi.

Çizelge 3.1. Olguların gruplara göre dağılımı

Tek çene	13	Tek üst çene	7
		Tek alt çene	6
Çift çene	20		

Yapılan güç analizi sonucu araştırmanın örneklem sayısının en az 33 olması gerektiği belirlendi.

Araştırmanın yürütülebilmesi için Gazi Üniversitesi Etik Komisyonundan 11.09.2018 tarihli ve 77082166- 604.01.02 sayılı etik kurul onayı alındı.

3.1. Çalışmaya Dahil Edilmeme Kriterleri

Bu çalışmaya soruları anlama/ cevaplandırma veya skor verebilme kabiliyetlerini engelleyecek herhangi bir mental sorunu olan bireyler, dudak damak yarıklı veya sendromlu bireyler dahil edilmedi.

3. 2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Kullanılan Ölçekler

Çalışmada 4 adet anket formu uygulandı. Bu anketler;

- Rosenberg benlik saygısı ölçeği
- Beck depresyon ölçeğidir
- Durumluk-sürekli kaygı envanteri
- Ortognatik cerrahi ile ilgili yaşam kalitesi ölçeği

3.2.1. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Bu araştırmada bireylerin benlik saygısı düzeylerini değerlendirmek amacıyla “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” kullanıldı.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, D-1 (benlik saygısı) ; D-2 (benlik kavramının sürekliliği) ; D-3 (insanlara güven duyma) ; D-4 (eleştiriye duyarlılık) ; D-5 (depresif duygulanım) ; D-6 (hayalperestlik) ; D-7 (psikosomatik belirtiler) ; D-8 (kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme) ; D-9 (tartışmalara katılabilme derecesi) ; D-10 (ana-baba ilgisi) ; D-11 (babayla ilişki) ve D-12 (psişik izolasyon) olmak üzere toplam 12 bölümden oluşmaktadır. Araştırmada Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin bütün alt bölümleri kullanıldı.

Rosenberg benlik saygısı ölçeği 12 alt bölümden oluşmakla birlikte, ölçeğin birinci alt bölümü benlik saygısını doğrudan ölçmeye yönelik olup, diğer alt bölümler ise benlik saygısıyla ilişkili olduğu düşünülen durumları ölçmeye uygun olarak düzenlenmiştir (Korkmaz, 1996).

Rosenberg benlik saygısı ölçeğinin Türkiye’ deki ilk güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Çuhadaroglu (1986) tarafından yapılmıştır.

“Benlik saygısı” alt testinde 0 –1 puan alanların “yüksek”; 2–4 puan alanların “orta” ve 5–6 puan alanların “düşük” benlik saygısına sahip oldukları kabul edilir.

“Benlik kavramının sürekliliği” alt testinde “puanın yüksek” olması sürekliliğin “az” olduğunu; “0-2” puan alındığında, kendilik kavramının sürekliliğinin fazla, “3-5” puan alındığında ise kendilik kavramı sürekliliğinin az olduğunu göstermektedir.

“İnsanlara güven duyma” alt testinde “yüksek puan” , güvenin “az” olduğunu belirtir; “0-1” puan alanların insanlara olan güvenlerinin çok olduğu, “2-3” puan alanların insanlara orta düzeyde güven duydukları ve “4-5” puan alanların ise insanlara az düzeyde güven duydukları kabul edilir.

“Eleştiriye duyarlılık” alt testinde “yüksek puan” , “fazla” duyarlılığa; “0-1” puan eleştiriye az duyarlılığa, “2-3” puan ise eleştiriye karşı çok duyarlılığa işaret eder.

“Depresif duygulanım” alt ölçeğinde “yüksek puan” , depresyon düzeyinin “yüksek” olduğunu; “0” puan depresif duygulanımın olmadığını, “1-2” puan depresif duygulanımın az olduğunu, “3-4” puan depresif duygulanımın orta düzeyde yaşandığını ve “5-6” puan ise depresif duygulanımın yüksek düzeyde olduğunu gösterir.

“Hayalperestlik” alt ölçeğinde “yüksek puan” , hayalperestliğin “fazla” olduğunu; “0- 1” puan hayalperestliğin az olduğunu, “2-3” puan orta düzeyde olduğunu ve “4” puan ise üst seviyedeki hayalperestliği belirtir.

“Psikosomatik belirtiler” alt testinde “yüksek puan” , belirtilerin “fazlalığına”; “0-2” puan belirtilerin az olduğuna, “3-4” puan orta düzeyde psikosomatik belirti yaşandığına ve “5” puan belirtilerin fazla olduğuna işaret eder.

“Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme” alt testinde “yüksek puan” , “kolaylıkla tehdit” edilme duygusunu; “0” puan tehdit hissedilmediğini, “1” puan az hissedildiğini, “2” puan orta düzeyde hissedildiğini ve “3” puan ise kişilerarası ilişkilerde yüksek düzeyde tehdit hissi yaşandığını gösterir.

“Tartışmalara katılabilme derecesi” alt ölçeğinde “yüksek puan” , tartışmalara katılabilmenin “yüksek” oluşuna; “0” puan tartışmalara katılma derecesinin az, “1” puan orta, “2” puan yüksek olduğuna işaret eder.

“Ana–baba ilgisi” alt testinde “yüksek puan” , ilgi “azlığına”; “0-2” puan ilginin çok olduğunu, “3-4” puan orta düzeyde ve “5-7” puan ise az düzeyde ana-baba ilgisi olduğunu gösterir.

“Babayla ilişki” alt ölçeğinde “yüksek puan” , babayla ilişkinin “fazla” oluşunu; “0-2” puan babayla ilişki azlığını, “3-4” puan orta düzeyde bir ilişkiyi, “5-6” puan da babayla ilişkinin fazla olduğunu gösterir.

“Psişik izolasyon” alt testinde ise “yüksek puan” , psişik izolasyonun “fazlalığına”; “1” puan izolasyonun az olduğuna, “2” puan izolasyonun çok olduğuna işaret eder.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği;

D – 1

MADDE 1

1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 2

4. Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

5. Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 3

6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 4

7. Genel olarak kendimden memnunum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 5

8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

MADDE 6

9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

10. Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığımı düşünüyorum.

a. ÇOK DOĞRU b. DOĞRU c. YANLIŞ d. ÇOK YANLIŞ

D – 2

11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır ?

a. ÇOK DEĞİŞİR b. ZAMAN ZAMAN DEĞİŞİR c. ÇOK AZ DEĞİŞİR d. HİÇ DEĞİŞMEZ

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün farklı bir görüşe sahip olduğunuzu fark ettiğiniz olur mu ?

a. Evet, sık sık olur b. Evet, bazen olur c. Evet, nadiren olur d. Hayır, hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini fark ettim.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiçbir şeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

D – 3

16. Başınıza gerçekten bir şey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

18. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

19. Bazı kişiler, insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlara çok güvenilemeyeceğini söyler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

a. İnsanların çoğuna güvenilebilir.

b. İnsanlara ilişkilerde çok güvenilemez.

20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler?

a. Başkalarına yardım etmeye

b. Kendi çıkarlarını düşünmeye

D – 4

21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır?

a. Çok fazla hassas b. Oldukça hassas c. Az hassas d. Hassas değil

22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.

a. DOĞRU b. YANLIŞ

23. Yanlış yaptığınız bir şey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz ?

a. Çok fazla b. Oldukça c. Rahatsız olmam

D – 5

24. Genelde ne kadar mutlusunuzdur?

a. Çok mutlu b. Mutlu c. Pek mutlu değil d. Çok mutsuz

25. Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

26. Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz?

- a. Çok neşeli bir ruh hali içinde b. Oldukça neşeli bir ruh hali içinde
c. Ne neşeli ne de neşesiz ruh halinde d. Oldukça neşesiz ruh halinde

27. Hayattan çok zevk alıyorum.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

28. Ben de mutlu gördüğüm diğer kişiler kadar mutlu olabilmeyi isterdim.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

29. Kendinizi kederli ve karamsar hissettiğiniz olur mu ?

- a. Çok sık b. Sık c. Ara sıra d. Nadiren e. Hiçbir zaman

D – 6

30. Çoğu zaman başka bir şey yapmaktansa oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

31. Bana hayalperest denilebilir.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

32. Zamanımın büyük bir kısmını hayal kurmakla geçiririm.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

33. Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız?

- a. Çok sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

D – 7

34. Hiç uykuya dalma ya da uykunun sürekliliği açısından sorunuz oldu mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

35. Hiç ellerinizin sizi rahatsız edecek kadar titrediği olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

36. Hiç sizi rahatsız edecek kadar sinirlendiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

37. Hiç sizi rahatsız edecek kadar çarpıntı hissettiğiniz olur mu ?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

38. Hiç sizi rahatsız edecek kadar başınızın içinde basınç hissettiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

39. Şu sıralarda hiç tırnak yiyor musunuz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

40. Egzersiz veya çalışma zamanları dışında hiç sizi rahatsız edecek kadar nefes darlığı hissettiğiniz olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

41. Hiç sizi rahatsız edecek kadar ellerinizde terleme olur mu?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

42. Hiç rahatsız edici baş ağrıları çeker misiniz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

43. Hiç rahatsız edici kabuslar görür müsünüz?

- a. Sık sık b. Bazen c. Nadiren d. Hiçbir zaman

D – 8

44. Ulusal veya uluslararası önemli bir konuda görüşünüzü belirttiğinizde birisi size gülerse ne hissedersiniz?

- a. Çok incinirim ve rahatsız olurum. b. Biraz incinirim ve rahatsız olurum.
c. Beni pek fazla etkilemez.

45. Ulusal veya uluslararası sorunlar tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak bir şey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

46. Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak bir şey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

D – 9

47. Uluslararası konuları tartışır mısınız?

- a. Pek çok b. Oldukça c. Çok az d. Hiçbir zaman

48. Arkadaşlarınızla birlikte uluslararası konuları tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur?

- a. Sadece dinlerim b. Arada bir görüş bildiririm
c. Konuşmaya eşit oranda katılırım d. Diğerlerini ikna etmeye çalışırım

D – 10

49. Siz 10 – 11 yaşlarınızdayken anneniz arkadaşlarınızı tanır mıydı?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

50. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hemen hemen hiçbirini tanımazdı

51. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

52. 5. – 6. sınıflardayken karneniz iyi olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

53. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda anneniz çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

54. 5. – 6. sınıflardayken karneniz kötü olduğunda babanız çoğu zaman ilgilenmezdi.

- a. DOĞRU b. YANLIŞ

55. Sizce diğer aile bireyleri sizin söylediğiniz şeylerle ne kadar ilgilenirler?

- a. Çok ilgilenirler b. Oldukça ilgilenirler c. İlgilenmezler

D – 11

56. Büyümekte olduğunuz dönemde babanızın en çok tuttuğu çocuğu kimdi?

- a. Ben b. Ağabeyim c. Ablam d. Erkek kardeşim

- e. Kız kardeşim f. Bildiğim kadarıyla çok tuttuğu birisi yoktu

57. Bu dönemde babanız arkadaşlarınızı tanır mıydı?

- a. Hepsini tanırdı b. Çoğunu tanırdı
c. Bazılarını tanırdı d. Hiçbirini tanımazdı

58. Anne ve babanızın hangisi ile daha rahat konuşabiliyorsunuz?

- a. Babamla çok daha fazla
- b. Babamla biraz daha fazla
- c. Her ikisi ile eşit oranda
- d. Annemle biraz daha fazla
- e. Annemle çok daha fazla

59. Anne ve babanızın hangisi sizi daha çok över?

- a. Babam çok daha fazla
- b. Babam biraz daha fazla
- c. Her ikisi eşit oranda
- d. Annem biraz daha fazla
- e. Annem çok daha fazla

60. Anne ve babanızın hangisi size daha çok şefkat gösterir?

- a. Babam çok daha fazla
- b. Babam biraz daha fazla
- c. Her ikisi eşit oranda
- d. Annem biraz daha fazla
- e. Annem çok daha fazla

61. Anne ve babanız anlaşılmadıkları zaman siz genellikle hangisinden yana olursunuz?

- a. Çok daha fazla olarak babamdan yana
- b. Biraz fazla olarak babamdan yana
- c. Eşit oranda her ikisinden yana
- d. Biraz fazla olarak annemden yana
- e. Çok daha fazla olarak annemden yana

62. Yalnız bir insan olmaya eğilimli misinizdir?

- a. Evet b. Hayır

63. İnsanların çoğu sizin nasıl bir kişi olduğunuzu bilirler mi, yoksa çoğunun sizi gerçekten tanımadıklarını mı düşünürsünüz?

a. Çoğu benim nasıl biri olduğumu bilir.

b. Çoğu gerçekten beni tanımaz.

3.2.2. Beck Depresyon Ölçeği

Araştırmamızda depresyon düzeylerini değerlendirmek amaçlı “ Beck depresyon ölçeği ” kullanıldı.

T. Beck ve arkadaşları tarafından depresyonda görülen bilişsel, duygusal, motivasyonel eğilimleri ölçmek amacıyla 1961 yılında geliştirilen Beck depresyon ölçeği karakteristik tutum ve depresyon belirtilerini ölçen kendini değerlendirme ölçeğidir (Rosner, 2012). Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınacak puanlar 0-63 arasında değişmekte olup, 0-9 puan normal düzeyi, 10-18 puan hafif düzeyde depresyonu, 19-29 puan orta düzeyde, 30-63 puan ise şiddetli depresyon belirtisini gösterir. (Hisli 1988).

Beck Depresyon Ölçeği Anket Formu;

- (0) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum.
- (1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
- (2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
- (3) O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum.

- (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
- (1) Gelecek hakkında karamsarım.
- (2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
- (3) Geleceğim hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.

- (0) Kendimi başarısız bir insan olarak görmüyorum.
- (1) Çevremdeki birçok kişiden daha çok başarısızlıklarım olmuş gibi hissediyorum.
- (2) Geçmişime baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
- (3) Kendimi tümüyle başarısız bir kişi olarak görüyorum.

- (0) Birçok şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
- (1) Eskiden olduğu gibi her şeyden hoşlanmıyorum.
- (2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
- (3) Her şeyden sıkılıyorum.

- (0) Kendimi herhangi bir şekilde suçlu hissetmiyorum.
- (1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
- (2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
- (3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.

- (0) Kendimden memnunum.
- (1) Kendi kendimden pek memnun değilim.
- (2) Kendime çok kızıyorum.
- (3) Kendimden nefret ediyorum.

- (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
- (1) Zayıf yanlarım veya hatalarım için kendi kendimi eleştiririm.
- (2) Hatalarımdan dolayı her zaman kendimi kabahatli bulurum.
- (3) Her aksilik karşısında kendimi kabahatli bulurum.

- (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
- (1) Zaman zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor, fakat yapmıyorum.
- (2) Kendimi öldürmek isterdim.
- (3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.

- (0) Her zamankinden fazla içimden ağlamak gelmiyor.
- (1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
- (2) Çoğu zaman ağlıyorum.
- (3) Eskiden ağlayabilirdim şimdi istesem de ağlayamıyorum.

- (0) Şimdi her zaman olduğumdan sinirli değilim.
- (1) Eskisine kıyasla daha kolay kızıyorum.
- (2) Şimdi hep sinirliyim.
- (3) Bir zamanlar beni sinirlendiren şeyler şimdi hiç sinirlendirmiyor.

- (0) Başkaları ile görüşmek, konuşmak isteğimi kaybetmedim.
- (1) Başkaları ile eskisinden daha az konuşmak, görüşmek istiyorum.
- (2) Başkaları ile konuşma ve görüşme isteğimi kaybettim.
- (3) Hiç kimseyle görüşüp, konuşmak istemiyorum.

- (0) Eskiden olduğu kadar kolay karar verebiliyorum.
- (1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
- (2) Karar verirken eskisine kıyasla çok güçlük çekiyorum.
- (3) Artık hiç karar veremiyorum.

- (0) Aynada kendime baktığımda bir değişiklik görmüyorum.
- (1) Daha yaşlanmışım ve çirkinleşmişim gibi geliyor.
- (2) Görünüşümün çok değiştiğini ve daha çirkinleştiğimi hissediyorum.
- (3) Kendimi çok çirkin buluyorum.

- (0) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
- (1) Bir şeyler yapmak için gayret göstermek gerekiyor.

(2) Herhangi bir şeyi yapabilmek için kendimi çok zorlamam gerekiyor.

(3) Hiçbir şey yapamıyorum.

(0) Her zamanki gibi iyi uyuyabiliyorum.

(1) Eskiden olduğu gibi iyi uyuyamıyorum.

(2) Her zamankinden bir-iki saat daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.

(3) Her zamankinden çok daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.

(0) Her zamankinden daha çabuk yorulmuyorum.

(1) Her zamankinden daha çabuk yoruluyorum.

(2) Yaptığım hemen her şey beni yoruyor.

(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissediyorum.

(0) İştahım her zamanki gibi

(1) İştahım eskisi kadar iyi değil

(2) İştahım çok azaldı.

(3) Artık hiç iştahım yok.

(0) Son zamanlarda kilo vermedim.

(1) İki kilodan fazla kilo verdim.

(2) Dört kilodan fazla kilo verdim.

(3) Altı kilodan fazla kilo verdim.

(0) Sağlığım beni fazla endişelendirmiyor.

(1) Ağrı, sancı, mide bozukluğu veya kabızlık gibi rahatsızlıklar beni endişelendiriyor.

(2) Sağlığım beni endişelendirdiği için başka şeyler düşünmek zorlaşıyor.

(3) Sağlığım hakkında o kadar endişeliyim ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.

(0) Son zamanlarda cinsel konulara olan ilgimde bir değişme fark etmedim.

(1) Cinsel konularda eskisinden daha az ilgiliyim.

(2) Cinsel konularda şimdi çok daha az ilgiliyim.

(3) Cinsel konulara olan ilgimi tamamen kaybettim.

- (0) Bana cezalandırılmışım gibi gelmiyor.
- (1) Cezalandırılabilceğimi seziyorum.
- (2) Cezalandırılmayı bekliyorum.
- (3) Cezalandırıldığımı hissediyorum.

3.2.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envateri

Cerrahi girişim uygulanacak bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla kaygı ölçeği kullanıldı.

Anksiyete kavramının durumluk ve sürekli kaygı olarak ayrıldığı Spielberger'in iki faktörlü kuramında, durumluk kaygının, bireyin içinde bulunduğu baskılı durumdan dolayı hissettiği subjektif korku olduğu; baskının yoğun olduğu zamanlarda durumluk kaygı düzeyinde yükselme, baskı ortadan kalkınca düşme olduğu belirtilmektedir. Sürekli kaygı durumunda ise, bireyin içinde bulunduğu durumları genellikle baskılayıcı olarak algılama ve yorumlama eğiliminde olduğu; objektif kriterlere göre nötr olan durumların, birey tarafından tehlikeli ve benliği tehdit edici olarak algılandığı belirtilmektedir (Öner ve Le Compte 1998).

14 yaş ve üzerinde olan bireylerin kaygı düzeyini ölçmek için Spielberger ve arkadaşları tarafından geliştirilen ölçeğin, Türk toplumuna uyarlanması 1995 yılında N. Öner ve A. Le Compte tarafından yapılmıştır. Ölçeklerin, iç tutarlılığı ve güvenirliği durumluk kaygı ölçeği için 0,83 ile 0,92 arasında, sürekli kaygı ölçeği için 0,86 ile 0,92 arasında bulunmuştur (Öner ve Le Compte 1998). Durumluk-sürekli kaygı envanteri, durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinden oluşur.

Durumluk kaygı ölçeği, bireyin belli bir anda ve belirli koşullar altında kendini nasıl hissettiğini belirlemeyi amaçlayan ve yirmi maddeden oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçektir (Öner ve Le Compte 1998). Durumluk kaygı ölçeğinde bireyden kendini "şu anda" nasıl hissettiğini değerlendirmesi ve maddelerde ifade edilen duygu ya da davranışların şiddet derecesine göre (1) "hayır", (2) "biraz", (3) "çok" ve (4) "tamamıyla" ifadelerinden birini seçmesi istenir. "Tamamıyla" ifadesinin seçilmesinde en yüksek puan olan 4, "hayır" ifadesinin seçilmesinde en düşük puan olan 1 verilir. Durumluk kaygı ölçeğinden

alınabilecek en düşük toplam puan 20, en yüksek toplam puan 80' dir. Yüksek puan yüksek kaygı düzeyini, düşük puan ise düşük kaygı düzeyini gösterir (Öner ve Le Compte 1998).

Sürekli kaygı ölçeği, bireyin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak, kendini nasıl hissettiğini belirlemeyi amaçlayan ve yirmi maddeden oluşan 4'lü Likert tipi bir ölçektir (Öner ve Le Compte 1998). Sürekli kaygı ölçeğinde bireyden kendini "genellikle" nasıl hissettiğini değerlendirmesi ve maddelerde ifade edilen duygu, düşünce ve davranışların sıklık derecesine göre (1) "hayır", (2) "biraz", (3) "çok" ve (4) "her zaman" ifadelerinden birini seçmesi istenir. "Her zaman" ifadesinin seçilmesinde en yüksek puan olan 4, "hayır" ifadesinin seçilmesinde en düşük puan olan 1 verilir. Sürekli kaygı ölçeğinden alınabilecek en düşük toplam puan 20, en yüksek toplam puan ise 80' dir. Yüksek puan yüksek kaygı düzeyini, düşük puan ise düşük kaygı düzeyini gösterir (Öner ve Le Compte 1998).

Durumluk ve Sürekli Kaygı Envanterindeki ölçekler, doğrudan ve tersine çevrilmiş iki tür ifade içerir. Doğrudan ifadeler, olumsuz duyguları; tersine çevrilmiş ifadeler ise olumlu duyguları belirtir. Durumluk Kaygı Ölçeğinde on (1., 2., 5., 8., 10., 11., 15., 16., 19. ve 20. maddeler) ve Sürekli Kaygı Ölçeğinde ise yedi (21., 26., 27., 30., 33., 36. ve 39. maddeler) tersine çevrilmiş madde vardır. "Ters" ifadeler puanlanırken 1 ağırlık değerinde olanlar 4'e, 4 ağırlık değerinde olanlar ise 1'e dönüştürülerek hesaplanır (Öner ve Le Compte 1998). Ölçeklerin puanlanması elle ve bilgisayarla olmak üzere iki şekilde yapılabilir. Elle puanlama yapılırken doğrudan ve tersine çevrilmiş ifadelerinin her biri için iki ayrı anahtar hazırlanır. Böylece bir anahtarla doğrudan ifadelerin, ikinci anahtarla tersine çevrilmiş ifadelerin toplam ağırlıkları saptanır. Doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlıklı puandan, ters ifadelerin toplam ağırlıklı puanı çıkartılır. Bu sayıya önceden saptanmış ve değişmeyen bir değer eklenir. Durumluk Kaygı Ölçeği için bu değişmeyen değer 50, Sürekli Kaygı Ölçeği için ise 35'dir. Ölçeklerden elde edilen 0-19 arası toplam puan kaygı olmadığını, 20-39 arası toplam puan hafif kaygı düzeyini, 40-59 arası toplam puan orta kaygı düzeyini, 60-79 arası toplam puan ise ağır kaygı düzeyini gösterirken, toplam puanın 60 ve üzerinde olması bireyin, profesyonel yardıma gereksinimi olduğuna işaret eder (Öner ve Le Compte 1998).

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri;

Kendini Değerlendirme Anketi;

Aşağıdaki kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatlice okuyun, sonra şu anda hissettiğiniz ifadeleri sağ taraftaki parantezlerden uygun olanını işaretleyerek belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında nasıl kendinizi gösteren cevabı işaretleyiniz. Teşekkür ederim.

	Hayır	Biraz	Çok	Tamamıyla
1. Şu anda sakinim.	()	()	()	()
2. Kendimi emniyette hissediyorum.	()	()	()	()
3. Şu anda sinirlerim gergin.	()	()	()	()
4. Pişmanlık duygusu içindeyim.	()	()	()	()
5. Şu anda huzur içindeyim.	()	()	()	()
6. Şu anda hiç keyfim yok.	()	()	()	()
7. Başıma geleceklerden endişe ediyorum.	()	()	()	()
8. Kendimi dinlenmiş hissediyorum.	()	()	()	()
9. Şu anda kaygılıyım.	()	()	()	()
10. Kendimi rahat hissediyorum.	()	()	()	()
11. Kendime güvenim var.	()	()	()	()
12. Şu anda asabım bozuk.	()	()	()	()
13. Çok sinirliyim.	()	()	()	()
14. Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum.	()	()	()	()
15. Kendimi rahatlamış hissediyorum.	()	()	()	()
16. Şu anda halimden memnunum.	()	()	()	()
17. Şu anda endişeliyim.	()	()	()	()
18. Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum.	()	()	()	()
19. Şu anda sevinçliyim.	()	()	()	()
20. Şu anda keyfim yerinde.	()	()	()	()

Kendini Değerlendirme Anketi;

Aşağıdaki kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi dikkatlice okuyun, sonra genellikle kendinizi nasıl hissettiğiniz ifadeleri sağ taraftaki parantezlerden uygun olanını işaretleyerek belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin anında kendinizi nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz. Teşekkür ederim.

	Hayır	Biraz	Çok	Her zaman
21. Genellikle keyfim yerindedir.	()	()	()	()
22. Genellikle çabuk yorulurum.	()	()	()	()
23. Genellikle kolay ağlarım.	()	()	()	()
24. Başkaları kadar mutlu olmak isterim.	()	()	()	()
25. Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım.	()	()	()	()
26. Kendimi dinlenmiş hissedirim.	()	()	()	()
27. Genellikle sakın, kendime hakim ve soğuk kanlıyım.	()	()	()	()
28. Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim.	()	()	()	()
29. Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim.	()	()	()	()
30. Genellikle mutluyum.	()	()	()	()
31. Her şeyi ciddiye alır ve etkilenirim.	()	()	()	()
32. Genellikle kendime güvenim yoktur.	()	()	()	()
33. Genellikle kendimi emniyette hissedirim.	()	()	()	()
34. Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım.	()	()	()	()
35. Genellikle kendimi hüznü hissedirim.	()	()	()	()
36. Genellikle hayatımdan memnunum.	()	()	()	()
37. Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder.	()	()	()	()
38. Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki, hiç unutmam.	()	()	()	()
39. Akli başında ve kararlı bir insanım.	()	()	()	()
40. Son zamanlarda kafama takılan olaylar beni tedirgin eder.	()	()	()	()

3.2.4. Yaşam Kalitesi Ölçeği

Yaşam kalitesindeki değişimleri değerlendirmek için standart test edilmiş, kanıtlanmış anketler kullanılmaktadır. Ortognatik yaşam kalitesi anketi (Orthognathic Quality of life Questionnaire-OQLQ) cerrahi hastalarda yaşam kalitesi değerlendirmek için sıklıkla kullanılan anket formudur.

Ortognatik Yaşam Kalitesi Anketi, Cunningham ve ark. (2000) tarafından dentofasiyal deformasyonlu genç erişkinlerden oluşan bir popülasyon için duruma özel olarak geliştirilmiştir. Bu anketin amacı, dentofasiyal deformitelerin ve ortognatik cerrahi tedavinin, bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini değerlendirmektir.

Aşağıdaki dört alan kullanılarak, bir bireyin dentofasiyal deformitesinin yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi amaçlandı: “oral fonksiyon” (beş madde; toplam puan aralığı 0-20 puan); “yüz estetiği” (beş madde; toplam puan aralığı 0-20 puan); “dentofasiyal estetik bilinci” (dört madde; toplam puan aralığı 0-16 puan); ve “dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri” (sekiz madde; toplam puan aralığı 0-32 puan). Bireylerden 5 puanlık Likert ölçeğinde, 1 puan “biraz rahatsız ediyor” , 4 puan “sizi çok rahatsız ediyor”, 2-3 puan “orta derecede rahatsız ediyor” ve N/A ifadesi ise “dentofasiyal deformite sizi rahatsız etmiyor” şeklinde soruların cevaplanması istendi. Anketten alınacak toplam puan 0’dan 88’e kadar değişmekte ve puan arttıkça yaşam kalitesi azalmaktadır (Chen ve ark., 2002; Kiyak ve ark., 1981).

Ortognatik Yaşam Kalitesi Anketi;

Lütfen aşağıdaki durumları dikkatlice okuyunuz. Her ifadenin sizin için ne kadar önemli olduğunu bulmak için 1, 2, 3, 4 veya N/A’yı daire içine alınız.

1- Biraz rahatsız ettiğini gösterir.

4- Çok fazla rahatsız ettiğini gösterir.

2 ve 3 ise bu iki ifade arasındaki durumu belirtir.

N/A- İlişkili değil.

1. Oral Fonksiyon Alt Bölümü

1. Dişlerimin görünümü ile ilgili tedirginim. 1 2 3 4 N/A

2. Isırma ile ilgili sorunum var. 1 2 3 4 N/A

3. Çiğneme ile ilgili sorunum var. 1 2 3 4 N/A

4. Yemekten kaçındığım bazı yiyecekler var 1 2 3 4 N/A

çünkü, dişlerimin kapanışında zorluk oluşuyor.

5.Halka açık yerlerde yemek yemeği sevmiyorum. 1 2 3 4 N/A

2. Yüz Estetiği Alt Bölümü

6. Yüz ve çenemde ağrılar oluyor. 1 2 3 4 N/A

7. Yüzümün yandan (profil) görünümünü sevmiyorum. 1 2 3 4 N/A

8. Aynada yüzümü incelerken çok zaman harcıyorum. 1 2 3 4 N/A

9. Aynada dişlerimi incelerken çok zaman harcıyorum. 1 2 3 4 N/A

10. Fotoğraf çektirmeyi çok sevmiyorum. 1 2 3 4 N/A

3. Dentofasiyal Estetik Bilinci Alt Bölümü

11. Videoda görünmekten hoşlanmam.	1	2	3	4	N/A
12. Sık sık başkalarının dişlerine bakıyorum.	1	2	3	4	N/A
13. Sık sık başkalarının yüzlerine bakıyorum.	1	2	3	4	N/A
14. Yüz görünümüm ile ilgili tedirginim.	1	2	3	4	N/A

4. Dentofasiyal Deformitenin Sosyal Yönleri Alt Bölümü

15. İnsanlarla ilk kez tanıştığım zaman ağzımı kapatmaya çalışıyorum.	1	2	3	4	N/A
16. İnsanlarla ilk kez görüşmekten endişeleniyorum.	1	2	3	4	N/A
17. İnsanların benim görünüşüm hakkında can sıkıcı yorumlar yapacağından endişeleniyorum	1	2	3	4	N/A
18. Dışarı çıktığım zaman özgüvenim yetersiz.	1	2	3	4	N/A
19. İnsanlarla görüştüğüm zaman gülmeyi sevmiyorum.	1	2	3	4	N/A
20. Görünümümle ilgili bazen depresyona giriyorum.	1	2	3	4	N/A
21. Bazen insanların bana baktığını düşünüyorum.	1	2	3	4	N/A
22. İnsanların sadece şaka yaptığını bilsem bile, görünümüm hakkında yapılan yorumlar beni gerçekten üzüyor.	1	2	3	4	N/A

3.3. İstatistiksel Değerlendirme

Bu çalışmada elde edilen veriler SPSS 21 paket programı aracılığı ile analiz edilmiştir.

Gruplar arasında karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, grup içi zamana göre karşılaştırmalarda ise Friedman testi kullanıldı.

Anlamlılık seviyesi olarak 0,05 kullanılmış olup, $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda anlamlı farklılığın olmadığı belirtildi.

4.BULGULAR

Bu çalışmadaki bireyler, ortognatik cerrahinin tek veya çift çenede uygulanmasına bağlı olarak 2 gruba bölündü. Tek çene grubu ise tek üst (7 vaka) ve tek alt (6 vaka) olmak üzere 2 alt gruba ayrıldı. Bununla birlikte, çift çene grubunda 5, tek çene grubunda ise 3 olmak üzere, toplam 8 vakaya mandibular asimetri düzeltimi de uygulandı.

Çift çene grubunda 6 erkek (%30) ve 14 kadın (70); tek çene grubunda ise 2 erkek (%15,4) ve 11 kadın (%84,6) olmak üzere toplam 33 birey çalışmaya dahil edildi. İstatistiksel olarak gruplar arasında cinsiyetler açısından anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Gruplardaki cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Ortognatik Cerrahi Tipi						Ki-Kare Analizi	
	Çift çene		Tek çene		Total			
	N	%	N	%	N	%	Ki-Kare	P
Erkek	6	30,0	2	15,4	8	24,2	Fisher's Exact	0,431
Kadın	14	70,0	11	84,6	25	75,8		
Total	20	100,0	13	100,0	33	100,0		

Çalışmadaki olgular 16-30 yaşları arasında olup, yaş ortalamaları $21\pm3,2$ yıldır. Çift çene grubundaki bireyler 16-29 yaşları arasında olup; yaş ortalamaları $21\pm2,7$ yıl; tek çene grubundaki vakalar ise 17-30 yaşları arasında olup; yaş ortalamaları $20,9\pm3,9$ yıldır. İstatistiksel olarak gruplar arasında yaş açısından anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.2).

Çizelge 4. 2. Gruplardaki yaş dağılımı

Ortognatik cerrahi tipi	Yaş (yıl)						Mann-Whitney U testi		
	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
Çift çene	20	21,3	21,0	16,0	29,0	2,7	18,6	98,5	0,241
Tek çene	13	20,9	20,0	17,0	30,0	3,9	14,6		
Total	33	21,1	21,0	16,0	30,0	3,2			

4.1. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

4.1.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları

Çift çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanları T1, T2 ve T3 zamanları arasında karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı bulundu ($p>0,05$) (Çizelge4.3).

Çizelge 4.3. Çift çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Çift çene	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P
BENLİK SAYGISI (T1)	20	0,82	0,00	2,33	0,70	1,4	0,492
BENLİK SAYGISI (T2)	20	0,70	0,00	1,83	0,50		
BENLİK SAYGISI (T3)	20	0,80	0,25	1,83	0,49		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	20	3,20	2,00	5,00	1,01	0,646	0,724
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	20	3,10	2,00	5,00	0,97		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	20	3,35	2,00	4,00	0,75		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	20	2,45	1,00	5,00	1,36	2,18	0,336
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	20	2,20	0,00	4,00	1,24		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	20	1,70	0,00	3,00	0,92		
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T1)	20	1,90	0,00	3,00	0,91	1	0,607
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2)	20	1,75	0,00	3,00	0,97		
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3)	20	1,75	0,00	3,00	0,91		
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	20	2,25	1,00	4,00	0,79	1,48	0,476
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	20	1,85	0,00	4,00	1,04		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	20	1,85	0,00	3,00	1,04		
HAYALPERESTLİK(T1)	20	1,15	0,00	4,00	1,04	0,453	0,797
HAYALPERESTLİK(T2)	20	1,15	0,00	4,00	1,09		
HAYALPERESTLİK(T3)	20	1,00	0,00	2,00	0,86		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	20	2,70	0,00	7,00	2,03	0,341	0,844
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	20	2,75	0,00	8,00	2,29		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	20	2,75	0,00	8,00	2,29		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	20	0,95	0,00	2,00	0,76	1,77	0,412
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	20	0,95	0,00	3,00	0,83		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	20	1,25	0,00	3,00	1,07		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T1)	20	0,80	0,00	2,00	0,95	0,561	0,756
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T2)	20	0,90	0,00	2,00	0,85		

Çizelge 4.3. (devam) Çift çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(SI)(T3)	20	,75	0,00	2,00	,85		
ANA –BABA İLGİ(SI)(T1)	20	1,45	0,00	4,00	1,23	0,246	0,884
ANA –BABA İLGİ(SI)(T2)	20	1,50	0,00	3,00	,83		
ANA –BABA İLGİ(SI)(T3)	20	1,55	0,00	5,00	1,47		
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	20	1,35	0,00	3,00	,99	2,04	0,361
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	20	1,70	0,00	5,00	1,22		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	20	1,70	0,00	5,00	1,59		
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	20	,75	0,00	2,00	,64	1,36	0,504
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	20	,90	0,00	2,00	,79		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	20	,60	0,00	2,00	,68		

Tek çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının ölçüm zamanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$) (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Tek çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Tek çene	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P
BENLİK SAYGISI (T1)	13	0,81	0,00	1,75	,54	2,26	0,323
BENLİK SAYGISI (T2)	13	0,71	,25	1,75	,50		
BENLİK SAYGISI (T3)	13	0,76	,25	1,58	,47		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	13	3,46	2,00	5,00	1,05	0,591	0,744
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	13	3,15	0,00	5,00	1,57		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	13	3,08	1,00	5,00	1,19		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	13	1,92	0,00	6,00	1,55	0,865	0,649
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	13	1,92	1,00	3,00	,95		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	13	1,54	0,00	4,00	1,13		
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T1)	13	2,15	1,00	3,00	,80	2,77	0,251
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2)	13	1,77	0,00	3,00	,93		
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3)	13	2,00	1,00	3,00	,71		
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	13	2,00	0,00	5,00	1,58	2,32	0,313
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	13	1,46	0,00	4,00	1,20		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	13	1,69	0,00	3,00	1,11		
HAYALPERESTLİK(T1)	13	1,77	0,00	4,00	1,24	4,85	0,088
HAYALPERESTLİK(T2)	13	1,62	0,00	4,00	,96		
HAYALPERESTLİK(T3)	13	1,08	0,00	3,00	1,04		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	13	2,69	0,00	8,00	2,53	2	0,368
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	13	2,38	0,00	8,00	2,47		

Çizelge 4.4. (devam) Tek çene grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	13	2,31	0,00	8,00	2,25		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	13	1,00	0,00	2,00	,91	2,67	0,264
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	13	,62	0,00	2,00	,77		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	13	,85	0,00	2,00	,80		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ(T1)	13	,77	0,00	2,00	,73	1,2	0,549
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ(T2)	13	,85	0,00	2,00	,90		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ(T3)	13	,62	0,00	2,00	,77		
ANA –BABA İLGİSİ(T1)	13	1,31	0,00	3,00	,85	1,75	0,417
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	13	1,69	0,00	3,00	1,03		
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	13	1,46	0,00	4,00	,97		
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	13	,54	0,00	2,00	,66	2,44	0,296
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	13	,92	0,00	3,00	1,04		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	13	,54	0,00	2,00	,78		
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	13	,77	0,00	2,00	,83	0,412	0,884
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	13	,92	0,00	2,00	,64		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	13	,77	0,00	2,00	,73		

Çift çene ve tek çene grupları karşılaştırıldığında, T1, T2 ve T3 zamanları arasında benlik saygısı puanları açısından anlamlı fark görülmemektedir. Benlik saygısının alt bölüm puanları değerlendirildiğinde ise sadece babayla ilişki bölümü çift çene grubunda T1 ve T3 zamanlarında tek çene grubuna göre anlamlı olarak yüksek bulundu ($p<0,05$)(Çizelge 4.5).

Çizelge 4.4. Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Cerrahi Tipi	N	Mean	Minimu m	Maximu m	Ss	Sıra ort.	U	P
BENLİK SAYGISI (T1)	Çift çene	20	0,82	0,00	2,33	,70	16,60	122	0,766
	Tek çene	13	0,81	0,00	1,75	,54	17,62		
BENLİK SAYGISI (T2)	Çift çene	20	,70	0,00	1,83	,50	17,03	129,5	0,985
	Tek çene	13	,71	,25	1,75	,50	16,96		
	Total	33	,71	0,00	1,83	,49			
BENLİK SAYGISI (T3)	Çift çene	20	,80	,25	1,83	,49	17,43	121,5	0,748
	Tek çene	13	,76	,25	1,58	,47	16,35		
	Total	33	,78	,25	1,83	,48			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	Çift çene	20	3,20	2,00	5,00	1,01	16,05	111	0,466
	Tek çene	13	3,46	2,00	5,00	1,05	18,46		
	Total	33	3,30	2,00	5,00	1,02			

Çizelge 4.5. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	Çift çene	20	3,10	2,00	5,00	,97	15,98	109,5	0,426
	Tek çene	13	3,15	0,00	5,00	1,57	18,58		
	Total	33	3,12	0,00	5,00	1,22			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	Çift çene	20	3,35	2,00	4,00	,75	18,15	107	0,371
	Tek çene	13	3,08	1,00	5,00	1,19	15,23		
	Total	33	3,24	1,00	5,00	,94			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	Çift çene	20	2,45	1,00	5,00	1,36	18,68	96,5	0,199
	Tek çene	13	1,92	0,00	6,00	1,55	14,42		
	Total	33	2,24	0,00	6,00	1,44			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	Çift çene	20	2,20	0,00	4,00	1,24	17,85	113	0,514
	Tek çene	13	1,92	1,00	3,00	,95	15,69		
	Total	33	2,09	0,00	4,00	1,13			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	Çift çene	20	1,70	0,00	3,00	,92	17,90	112	0,471
	Tek çene	13	1,54	0,00	4,00	1,13	15,62		
	Total	33	1,64	0,00	4,00	,99			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T1)	Çift çene	20	1,90	0,00	3,00	,91	16,10	112	0,478
	Tek çene	13	2,15	1,00	3,00	,80	18,38		
	Total	33	2,00	0,00	3,00	,87			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2)	Çift çene	20	1,75	0,00	3,00	,97	16,95	129	0,969
	Tek çene	13	1,77	0,00	3,00	,93	17,08		
	Total	33	1,76	0,00	3,00	,94			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3)	Çift çene	20	1,75	0,00	3,00	,91	16,10	112	0,475
	Tek çene	13	2,00	1,00	3,00	,71	18,38		
	Total	33	1,85	0,00	3,00	,83			
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	Çift çene	20	2,25	1,00	4,00	,79	17,78	114,5	0,551
	Tek çene	13	2,00	0,00	5,00	1,58	15,81		
	Total	33	2,15	0,00	5,00	1,15			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	Çift çene	20	1,85	0,00	4,00	1,04	18,63	97,5	0,207
	Tek çene	13	1,46	0,00	4,00	1,20	14,50		
	Total	33	1,70	0,00	4,00	1,10			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	Çift çene	20	1,85	0,00	3,00	1,04	17,50	120	0,069
	Tek çene	13	1,69	0,00	3,00	1,11	16,23		
	Total	33	1,79	0,00	3,00	1,05			
HAYALPERESTLİK(T1)	Çift çene	20	1,15	0,00	4,00	1,04	15,03	90,5	0,126
	Tek çene	13	1,77	0,00	4,00	1,24	20,04		
	Total	33	1,39	0,00	4,00	1,14			
HAYALPERESTLİK(T2)	Çift çene	20	1,15	0,00	4,00	1,09	15,08	91,5	0,135
	Tek çene	13	1,62	0,00	4,00	,96	19,96		
	Total	33	1,33	0,00	4,00	1,05			
HAYALPERESTLİK(T3)	Çift çene	20	1,00	0,00	2,00	,86	16,98	12,9	0,985
	Tek çene	13	1,08	0,00	3,00	1,04	17,04		
	Total	33	1,03	0,00	3,00	,92			

Çizelge 4.5. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	Çift çene	20	2,70	0,00	7,00	2,03	17,25	125	0,852
	Tek çene	13	2,69	0,00	8,00	2,53	16,62		
	Total	33	2,70	0,00	8,00	2,20			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	Çift çene	20	2,75	0,00	8,00	2,29	17,80	114	0,551
	Tek çene	13	2,38	0,00	8,00	2,47	15,77		
	Total	33	2,61	0,00	8,00	2,33			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	Çift çene	20	2,75	0,00	8,00	2,29	17,65	117	0,627
	Tek çene	13	2,31	0,00	8,00	2,25	16,00		
	Total	33	2,58	0,00	8,00	2,25			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	Çift çene	20	,95	0,00	2,00	,76	16,80	126	0,786
	Tek çene	13	1,00	0,00	2,00	,91	17,31		
	Total	33	,97	0,00	2,00	,81			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	Çift çene	20	,95	0,00	3,00	,83	18,50	100	0,233
	Tek çene	13	,62	0,00	2,00	,77	14,69		
	Total	33	,82	0,00	3,00	,81			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	Çift çene	20	1,25	0,00	3,00	1,07	18,33	103,5	0,307
	Tek çene	13	,85	0,00	2,00	,80	14,96		
	Total	33	1,09	0,00	3,00	,98			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T1)	Çift çene	20	,80	0,00	2,00	,95	16,88	127,5	0,921
	Tek çene	13	,77	0,00	2,00	,73	17,19		
	Total	33	,79	0,00	2,00	,86			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2)	Çift çene	20	,90	0,00	2,00	,85	17,25	125	0,844
	Tek çene	13	,85	0,00	2,00	,90	16,62		
	Total	33	,88	0,00	2,00	,86			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3)	Çift çene	20	,75	0,00	2,00	,85	17,50	120	0,687
	Tek çene	13	,62	0,00	2,00	,77	16,23		
	Total	33	,70	0,00	2,00	,81			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T1)	Çift çene	20	1,45	0,00	4,00	1,23	17,15	127	0,908
	Tek çene	13	1,31	0,00	3,00	,85	16,77		
	Total	33	1,39	0,00	4,00	1,09			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T2)	Çift çene	20	1,50	0,00	3,00	,83	16,15	113	0,508
	Tek çene	13	1,69	0,00	3,00	1,03	18,31		
	Total	33	1,58	0,00	3,00	,90			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T3)	Çift çene	20	1,55	0,00	5,00	1,47	16,88	127,5	0,923
	Tek çene	13	1,46	0,00	4,00	,97	17,19		
	Total	33	1,52	0,00	5,00	1,28			
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	Çift çene	20	1,35	0,00	3,00	,99	20,08	68,5	0,017*
	Tek çene	13	,54	0,00	2,00	,66	12,27		
	Total	33	1,03	0,00	3,00	,95			

Çizelge 4.5. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BABAYLA İLİŞKİ(T2)	Çift çene	20	1,70	0,00	5,00	1,22	19,43	81,5	0,063
	Tek çene	13	,92	0,00	3,00	1,04	13,27		
	Total	33	1,39	0,00	5,00	1,20			
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	Çift çene	20	1,70	0,00	5,00	1,59	20,00	70	0,021*
	Tek çene	13	,54	0,00	2,00	,78	12,38		
	Total	33	1,24	0,00	5,00	1,44			
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	Çift çene	20	,75	0,00	2,00	,64	17,10	128	0,936
	Tek çene	13	,77	0,00	2,00	,83	16,85		
	Total	33	,76	0,00	2,00	,71			
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	Çift çene	20	,90	0,00	2,00	,79	16,83	126,5	0,889
	Tek çene	13	,92	0,00	2,00	,64	17,27		
	Total	33	,91	0,00	2,00	,72			
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	Çift çene	20	,60	0,00	2,00	,68	16,15	113	0,491
	Tek çene	13	,77	0,00	2,00	,73	18,31		
	Total	33	,67	0,00	2,00	,69			

*P<0,05.

Gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarında T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 fark değerleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$) (Çizelge 4.6).

Çizelge 4.5. Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

Benlik Saygısı Alt Bölümleri	Cerrahi Tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	SS	Sıra ort.	U	P
Benlik(T2-T1)	Çift çene	20	-,12	0,00	-1,58	,75	,62	17,13	127,5	0,926
	Tek çene	13	-,10	0,00	-1,50	1,00	,66	16,81		
	Total	33	-,11	0,00	-1,58	1,00	,62			
Benlik(T3-T1)	Çift çene	20	-,02	,13	-1,75	1,08	,67	17,08	128,5	0,956
	Tek çene	13	-,06	,16	-1,33	,83	,67	16,88		
	Total	33	-,04	,16	-1,75	1,08	,66			
Benlik(T3-T2)	Çift çene	20	,10	,13	-,58	,50	,32	17,0	130	1
	Tek çene	13	,04	,25	-1,25	,75	,51	17,0		
	Total	33	,08	,25	-1,25	,75	,40			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2-T1)	Çift çene	20	-,10	0,00	-2,00	2,00	1,29	17,43	121,5	0,748
	Tek çene	13	-,31	0,00	-3,00	2,00	1,38	16,35		
	Total	33	-,18	0,00	-3,00	2,00	1,31			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T1)	Çift çene	20	,15	0,00	-2,00	2,00	1,35	18,50	100	0,254
	Tek çene	13	-,38	-1,00	-2,00	1,00	1,26	14,69		
	Total	33	-,06	0,00	-2,00	2,00	1,32			

Çizelge 4.6.(devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T2)	Çift çene	20	,25	0,00	-2,00	2,00	1,29	18,0	110	0,452
	Tek çene	13	-,08	0,00	-2,00	3,00	1,55	15,5		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2-T1)	Çift çene	20	-,25	-,50	-3,00	2,00	1,41	16,20	114	0,544
	Tek çene	13	0,00	0,00	-3,00	2,00	1,41	18,23		
	Total	33	-,15	0,00	-3,00	2,00	1,39			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T1)	Çift çene	20	-,75	-,50	-4,00	2,00	1,89	16,03	110,5	0,461
	Tek çene	13	-,38	0,00	-5,00	2,00	1,80	18,50		
	Total	33	-,61	0,00	-5,00	2,00	1,84			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T2)	Çift çene	20	-,50	-,50	-3,00	2,00	1,54	17,1	128,5	0,955
	Tek çene	13	-,38	-1,00	-2,00	3,00	1,61	16,9		
	Total	33	-,45	-1,00	-3,00	3,00	1,54			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2-T1)	Çift çene	20	-,15	0,00	-2,00	1,00	,81	18,03	109,5	0,411
	Tek çene	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,77	15,42		
	Total	33	-,24	0,00	-2,00	1,00	,79			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3-T1)	Çift çene	20	-,15	0,00	-1,00	1,00	,75	17,05	129	0,968
	Tek çene	13	-,15	0,00	-1,00	1,00	,80	16,92		
	Total	33	-,15	0,00	-1,00	1,00	,76			
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3-T2)	Çift çene	20	0,00	0,00	-2,00	1,00	,65	15,9	107,5	0,331
	Tek çene	13	,23	0,00	-1,00	1,00	,73	18,7		
	Total	33	,09	0,00	-2,00	1,00	,68			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2-T1)	Çift çene	20	-,40	-1,00	-3,00	2,00	1,19	7,43	18	0,647
	Tek çene	13	-,54	0,00	-2,00	1,00	,88	6,50		
	Total	33	-,45	-1,00	-3,00	2,00	1,06			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T1)	Çift çene	20	-,40	0,00	-3,00	1,00	1,35	7,79	15,5	0,424
	Tek çene	13	-,31	0,00	-5,00	3,00	2,18	6,08		
	Total	33	-,36	0,00	-5,00	3,00	1,69			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T2)	Çift çene	20	,00	0,00	-2,00	2,00	1,26	16,4	117	0,624
	Tek çene	13	,23	0,00	-3,00	3,00	1,69	18,0		
	Total	33	,09	0,00	-3,00	3,00	1,42			
HAYALPERESTLİK(T2-T1)	Çift çene	20	0,00	0,00	-3,00	3,00	1,41	17,60	118	0,645
	Tek çene	13	-,15	0,00	-1,00	2,00	,99	16,08		
	Total	33	-,06	0,00	-3,00	3,00	1,25			
HAYALPERESTLİK(T3-T1)	Çift çene	20	-,15	0,00	-4,00	2,00	1,35	18,65	97	0,206
	Tek çene	13	-,69	-1,00	-3,00	2,00	1,44	14,46		
	Total	33	-,36	0,00	-4,00	2,00	1,39			
HAYALPERESTLİK(T3-T2)	Çift çene	20	-,15	0,00	-2,00	2,00	1,27	18,4	102,5	0,295
	Tek çene	13	-,54	-1,00	-2,00	3,00	1,39	14,9		
	Total	33	-,30	0,00	-2,00	3,00	1,31			

Çizelge 4.6.(devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2-T1)	Çift çene	20	,05	0,00	-4,00	5,00	1,85	18,50	100	0,252
	Tek çene	13	-,31	0,00	-4,00	5,00	2,32	14,69		
	Total	33	-,09	0,00	-4,00	5,00	2,02			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T1)	Çift çene	20	,05	0,00	-2,00	3,00	1,47	17,88	112,5	0,511
	Tek çene	13	-,38	0,00	-4,00	3,00	1,89	15,65		
	Total	33	-,12	0,00	-4,00	3,00	1,63			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T2)	Çift çene	20	0,00	0,00	-3,00	2,00	1,26	17,9	112,5	0,464
	Tek çene	13	-,08	0,00	-3,00	4,00	1,55	15,7		
	Total	33	-,03	0,00	-3,00	4,00	1,36			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2-T1)	Çift çene	20	0,00	0,00	-2,00	2,00	,92	18,18	106,5	0,334
	Tek çene	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,96	15,19		
	Total	33	-,15	0,00	-2,00	2,00	,94			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T1)	Çift çene	20	,30	0,00	-2,00	3,00	1,17	18,75	95	0,162
	Tek çene	13	-,15	0,00	-1,00	2,00	,90	14,31		
	Total	33	,12	0,00	-2,00	3,00	1,08			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T2)	Çift çene	20	,30	0,00	-2,00	3,00	1,30	17,3	125	0,846
	Tek çene	13	,23	0,00	-2,00	2,00	,93	16,6		
	Total	33	,27	0,00	-2,00	3,00	1,15			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(SI)(T2-T1)	Çift çene	20	,10	0,00	-1,00	2,00	,72	17,53	119,5	0,652
	Tek çene	13	,08	0,00	-1,00	2,00	,95	16,19		
	Total	33	,09	0,00	-1,00	2,00	,80			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(SI)(T3-T1)	Çift çene	20	-,05	0,00	-2,00	1,00	,60	17,85	113	0,351
	Tek çene	13	-,15	0,00	-1,00	0,00	,38	15,69		
	Total	33	-,09	0,00	-2,00	1,00	,52			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(SI)(T3-T2)	Çift çene	20	-,15	0,00	-2,00	1,00	,67	17,0	130	1
	Tek çene	13	-,23	0,00	-2,00	1,00	,83	17,0		
	Total	33	-,18	0,00	-2,00	1,00	,73			
ANA –BABA İLGİ(SI)(T2-T1)	Çift çene	20	,05	0,00	-2,00	3,00	1,36	16,18	113,5	0,531
	Tek çene	13	,38	0,00	-2,00	3,00	1,26	18,27		
	Total	33	,18	0,00	-2,00	3,00	1,31			
ANA –BABA İLGİ(SI)(T3-T1)	Çift çene	20	,10	0,00	-3,00	4,00	1,59	16,80	126	0,878
	Tek çene	13	,15	0,00	-2,00	2,00	1,14	17,31		
	Total	33	,12	0,00	-3,00	4,00	1,41			
ANA –BABA İLGİ(SI)(T3-T2)	Çift çene	20	,05	0,00	-3,00	4,00	1,70	17,7	116	0,594
	Tek çene	13	-,23	0,00	-2,00	2,00	1,48	15,9		
	Total	33	-,06	0,00	-3,00	4,00	1,60			
BABAYLA İLİŞKİ(T2-T1)	Çift çene	20	,35	0,00	-2,00	4,00	1,31	16,78	125,5	0,862
	Tek çene	13	,38	0,00	-1,00	2,00	1,04	17,35		
	Total	33	,36	0,00	-2,00	4,00	1,19			

Çizelge 4.6.(devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

BABAYLA İLİŞKİ(T3-T1)	Çift çene	20	,35	0,00	-2,00	4,00	1,39	17,88	112,5	0,491
	Tek çene	13	0,00	0,00	-1,00	2,00	,91	15,65		
	Total	33	,21	0,00	-2,00	4,00	1,22			
BABAYLA İLİŞKİ(T3-T2)	Çift çene	20	,00	0,00	-2,00	3,00	1,17	18,0	110	0,431
	Tek çene	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,77	15,5		
	Total	33	-,15	0,00	-2,00	3,00	1,03			
PSİŞİK İZOLASYON(T2-T1)	Çift çene	20	,15	0,00	-2,00	1,00	,81	17,20	126	0,871
	Tek çene	13	,15	0,00	-1,00	1,00	,69	16,69		
	Total	33	,15	0,00	-2,00	1,00	,76			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T1)	Çift çene	20	-,15	0,00	-2,00	1,00	,93	16,53	120,5	0,714
	Tek çene	13	0,00	0,00	-2,00	2,00	1,15	17,73		
	Total	33	-,09	0,00	-2,00	2,00	1,01			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T2)	Çift çene	20	-,30	0,00	-2,00	1,00	1,08	16,5	120,5	0,715
	Tek çene	13	-,15	0,00	-2,00	1,00	,90	17,7		
	Total	33	-,24	0,00	-2,00	1,00	1,00			

12 bölümden oluşan bu ölçekte, çift çene ve tek çene grupları arasında anlamlı bir farklılık görülmemekle birlikte, norm değerlerine göre:

D1- Benlik saygısı bölümünün bulgularına göre her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek benlik saygısı düzeyleri tespit edildi.

D2- Benlik kavramının sürekliliği alt bölümünde, her iki grupta da tüm zamanlarda kendilik kavramının sürekliliği az düzeyde bulundu.

D3- İnsanlara güven duyma bölümünün bulgularına göre her iki grubun tüm zamanlarda insanlara olan güvenlerinin orta düzeyde olduğu tespit edildi.

D4- Eleştiriye duyarlılık alt bölümünde çift çene grubunda tüm zamanlarda orta düzeyde, tek çene grubunda ise cerrahi öncesi dönemde yüksek seviyede olan eleştiriye duyarlılığın cerrahi sonrası 2.ayda azalıp, cerrahi sonrası 6.ayda yeniden yükseldiği görüldü.

D5- Depresif duygulanım bölümünün bulgularına göre her iki grup için depresif duygulanımın bütün zamanlarda az düzeyde yaşandığı tespit edildi.

D6- Hayalperestlik alt ölçeğinde, gruptaki hayalperestlik düzeyinin tüm zamanlarda az seviyede olduğu bulundu.

D7- Psikosomatik belirtiler alt ölçeğine göre, her iki grubun tüm zamanlarda az düzeyde psikosomatik belirti yaşadığı tespit edildi.

D8- Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt bölümündeki bulgular, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin kişilerarası ilişkilerde az düzeyde tehdit hissettiğini göstermektedir.

D9- Tartışmalara katılabilme derecesi bölümünün bulgularına göre, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin tartışmalara katılabilme derecelerinin orta seviyede olduğu tespit edildi.

D10- Ana-baba ilgisi alt bölümünde, ana-baba ilgisi düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek olduğu görüldü.

D11- Babayla ilişki alt bölümünde, baba ile ilişki düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda az olduğu bulundu.

D12- Psişik izolasyon alt bölümünde ise, grupta da tüm zamanlarda psişik izolasyonun az olduğu tespit edildi.

4.1.2. Asimetri Olan ve Olmayan Grup Bulguları

Asimetri grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının ölçüm zamanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$) (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.6. Asimetri grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Asimetri	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Benlik Saygısı (T1)	8	,84	,50	,25	2,25	,74	0,07	0,964
Benlik Saygısı (T2)	8	,79	,50	,25	1,83	,64		
Benlik Saygısı (T3)	8	,66	,50	,25	1,25	,33		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	8	3,50	4,00	2,00	5,00	1,07	1,18	0,554
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	8	3,38	4,00	2,00	4,00	,92		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	8	3,00	2,50	2,00	5,00	1,20		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	8	2,13	1,50	1,00	5,00	1,46	2,5	0,276
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	8	2,50	2,50	1,00	4,00	,93		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	8	1,38	1,00	1,00	3,00	,74		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T1)	8	2,00	2,00	1,00	3,00	,53	0,73	0,692
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2)	8	2,00	2,00	1,00	3,00	,93		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3)	8	1,75	1,50	1,00	3,00	,89		
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	8	2,38	2,00	1,00	4,00	1,19	0,364	0,834
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	8	2,25	2,00	1,00	4,00	1,28		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	8	1,88	2,00	1,00	3,00	,64		
HAYALPERESTLİK(T1)	8	1,50	1,50	0,00	3,00	1,20	2,6	0,261
HAYALPERESTLİK(T2)	8	1,38	1,00	0,00	4,00	1,30		
HAYALPERESTLİK(T3)	8	,75	,50	0,00	2,00	,89		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	8	3,63	3,50	1,00	7,00	2,39	2,3	0,311
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	8	2,75	1,50	0,00	8,00	3,11		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	8	2,88	1,50	0,00	8,00	3,31		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	8	1,00	1,00	0,00	2,00	,76	2	0,368
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	8	1,00	1,00	0,00	3,00	1,07		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T1)	8	,63	,50	0,00	2,00	,74	0,66	0,717
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2)	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3)	8	,63	,50	0,00	2,00	,74		
ANA –BABA İLGİSİ(T1)	8	1,38	1,00	0,00	4,00	1,30	1,8	0,401
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	8	2,13	2,00	1,00	3,00	,83		
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	8	1,75	1,50	0,00	5,00	1,67		
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	8	,75	1,00	0,00	1,00	,46	4,6	0,097
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	8	,50	,50	0,00	1,00	,53		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	8	,38	0,00	0,00	1,00	,52		
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76	4,8	0,087
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	8	1,13	1,00	0,00	2,00	,64		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	8	,38	0,00	0,00	1,00	,52		

Asimetri olmayan grupta benlik saygısı puanlarının ölçüm zamanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$). Benlik saygısı alt bölümleri incelendiğinde kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme puanının T3 zamanında T1 ve T2 zamanlarına göre anlamlıya yakın derecede daha fazla olduğu saptandı ($p=0,051$). Yine babayla ilişki puanının T2 zamanında T1 ve T3 zamanlarına göre anlamlıya yakın derecede fazla olduğu tespit edildi ($p=0,051$) (Çizelge 4.8). Kişilerarası ilişkilerde yüksek puan kolaylıkla tehdit edilme duygusunu, babayla ilişki puanında ise yüksek puan babayla ilişkinin fazla olduğunu ifade etmektedir. T2 zamanında babayla ilişki seviyesi, T3 zamanında ise tehdit hissi artmış bulundu.

Çizelge 4.7. Asimetri olmayan grupta benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Asimetri olmayan	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	p
Benlik Saygısı (T1)	25	,81	,75	0,00	2,33	,61	4,7	0,094
Benlik Saygısı (T2)	25	,68	,75	0,00	1,50	,45		
Benlik Saygısı (T3)	25	,82	,58	,25	1,83	,51		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	25	3,24	3,00	2,00	5,00	1,01	4,8	0,786
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	25	3,04	3,00	0,00	5,00	1,31		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	25	3,32	3,00	1,00	5,00	,85		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	25	2,28	2,00	0,00	6,00	1,46	1,6	0,437
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	25	1,96	2,00	0,00	4,00	1,17		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	25	1,72	1,00	0,00	4,00	1,06		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T1)	25	2,00	2,00	0,00	3,00	,96	4,1	0,127
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2)	25	1,68	2,00	0,00	3,00	,95		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3)	25	1,88	2,00	0,00	3,00	,83		
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	25	2,08	2,00	0,00	5,00	1,15	4,02	0,134
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	25	1,52	1,00	0,00	4,00	1,00		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	25	1,76	2,00	0,00	3,00	1,16		
HAYALPERESTLİK(T1)	25	1,36	1,00	0,00	4,00	1,15	1,7	0,418
HAYALPERESTLİK(T2)	25	1,32	1,00	0,00	4,00	,99		
HAYALPERESTLİK(T3)	25	1,12	1,00	0,00	3,00	,93		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	25	2,40	2,00	0,00	8,00	2,10	9	0,953
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	25	2,56	3,00	0,00	8,00	2,10		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	25	2,48	2,00	0,00	8,00	1,87		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	25	,96	1,00	0,00	2,00	,84	6,03	0,051
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	25	,76	1,00	0,00	2,00	,72		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	25	1,28	1,00	0,00	3,00	,98		

Çizelge 4.8.(devam) Asimetri olmayan grupta benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T1)	25	,84	1,00	0,00	2,00	,90	2	368
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T2)	25	1,00	1,00	0,00	2,00	,87		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T3)	25	,72	0,00	0,00	2,00	,84		
ANA –BABA İLGİSİ(T1)	25	1,40	1,00	0,00	3,00	1,04	0,636	0,727
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	25	1,40	1,00	0,00	3,00	,87		
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	25	1,44	1,00	0,00	5,00	1,16		
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	25	1,12	1,00	0,00	3,00	1,05	5,9	0,051
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	25	1,68	2,00	0,00	5,00	1,22		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	25	1,52	1,00	0,00	5,00	1,53		
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	25	,84	1,00	0,00	2,00	,69	0,091	0,956
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	25	,84	1,00	0,00	2,00	,75		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	25	,76	1,00	0,00	2,00	,72		

Asimetri olan ile asimetri olmayan gruplar karşılaştırıldığında, benlik saygısı açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$). Benlik saygısı alt bölüm puanları değerlendirildiğinde ise kişilerarası tehdit hissetme alt bölüm puanının T3 zamanında asimetri olmayan grupta daha yüksek olduğu ve yine babayla ilişki alt bölüm puanlarının T2 ve T3 zamanlarında asimetri olmayan grupta asimetri olan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,05$). Bu bulguların yanı sıra, ana-baba ilgisi alt bölüm puanları T2 zamanında asimetri grubunda anlamlıya yakın olarak daha yüksek bulundu ($p=0,057$) (Çizelge 4.9). Bu bulgu ana-baba ilgisinin asimetri grubunda daha az olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4.8. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra ort.	U	P
BENLİK SAYGISI (T1)	Asimetri	8	,84	,50	,25	2,25	,74	16,4	95	0,832
	Asimetri olmayan	25	,81	,75	0,00	2,33	,61	17,2		
	Total	33	,82	,50	0,00	2,33	,63			
BENLİK SAYGISI (T2)	Asimetri	8	,79	,50	,25	1,83	,64	17,9	93	0,765
	Asimetri olmayan	25	,68	,75	0,00	1,50	,45	16,7		
	Total	33	,71	,50	0,00	1,83	,49			

Çizelge 4.9.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI (T3)	Asimetri	8	,66	,50	,25	1,25	,33	15,1	85	0,519
	Asimetri olmayan	25	,82	,58	,25	1,83	,51	17,6		
	Total	33	,78	,50	,25	1,83	,48			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	Asimetri	8	3,50	4,00	2,00	5,00	1,07	18,9	84,5	0,498
	Asimetri olmayan	25	3,24	3,00	2,00	5,00	1,01	16,4		
	Total	33	3,30	3,00	2,00	5,00	1,02			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	Asimetri	8	3,38	4,00	2,00	4,00	,92	18,7	86,5	0,551
	Asimetri olmayan	25	3,04	3,00	0,00	5,00	1,31	16,5		
	Total	33	3,12	3,00	0,00	5,00	1,22			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	Asimetri	8	3,00	2,50	2,00	5,00	1,20	14,4	79	0,352
	Asimetri olmayan	25	3,32	3,00	1,00	5,00	,85	17,8		
	Total	33	3,24	3,00	1,00	5,00	,94			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	Asimetri	8	2,13	1,50	1,00	5,00	1,46	15,9	91,5	0,711
	Asimetri olmayan	25	2,28	2,00	0,00	6,00	1,46	17,3		
	Total	33	2,24	2,00	0,00	6,00	1,44			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	Asimetri	8	2,50	2,50	1,00	4,00	,93	20,6	71	0,204
	Asimetri olmayan	25	1,96	2,00	0,00	4,00	1,17	15,8		
	Total	33	2,09	2,00	0,00	4,00	1,13			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	Asimetri	8	1,38	1,00	1,00	3,00	,74	14,7	81,5	0,399
	Asimetri olmayan	25	1,72	1,00	0,00	4,00	1,06	17,7		
	Total	33	1,64	1,00	0,00	4,00	,99			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T1)	Asimetri	8	2,00	2,00	1,00	3,00	,53	16,3	94	0,787
	Asimetri olmayan	25	2,00	2,00	0,00	3,00	,96	17,2		
	Total	33	2,00	2,00	0,00	3,00	,87			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2)	Asimetri	8	2,00	2,00	1,00	3,00	,93	19,1	83	0,454
	Asimetri olmayan	25	1,68	2,00	0,00	3,00	,95	16,3		
	Total	33	1,76	2,00	0,00	3,00	,94			

Çizelge 4.9.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3)	Asimetri	8	1,75	1,50	1,00	3,00	,89	15,4	87	0,557
	Asimetri olmayan	25	1,88	2,00	0,00	3,00	,83	17,5		
	Total	33	1,85	2,00	0,00	3,00	,83			
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	Asimetri	8	2,38	2,00	1,00	4,00	1,19	18,3	90	0,661
	Asimetri olmayan	25	2,08	2,00	0,00	5,00	1,15	16,6		
	Total	33	2,15	2,00	0,00	5,00	1,15			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	Asimetri	8	2,25	2,00	1,00	4,00	1,28	21,0	68	0,157
	Asimetri olmayan	25	1,52	1,00	0,00	4,00	1,00	15,7		
	Total	33	1,70	1,00	0,00	4,00	1,10			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	Asimetri	8	1,88	2,00	1,00	3,00	,64	16,7	97,5	0,912
	Asimetri olmayan	25	1,76	2,00	0,00	3,00	1,16	17,1		
	Total	33	1,79	2,00	0,00	3,00	1,05			
HAYALPERESTLİK(T1)	Asimetri	8	1,50	1,50	0,00	3,00	1,20	18,1	91	0,691
	Asimetri olmayan	25	1,36	1,00	0,00	4,00	1,15	16,6		
	Total	33	1,39	1,00	0,00	4,00	1,14			
HAYALPERESTLİK(T2)	Asimetri	8	1,38	1,00	0,00	4,00	1,30	16,7	97,5	0,912
	Asimetri olmayan	25	1,32	1,00	0,00	4,00	,99	17,1		
	Total	33	1,33	1,00	0,00	4,00	1,05			
HAYALPERESTLİK(T3)	Asimetri	8	,75	,50	0,00	2,00	,89	14,3	78	0,331
	Asimetri olmayan	25	1,12	1,00	0,00	3,00	,93	17,9		
	Total	33	1,03	1,00	0,00	3,00	,92			

Çizelge 4.9.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	Asimetri	8	3,63	3,50	1,00	7,00	2,39	20,9	69	0,186
	Asimetri olmayan	25	2,40	2,00	0,00	8,00	2,10	15,8		
	Total	33	2,70	2,00	0,00	8,00	2,20			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	Asimetri	8	2,75	1,50	0,00	8,00	3,11	16,3	94	0,798
	Asimetri olmayan	25	2,56	3,00	0,00	8,00	2,10	17,2		
	Total	33	2,61	2,00	0,00	8,00	2,33			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	Asimetri	8	2,88	1,50	0,00	8,00	3,31	15,9	91	0,701
	Asimetri olmayan	25	2,48	2,00	0,00	8,00	1,87	17,4		
	Total	33	2,58	2,00	0,00	8,00	2,25			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	Asimetri	8	1,00	1,00	0,00	2,00	,76	17,4	97	0,894
	Asimetri olmayan	25	,96	1,00	0,00	2,00	,84	16,9		
	Total	33	,97	1,00	0,00	2,00	,81			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	Asimetri	8	1,00	1,00	0,00	3,00	1,07	18,2	90,5	0,667
	Asimetri olmayan	25	,76	1,00	0,00	2,00	,72	16,6		
	Total	33	,82	1,00	0,00	3,00	,81			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	Asimetri	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76	11,3	54,5	0,045*
	Asimetri olmayan	25	1,28	1,00	0,00	3,00	,98	18,8		
	Total	33	1,09	1,00	0,00	3,00	,98			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T1)	Asimetri	8	,63	,50	0,00	2,00	,74	15,6	88,5	0,601
	Asimetri olmayan	25	,84	1,00	0,00	2,00	,90	17,5		
	Total	33	,79	1,00	0,00	2,00	,86			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2)	Asimetri	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76	13,0	68	0,151
	Asimetri olmayan	25	1,00	1,00	0,00	2,00	,87	18,3		
	Total	33	,88	1,00	0,00	2,00	,86			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3)	Asimetri	8	,63	,50	0,00	2,00	,74	16,5	96	0,854
	Asimetri olmayan	25	,72	0,00	0,00	2,00	,84	17,2		
	Total	33	,70	0,00	0,00	2,00	,81			

Çizelge 4.9.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

ANA –BABA İLGİSİ(T1)	Asimetri	8	1,38	1,00	0,00	4,00	1,30	16,4	95	0,826
	Asimetri olmayan	25	1,40	1,00	0,00	3,00	1,04	17,2		
	Total	33	1,39	1,00	0,00	4,00	1,09			
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	Asimetri	8	2,13	2,00	1,00	3,00	,83	22,4	57	0,057
	Asimetri olmayan	25	1,40	1,00	0,00	3,00	,87	15,3		
	Total	33	1,58	2,00	0,00	3,00	,90			
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	Asimetri	8	1,75	1,50	0,00	5,00	1,67	18,1	91,5	0,707
	Asimetri olmayan	25	1,44	1,00	0,00	5,00	1,16	16,7		
	Total	33	1,52	1,00	0,00	5,00	1,28			
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	Asimetri	8	,75	1,00	0,00	1,00	,46	15,0	84	0,478
	Asimetri olmayan	25	1,12	1,00	0,00	3,00	1,05	17,6		
	Total	33	1,03	1,00	0,00	3,00	,95			
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	Asimetri	8	,50	,50	0,00	1,00	,53	9,5	40	0,009*
	Asimetri olmayan	25	1,68	2,00	0,00	5,00	1,22	19,4		
	Total	33	1,39	1,00	0,00	5,00	1,20			
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	Asimetri	8	,38	0,00	0,00	1,00	,52	11,1	53	0,039*
	Asimetri olmayan	25	1,52	1,00	0,00	5,00	1,53	18,9		
	Total	33	1,24	1,00	0,00	5,00	1,44			
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	Asimetri	8	,50	0,00	0,00	2,00	,76	13,5	72	0,201
	Asimetri olmayan	25	,84	1,00	0,00	2,00	,69	18,1		
	Total	33	,76	1,00	0,00	2,00	,71			
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	Asimetri	8	1,13	1,00	0,00	2,00	,64	19,8	78	0,316
	Asimetri olmayan	25	,84	1,00	0,00	2,00	,75	16,1		
	Total	33	,91	1,00	0,00	2,00	,72			
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	Asimetri	8	,38	0,00	0,00	1,00	,52	13,4	71,5	0,188
	Asimetri olmayan	25	,76	1,00	0,00	2,00	,72	18,1		
	Total	33	,67	1,00	0,00	2,00	,69			

*P<0,05.

Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında benlik saygısı zamanlar arası değişim puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$). Benlik saygısının alt

bölümleri incelendiğinde babayla ilişki (T2-T1) fark puanlarının asimetri grubunda, asimetri olmayan gruba göre anlamlı derecede azaldığı tespit edildi ($p<0,05$). Bu bulgu, babayla ilişkinin cerrahi sonrası 2. ayda asimetri grubunda azaldığını ifade etmektedir. Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmede asimetri grubunda, asimetri olmayan gruba göre (T3-T1) zamanında istatistiksel olarak anlamlıya yakın ($p=0,062$), (T3-T2) fark puanında ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azalma olduğu saptandı ($p<0,05$). Psişik izolasyon (T2-T1) fark puanlarının ise asimetri grubunda asimetri olmayan gruba göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$) (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.9. Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

Benlik Saygısı Alt Bölümleri	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra ort.	U	P
Benlik(T2-T1)	Asimetri	8	-,05	,13	-1,00	,50	,49	18,0	92	0,735
	Asimetri olmayan	25	-,13	0,00	-1,58	1,00	,67	16,7		
	Total	33	-,11	0,00	-1,58	1,00	,62			
Benlik(T3-T1)	Asimetri	8	-,19	0,00	-1,00	,50	,64	14,9	83	0,472
	Asimetri olmayan	25	,01	,25	-1,75	1,08	,67	17,7		
	Total	33	-,04	,16	-1,75	1,08	,66			
Benlik(T3-T2)	Asimetri	8	-,14	0,00	-1,25	,50	,56	13,1	69	0,187
	Asimetri olmayan	25	,14	,25	-,50	,75	,32	18,2		
	Total	33	,08	,25	-1,25	,75	,40			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2-T1)	Asimetri	8	-,13	0,00	-1,00	2,00	,99	17,2	98,5	0,948
	Asimetri olmayan	25	-,20	0,00	-3,00	2,00	1,41	16,9		
	Total	33	-,18	0,00	-3,00	2,00	1,31			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T1)	Asimetri	8	-,50	-,50	-2,00	2,00	1,51	13,8	74,5	0,269
	Asimetri olmayan	25	,08	0,00	-2,00	2,00	1,26	18,0		
	Total	33	-,06	0,00	-2,00	2,00	1,32			

Çizelge 4.10. (devam) Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T2)	Asimetri	8	-,38	0,00	-2,00	2,00	1,51	13,9	75	0,283
	Asimetri olmayan	25	,28	0,00	-2,00	3,00	1,34	18,0		
	Total	33	,12	0,00	-2,00	3,00	1,39			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2-T1)	Asimetri	8	,38	1,00	-2,00	2,00	1,51	20,3	74	0,261
	Asimetri olmayan	25	-,32	0,00	-3,00	2,00	1,35	16,0		
	Total	33	-,15	0,00	-3,00	2,00	1,39			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T1)	Asimetri	8	-,75	0,00	-4,00	2,00	1,83	16,0	92	0,731
	Asimetri olmayan	25	-,56	0,00	-5,00	2,00	1,87	17,3		
	Total	33	-,61	0,00	-5,00	2,00	1,84			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T2)	Asimetri	8	-1,13	-1,50	-3,00	1,00	1,46	12,8	66,5	0,152
	Asimetri olmayan	25	-,24	0,00	-3,00	3,00	1,54	18,3		
	Total	33	-,45	-1,00	-3,00	3,00	1,54			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2-T1)	Asimetri	8	0,00	0,00	-1,00	1,00	,76	19,5	80	0,359
	Asimetri olmayan	25	-,32	0,00	-2,00	1,00	,80	16,2		
	Total	33	-,24	0,00	-2,00	1,00	,79			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3-T1)	Asimetri	8	-,25	-,50	-1,00	1,00	,89	15,6	89	0,621
	Asimetri olmayan	25	-,12	0,00	-1,00	1,00	,73	17,4		
	Total	33	-,15	0,00	-1,00	1,00	,76			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3-T2)	Asimetri	8	-,25	0,00	-2,00	1,00	,89	13,6	72,5	0,176
	Asimetri olmayan	25	,20	0,00	-1,00	1,00	,58	18,1		
	Total	33	,09	0,00	-2,00	1,00	,68			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2-T1)	Asimetri	8	-,13	0,00	-2,00	2,00	1,25	19,4	80,5	0,391
	Asimetri olmayan	25	-,56	-1,00	-3,00	1,00	1,00	16,2		
	Total	33	-,45	-1,00	-3,00	2,00	1,06			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T1)	Asimetri	8	-,50	0,00	-2,00	1,00	1,31	15,8	90,5	0,683
	Asimetri olmayan	25	-,32	0,00	-5,00	3,00	1,82	17,4		
	Total	33	-,36	0,00	-5,00	3,00	1,69			

Çizelge 4.10. (devam) Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T2)	Asimetri	8	-,38	0,00	-2,00	1,00	1,19	13,8	74	0,264
	Asimetri olmayan	25	,24	0,00	-3,00	3,00	1,48	18,0		
	Total	33	,09	0,00	-3,00	3,00	1,42			
HAYALPERESTLİK(T2-T1)	Asimetri	8	-,13	-,50	-2,00	2,00	1,46	15,8	90	0,662
	Asimetri olmayan	25	-,04	0,00	-3,00	3,00	1,21	17,4		
	Total	33	-,06	0,00	-3,00	3,00	1,25			
HAYALPERESTLİK(T3-T1)	Asimetri	8	-,75	-,50	-3,00	1,00	1,28	14,3	78,5	0,347
	Asimetri olmayan	25	-,24	0,00	-4,00	2,00	1,42	17,9		
	Total	33	-,36	0,00	-4,00	2,00	1,39			
HAYALPERESTLİK(T3-T2)	Asimetri	8	-,63	-,50	-2,00	2,00	1,41	14,7	81,5	0,422
	Asimetri olmayan	25	-,20	0,00	-2,00	3,00	1,29	17,7		
	Total	33	-,30	0,00	-2,00	3,00	1,31			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2-T1)	Asimetri	8	-,88	-,50	-4,00	1,00	1,55	13,3	70	0,192
	Asimetri olmayan	25	,16	0,00	-4,00	5,00	2,12	18,2		
	Total	33	-,09	0,00	-4,00	5,00	2,02			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T1)	Asimetri	8	-,75	-,50	-4,00	1,00	1,67	14,0	76	0,303
	Asimetri olmayan	25	,08	0,00	-3,00	3,00	1,61	18,0		
	Total	33	-,12	0,00	-4,00	3,00	1,63			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T2)	Asimetri	8	,13	0,00	0,00	1,00	,35	18,0	92	0,703
	Asimetri olmayan	25	-,08	0,00	-3,00	4,00	1,55	16,7		
	Total	33	-,03	0,00	-3,00	4,00	1,36			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2-T1)	Asimetri	8	0,00	0,00	-2,00	2,00	1,07	18,6	87,5	0,558
	Asimetri olmayan	25	-,20	0,00	-2,00	2,00	,91	16,5		
	Total	33	-,15	0,00	-2,00	2,00	,94			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T1)	Asimetri	8	-,50	-,50	-2,00	1,00	,93	11,9	59	0,062
	Asimetri olmayan	25	,32	0,00	-1,00	3,00	1,07	18,6		
	Total	33	,12	0,00	-2,00	3,00	1,08			

Çizelge 4.10. (devam) Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T2)	Asimetri	8	-,50	-,50	-2,00	1,00	1,20	11,4	55	0,047*
	Asimetri olmayan	25	,52	0,00	-2,00	3,00	1,05	18,8		
	Total	33	,27	0,00	-2,00	3,00	1,15			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2-T1)	Asimetri	8	-,13	0,00	-1,00	1,00	,64	15,1	85	0,462
	Asimetri olmayan	25	,16	0,00	-1,00	2,00	,85	17,6		
	Total	33	,09	0,00	-1,00	2,00	,80			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3-T1)	Asimetri	8	0,00	0,00	-1,00	1,00	,53	17,9	92,5	0,639
	Asimetri olmayan	25	-,12	0,00	-2,00	1,00	,53	16,7		
	Total	33	-,09	0,00	-2,00	1,00	,52			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3-T2)	Asimetri	8	,13	0,00	0,00	1,00	,35	20,2	74,5	0,171
	Asimetri olmayan	25	-,28	0,00	-2,00	1,00	,79	16,0		
	Total	33	-,18	0,00	-2,00	1,00	,73			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T2-T1)	Asimetri	8	,75	,50	-2,00	3,00	1,83	20,0	76	0,298
	Asimetri olmayan	25	0,00	0,00	-2,00	2,00	1,08	16,0		
	Total	33	,18	0,00	-2,00	3,00	1,31			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T3-T1)	Asimetri	8	,38	,50	-1,00	1,00	,74	19,6	79	0,631
	Asimetri olmayan	25	,04	0,00	-3,00	4,00	1,57	16,2		
	Total	33	,12	0,00	-3,00	4,00	1,41			
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T3-T2)	Asimetri	8	-,38	-,50	-3,00	3,00	2,07	14,9	83	0,461
	Asimetri olmayan	25	,04	0,00	-2,00	4,00	1,46	17,7		
	Total	33	-,06	0,00	-3,00	4,00	1,60			
BABAYLA İLİŞKİ(T2-T1)	Asimetri	8	-,25	0,00	-1,00	0,00	,46	10,9	51	0,031*
	Asimetri olmayan	25	,56	1,00	-2,00	4,00	1,29	19,0		
	Total	33	,36	0,00	-2,00	4,00	1,19			
BABAYLA İLİŞKİ(T3-T1)	Asimetri	8	-,38	0,00	-1,00	0,00	,52	12,2	615	0,084
	Asimetri olmayan	25	,40	0,00	-2,00	4,00	1,32	18,5		
	Total	33	,21	0,00	-2,00	4,00	1,22			

Çizelge 4.10. (devam) Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

BABAYLA İLİŞKİ(T3-T2)	Asimetri	8	-,13	0,00	-1,00	0,00	,35	18,4	88,5	0,606
	Asimetri olmayan	25	-,16	0,00	-2,00	3,00	1,18	16,5		
	Total	33	-,15	0,00	-2,00	3,00	1,03			
PSİŞİK İZOLASYON(T2-T1)	Asimetri	8	,63	1,00	0,00	1,00	,52	22,8	54	0,033*
	Asimetri olmayan	25	0,00	0,00	-2,00	1,00	,76	15,2		
	Total	33	,15	0,00	-2,00	1,00	,76			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T1)	Asimetri	8	-,13	0,00	-2,00	1,00	1,13	17,0	100	1
	Asimetri olmayan	25	-,08	0,00	-2,00	2,00	1,00	17,0		
	Total	33	-,09	0,00	-2,00	2,00	1,01			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T2)	Asimetri	8	-,75	-1,00	-2,00	1,00	1,04	12,4	63	0,105
	Asimetri olmayan	25	-,08	0,00	-2,00	1,00	,95	18,5		
	Total	33	-,24	0,00	-2,00	1,00	1,00			

*P<0,05.

Asimetri olan ve olmayan gruplar için norm değerlerine göre benlik saygısı ve alt bölüm puanları:

D1- Benlik saygısı bölümünün bulgularına göre her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek benlik saygısı düzeyleri tespit edildi.

D2- Benlik kavramının sürekliliği alt bölümünde, her iki grupta da tüm zamanlarda kendilik kavramının sürekliliği az düzeyde bulundu.

D3- İnsanlara güven duyma bölümünün bulgularına göre her iki grubun tüm zamanlarda insanlara olan güvenlerinin orta düzeyde olduğu tespit edildi.

D4- Eleştiriye duyarlılık alt bölümünde her iki grubun da tüm zamanlarda eleştiriye duyarlılığının yüksek olduğu bulundu.

D5- Depresif duygulanım bölümünün bulgularına göre her iki grup için depresif duygulanımın bütün zamanlarda az düzeyde yaşandığı tespit edildi.

D6- Hayalperestlik alt ölçeğinde, gruptaki hayalperestlik düzeyinin tüm zamanlarda az seviyede olduğu bulundu.

D7- Psikosomatik belirtiler alt ölçeğine göre sadece asimetri grubunda T1 zamanında orta düzeyde, diğer zamanlarda ve asimetri olmayan grupta bütün zamanlarda az düzeyde psikosomatik belirti yaşandığı tespit edildi.

D8- Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt bölümündeki bulgular, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin kişilerarası ilişkilerde az düzeyde tehdit hissettiğini göstermektedir.

D9- Tartışmalara katılabilme derecesi bölümünün bulgularına göre, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin tartışmalara katılabilme derecelerinin orta seviyede olduğu tespit edildi.

D10- Ana-baba ilgisi alt bölümünde, ana-baba ilgisi düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek olduğu görüldü.

D11- Babayla ilişki alt bölümünde, baba ile ilişki düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda düşük olduğu bulundu.

D12- Psişik izolasyon alt bölümünde ise, grupta da tüm zamanlarda psişik izolasyonun az olduğu tespit edildi.

4.1.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları

Tek üst çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının ölçüm zamanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$) (Çizelge 4.11).

Çizelge 4.10.Tek üst çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Benlik Saygısı Alt Bölümleri	Tek Üst	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Benlik Saygısı (T1)	7	,80	,92	0,00	1,58	,57	1,04	0,595
Benlik Saygısı (T2)	7	,75	,75	,25	1,33	,37		
Benlik Saygısı (T3)	7	,79	,50	,25	1,50	,54		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	7	3,00	3,00	2,00	5,00	1,15	1,5	0,468
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	7	2,57	3,00	0,00	5,00	1,99		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	7	3,29	3,00	1,00	5,00	1,25		

Çizelge 4.11.(devam) Tek üst çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	7	2,71	2,00	1,00	6,00	1,70		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	7	1,71	1,00	1,00	3,00	,95	2,8	0,244
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	7	1,86	1,00	1,00	4,00	1,21		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T1)	7	1,86	2,00	1,00	3,00	,90		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2)	7	1,43	1,00	0,00	3,00	,98		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3)	7	1,57	2,00	1,00	2,00	,53	3,5	0,174
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	7	1,57	2,00	0,00	3,00	1,27		
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	7	1,14	1,00	0,00	3,00	,90		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	7	1,71	2,00	0,00	3,00	1,25	1,2	0,538
HAYALPERESTLİK(T1)	7	1,86	2,00	0,00	4,00	1,35		
HAYALPERESTLİK(T2)	7	1,57	1,00	0,00	4,00	1,27		
HAYALPERESTLİK(T3)	7	1,71	1,00	1,00	3,00	,95	0,7	0,705
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	7	2,71	1,00	0,00	8,00	3,30		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	7	2,86	3,00	0,00	8,00	3,08		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	7	3,00	3,00	0,00	8,00	2,77	0,18	0,913
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	7	1,14	1,00	0,00	2,00	,90		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	7	1,29	1,00	0,00	2,00	,76	0,47	0,791
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T1)	7	,86	1,00	0,00	2,00	,69		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2)	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3)	7	,71	1,00	0,00	2,00	,76	1	0,607
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T1)	7	1,57	2,00	0,00	3,00	,98		
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T2)	7	1,71	2,00	0,00	3,00	,95		
ANA –BABA İLGİ(Sİ)(T3)	7	1,71	1,00	1,00	4,00	1,11	0,353	0,838
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	7	,43	0,00	0,00	1,00	,53		
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	7	,86	1,00	0,00	2,00	,90		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	7	,57	0,00	0,00	2,00	,79	1,6	444
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	7	,86	1,00	0,00	2,00	,90		
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	7	,71	1,00	0,00	2,00	,76	0,5	0,779

Tek alt çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının ölçüm zamanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,05$). T2 zamanında T1 ve T3 zamanlarına göre insanlara güven duyma puanlarının anlamlıya yakın derecede daha yüksek olduğu saptandı. ($p=0,051$) Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt bölüm puanlarının T2 zamanında T1 ve T3 zamanlarına göre anlamlıya yakın derecede az olduğu bulundu ($p=0,061$) (Çizelge 4.12). Bu bulgular tek alt çene grubunda cerrahi sonrası 2.ayda

insanlara güven duymanın orta derecede olduğunu ve kişilerarası ilişkilerde tehdit hissinin ise azaldığını göstermektedir.

Çizelge 4.11. Tek alt çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Benlik Saygısı Alt Bölümleri	Tek alt	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Benlik Saygısı (T1)	6	,83	,63	,25	1,75	,56	2	0,368
Benlik Saygısı (T2)	6	,67	,25	,25	1,75	,66		
Benlik Saygısı (T3)	6	,72	,50	,50	1,58	,43		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	6	4,00	4,00	3,00	5,00	,63	5,4	0,065
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	6	3,83	4,00	3,00	4,00	,41		
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	6	2,83	2,50	2,00	5,00	1,17		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	6	1,00	1,00	0,00	2,00	,63	8,4	0,051
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	6	2,17	2,50	1,00	3,00	,98		
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	6	1,17	1,00	0,00	3,00	,98		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T1)	6	2,50	2,50	2,00	3,00	,55	0,73	0,692
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T2)	6	2,17	2,00	1,00	3,00	,75		
ELEŞTİRİYE DUYARLIK(T3)	6	2,50	2,50	2,00	3,00	,55		
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	6	2,50	2,50	0,00	5,00	1,87	2,3	0,305
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	6	1,83	1,50	0,00	4,00	1,47		
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	6	1,67	2,00	0,00	3,00	1,03		
HAYALPERESTLİK(T1)	6	1,67	1,50	0,00	3,00	1,21	6,1	0,057
HAYALPERESTLİK(T2)	6	1,67	2,00	1,00	2,00	,52		
HAYALPERESTLİK(T3)	6	,33	0,00	0,00	1,00	,52		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	6	2,67	3,00	1,00	4,00	1,51	3,5	0,174
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	6	1,83	2,00	0,00	4,00	1,60		
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	6	1,50	2,00	0,00	3,00	1,22		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	6	,83	,50	0,00	2,00	,98	5,6	0,061
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	6	,17	0,00	0,00	1,00	,41		
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	6	,33	0,00	0,00	1,00	,52		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T1)	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	0,667	0,717
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T2)	6	,67	0,00	0,00	2,00	1,03		
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECE(Sİ)(T3)	6	,50	0,00	0,00	2,00	,84		
ANA –BABA İLGİSİ(T1)	6	1,00	1,00	0,00	2,00	,63	1,7	0,421
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	6	1,67	1,50	0,00	3,00	1,21		
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	6	1,17	1,00	0,00	2,00	,75		
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	1,6	0,444
BABAYLA İLİŞKİ(T2)	6	1,00	,50	0,00	3,00	1,26		
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	6	,50	0,00	0,00	2,00	,84		

Çizelge 4.12. (devam) Tek alt çene alt grubunda benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

PSİŞİK İZOLASYON(T1)	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	0,333	0,846
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	6	,83	1,00	0,00	1,00	,41		
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	6	,83	1,00	0,00	2,00	,75		

Tek üst ve tek alt çene alt grupları benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından karşılaştırıldığında;

İnsanlara güven duyma (T1) puanlarının tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Eleştiriye duyarlılık (T3) puanlarının tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Hayalperestlik (T3) puanlarının tek alt çene grubunda anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt bölüm puanlarının (T2) ve (T3) zamanlarında tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Benlik saygısının diğer alt bölümleri açısından, tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında puanlar açısından anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.12. Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
Benlik Saygısı (T1)	Tek üst	7	,80	,92	0,00	1,58	,57	6,86	20	0,885
	Tek alt	6	,83	,63	,25	1,75	,56	7,17		
	Total	13	,81	,75	0,00	1,75	,54			
Benlik Saygısı (T2)	Tek üst	7	,75	,75	,25	1,33	,37	7,86	15	0,377
	Tek alt	6	,67	,25	,25	1,75	,66	6,00		
	Total	13	,71	,50	,25	1,75	,50			
Benlik Saygısı (T3)	Tek üst	7	,79	,50	,25	1,50	,54	6,71	19	0,763
	Tek alt	6	,72	,50	,50	1,58	,43	7,33		
	Total	13	,76	,50	,25	1,58	,47			

Çizelge 4.13.(devam) Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T1)	Tek üst	7	3,00	3,00	2,00	5,00	1,15	5,36	9,5	0,087
	Tek alt	6	4,00	4,00	3,00	5,00	,63	8,92		
	Total	13	3,46	4,00	2,00	5,00	1,05			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2)	Tek üst	7	2,57	3,00	0,00	5,00	1,99	5,93	13,5	0,243
	Tek alt	6	3,83	4,00	3,00	4,00	,41	8,25		
	Total	13	3,15	4,00	0,00	5,00	1,57			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3)	Tek üst	7	3,29	3,00	1,00	5,00	1,25	7,93	14,5	0,335
	Tek alt	6	2,83	2,50	2,00	5,00	1,17	5,92		
	Total	13	3,08	3,00	1,00	5,00	1,19			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T1)	Tek üst	7	2,71	2,00	1,00	6,00	1,70	9,29	5	0,015*
	Tek alt	6	1,00	1,00	0,00	2,00	,63	4,33		
	Total	13	1,92	2,00	0,00	6,00	1,55			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2)	Tek üst	7	1,71	1,00	1,00	3,00	,95	6,21	15,5	0,393
	Tek alt	6	2,17	2,50	1,00	3,00	,98	7,92		
	Total	13	1,92	2,00	1,00	3,00	,95			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3)	Tek üst	7	1,86	1,00	1,00	4,00	1,21	8,07	13,5	0,221
	Tek alt	6	1,17	1,00	0,00	3,00	,98	5,75		
	Total	13	1,54	1,00	0,00	4,00	1,13			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T1)	Tek üst	7	1,86	2,00	1,00	3,00	,90	5,71	12	0,171
	Tek alt	6	2,50	2,50	2,00	3,00	,55	8,50		
	Total	13	2,15	2,00	1,00	3,00	,80			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2)	Tek üst	7	1,43	1,00	0,00	3,00	,98	5,64	11,5	0,154
	Tek alt	6	2,17	2,00	1,00	3,00	,75	8,58		
	Total	13	1,77	2,00	0,00	3,00	,93			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3)	Tek üst	7	1,57	2,00	1,00	2,00	,53	4,86	6	0,018*
	Tek alt	6	2,50	2,50	2,00	3,00	,55	9,50		
	Total	13	2,00	2,00	1,00	3,00	,71			
DEPRESİF DUYGULANIM(T1)	Tek üst	7	1,57	2,00	0,00	3,00	1,27	6,07	14,5	0,344
	Tek alt	6	2,50	2,50	0,00	5,00	1,87	8,08		
	Total	13	2,00	2,00	0,00	5,00	1,58			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2)	Tek üst	7	1,14	1,00	0,00	3,00	,90	6,14	15	0,351
	Tek alt	6	1,83	1,50	0,00	4,00	1,47	8,00		
	Total	13	1,46	1,00	0,00	4,00	1,20			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3)	Tek üst	7	1,71	2,00	0,00	3,00	1,25	7,21	19,5	0,821
	Tek alt	6	1,67	2,00	0,00	3,00	1,03	6,75		
	Total	13	1,69	2,00	0,00	3,00	1,11			
HAYALPERESTLİK(T1)	Tek üst	7	1,86	2,00	0,00	4,00	1,35	7,21	19,5	0,826
	Tek alt	6	1,67	1,50	0,00	3,00	1,21	6,75		
	Total	13	1,77	2,00	0,00	4,00	1,24			
HAYALPERESTLİK(T2)	Tek üst	7	1,57	1,00	0,00	4,00	1,27	6,43	17	0,535
	Tek alt	6	1,67	2,00	1,00	2,00	,52	7,67		
	Total	13	1,62	2,00	0,00	4,00	,96			

Çizelge 4.13.(devam) Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

HAYALPERESTLİK(T3)	Tek üst	7	1,71	1,00	1,00	3,00	,95	9,43	4	0,009*
	Tek alt	6	,33	0,00	0,00	1,00	,52	4,17		
	Total	13	1,08	1,00	0,00	3,00	1,04			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T1)	Tek üst	7	2,71	1,00	0,00	8,00	3,30	6,50	17,5	0,608
	Tek alt	6	2,67	3,00	1,00	4,00	1,51	7,58		
	Total	13	2,69	2,00	0,00	8,00	2,53			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2)	Tek üst	7	2,86	3,00	0,00	8,00	3,08	7,57	17	0,555
	Tek alt	6	1,83	2,00	0,00	4,00	1,60	6,33		
	Total	13	2,38	2,00	0,00	8,00	2,47			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3)	Tek üst	7	3,00	3,00	0,00	8,00	2,77	8,14	13	0,238
	Tek alt	6	1,50	2,00	0,00	3,00	1,22	5,67		
	Total	13	2,31	2,00	0,00	8,00	2,25			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T1)	Tek üst	7	1,14	1,00	0,00	2,00	,90	7,57	17	0,542
	Tek alt	6	,83	,50	0,00	2,00	,98	6,33		
	Total	13	1,00	1,00	0,00	2,00	,91			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2)	Tek üst	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82	8,79	8,5	0,048*
	Tek alt	6	,17	0,00	0,00	1,00	,41	4,92		
	Total	13	,62	0,00	0,00	2,00	,77			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3)	Tek üst	7	1,29	1,00	0,00	2,00	,76	9,00	7	0,033*
	Tek alt	6	,33	0,00	0,00	1,00	,52	4,67		
	Total	13	,85	1,00	0,00	2,00	,80			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T1)	Tek üst	7	,86	1,00	0,00	2,00	,69	7,50	17,5	0,587
	Tek alt	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	6,42		
	Total	13	,77	1,00	0,00	2,00	,73			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T2)	Tek üst	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82	7,71	16	0,443
	Tek alt	6	,67	0,00	0,00	2,00	1,03	6,17		
	Total	13	,85	1,00	0,00	2,00	,90			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T3)	Tek üst	7	,71	1,00	0,00	2,00	,76	7,57	17	0,527
	Tek alt	6	,50	0,00	0,00	2,00	,84	6,33		
	Total	13	,62	0,00	0,00	2,00	,77			
NA –BABA İLGİSİ(T1)	Tek üst	7	1,57	2,00	0,00	3,00	,98	8,14	13	0,221
	Tek alt	6	1,00	1,00	0,00	2,00	,63	5,67		
	Total	13	1,31	1,00	0,00	3,00	,85			
ANA –BABA İLGİSİ(T2)	Tek üst	7	1,71	2,00	0,00	3,00	,95	7,07	20,5	0,941
	Tek alt	6	1,67	1,50	0,00	3,00	1,21	6,92		
	Total	13	1,69	2,00	0,00	3,00	1,03			
ANA –BABA İLGİSİ(T3)	Tek üst	7	1,71	1,00	1,00	4,00	1,11	7,71	16	0,431
	Tek alt	6	1,17	1,00	0,00	2,00	,75	6,17		
	Total	13	1,46	1,00	0,00	4,00	,97			
BABAYLA İLİŞKİ(T1)	Tek üst	7	,43	0,00	0,00	1,00	,53	6,57	18	0,631
	Tek alt	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	7,50		
	Total	13	,54	0,00	0,00	2,00	,66			

Çizelge 4.13.(devam) Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının benlik saygısı ve alt bölüm puanları açısından T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

BABAYLA İLİŞKİ(T2)	Tek üst	7	,86	1,00	0,00	2,00	,90	6,93	20,5	0,939
	Tek alt	6	1,00	,50	0,00	3,00	1,26	7,08		
	Total	13	,92	1,00	0,00	3,00	1,04			
BABAYLA İLİŞKİ(T3)	Tek üst	7	,57	0,00	0,00	2,00	,79	7,21	19,5	0,805
	Tek alt	6	,50	0,00	0,00	2,00	,84	6,75		
	Total	13	,54	0,00	0,00	2,00	,78			
PSİŞİK İZOLASYON(T1)	Tek üst	7	,86	1,00	0,00	2,00	,90	7,36	18,5	0,701
	Tek alt	6	,67	,50	0,00	2,00	,82	6,58		
	Total	13	,77	1,00	0,00	2,00	,83			
PSİŞİK İZOLASYON(T2)	Tek üst	7	1,00	1,00	0,00	2,00	,82	7,36	18,5	0,681
	Tek alt	6	,83	1,00	0,00	1,00	,41	6,58		
	Total	13	,92	1,00	0,00	2,00	,64			
PSİŞİK İZOLASYON(T3)	Tek üst	7	,71	1,00	0,00	2,00	,76	6,71	19	0,756
	Tek alt	6	,83	1,00	0,00	2,00	,75	7,33		
	Total	13	,77	1,00	0,00	2,00	,73			

*P<0,05.

Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılmasında;

Kendilik kavramının sürekliliği (T3-T1) ve (T3-T2) fark değerlerinin tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

İnsanlara güven duyma (T2-T1) fark değerlerinin tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha düşük olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Bu bulgu tek üst çene grubunda cerrahi sonrası 2.ayda tek alt çene grubuna göre insanlara güven duymanın arttığını ifade etmektedir. Hayalperestlik (T3-T2) fark değerlerinin tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$).

Benlik saygısının diğer alt bölümlerinde fark puanları açısından tek alt ve üst çene alt grupları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.14).

Çizelge 4.13. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

BENLİK SAYGISI ALT BÖLÜMLERİ	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra Ort.	U	P
BENLİK(T2-T1)	Tek üst	7	-,05	0,00	-1,08	1,00	,64	7,21	19,5	0,828
	Tek alt	6	-,17	-,13	-1,50	,50	,74	6,75		
	Total	13	-,10	0,00	-1,50	1,00	,66			
BENLİK(T3-T1)	Tek üst	7	-,01	,25	-1,33	,50	,62	7,21	19,5	0,831
	Tek alt	6	-,11	0,00	-1,25	,83	,77	6,75		
	Total	13	-,06	,16	-1,33	,83	,67			
BENLİK(T3-T2)	Tek üst	7	,04	,09	-,50	,75	,41	5,9	13,5	0,277
	Tek alt	6	,06	,25	-1,25	,50	,65	8,3		
	Total	13	,04	,25	-1,25	,75	,51			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T2-T1)	Tek üst	7	-,43	-1,00	-3,00	2,00	1,81	6,71	19	0,769
	Tek alt	6	-,17	0,00	-1,00	1,00	,75	7,33		
	Total	13	-,31	0,00	-3,00	2,00	1,38			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T1)	Tek üst	7	0,29	1,00	-2,00	1,00	1,25	8,93	7,5	0,043*
	Tek alt	6	-1,17	-1,00	-2,00	0,00	,75	4,75		
	Total	13	-0,38	-1,00	-2,00	1,00	1,26			
KENDİLİK KAVRAMININ SÜREKLİLİĞİ(T3-T2)	Tek üst	7	,71	0,00	-1,00	3,00	1,38	8,9	7,5	0,049*
	Tek alt	6	-1,00	-1,50	-2,00	1,00	1,26	4,8		
	Total	13	-,08	0,00	-2,00	3,00	1,55			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T2-T1)	Tek üst	7	-1,00	-1,00	-3,00	0,00	1,00	4,14	1	0,003*
	Tek alt	6	1,17	1,00	0,00	2,00	,75	10,33		
	Total	13	0,00	0,00	-3,00	2,00	1,41			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T1)	Tek üst	7	-,86	0,00	-5,00	2,00	2,41	6,36	16,5	0,484
	Tek alt	6	,17	0,00	0,00	1,00	,41	7,75		
	Total	13	-,38	0,00	-5,00	2,00	1,80			
İNSANLARA GÜVEN DUYMA(T3-T2)	Tek üst	7	,14	0,00	-2,00	3,00	1,95	8,0	14	0,305
	Tek alt	6	-1,00	-1,00	-2,00	0,00	,89	5,8		
	Total	13	-,38	-1,00	-2,00	3,00	1,61			

Çizelge 4.14. (devam)Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T2-T1)	Tek üst	7	-,43	0,00	-1,00	0,00	,53	6,64	18,5	0,693
	Tek alt	6	-,33	0,00	-2,00	1,00	1,03	7,42		
	Total	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,77			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3-T1)	Tek üst	7	-,29	0,00	-1,00	0,00	,49	6,57	18	0,648
	Tek alt	6	0,00	0,00	-1,00	1,00	1,10	7,50		
	Total	13	-,15	0,00	-1,00	1,00	,80			
ELEŞTİRİYE DUYARLILIK(T3-T2)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	1,00	,69	6,5	17,5	0,587
	Tek alt	6	,33	,50	-1,00	1,00	,82	7,6		
	Total	13	,23	0,00	-1,00	1,00	,73			
DEPRESİF DUYGULANIM(T2-T1)	Tek üst	7	-,43	0,00	-2,00	1,00	,98	7,43	18	0,647
	Tek alt	6	-,67	-,50	-2,00	0,00	,82	6,50		
	Total	13	-,54	0,00	-2,00	1,00	,88			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-3,00	2,00	1,77	7,79	15,5	0,424
	Tek alt	6	-,83	-,50	-5,00	3,00	2,64	6,08		
	Total	13	-,31	0,00	-5,00	3,00	2,18			
DEPRESİF DUYGULANIM(T3-T2)	Tek üst	7	,57	1,00	-1,00	2,00	1,27	7,7	16	0,469
	Tek alt	6	-,17	0,00	-3,00	3,00	2,14	6,2		
	Total	13	,23	0,00	-3,00	3,00	1,69			
HAYALPERESTLİK(T2-T1)	Tek üst	7	-,29	0,00	-1,00	1,00	,76	6,79	19,5	0,819
	Tek alt	6	0,00	-,50	-1,00	2,00	1,26	7,25		
	Total	13	-,15	0,00	-1,00	2,00	,99			
HAYALPERESTLİK(T3-T1)	Tek üst	7	-,14	0,00	-2,00	2,00	1,35	8,29	12	0,185
	Tek alt	6	-1,33	-1,00	-3,00	0,00	1,37	5,50		
	Total	13	-,69	-1,00	-3,00	2,00	1,44			
HAYALPERESTLİK(T3-T2)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	3,00	1,46	9,0	7	0,037*
	Tek alt	6	-1,33	-1,50	-2,00	0,00	,82	4,7		
	Total	13	-,54	-1,00	-2,00	3,00	1,39			

Çizelge 4.14. (devam) Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T2-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-3,00	5,00	2,41	8,00	14	0,301
	Tek alt	6	-,83	-1,00	-4,00	3,00	2,32	5,83		
	Total	13	-,31	0,00	-4,00	5,00	2,32			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T1)	Tek üst	7	,29	0,00	-3,00	3,00	1,89	8,43	11	0,141
	Tek alt	6	-1,17	-1,00	-4,00	1,00	1,72	5,33		
	Total	13	-,38	0,00	-4,00	3,00	1,89			
PSİKOSOMATİK BELİRTİLER(T3-T2)	Tek üst	7	,14	0,00	-3,00	4,00	2,04	7,4	18,5	0,629
	Tek alt	6	-,33	0,00	-2,00	0,00	,82	6,6		
	Total	13	-,08	0,00	-3,00	4,00	1,55			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T2-T1)	Tek üst	7	-,14	0,00	-2,00	1,00	1,07	8,00	14	0,288
	Tek alt	6	-,67	-,50	-2,00	0,00	,82	5,83		
	Total	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,96			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	2,00	1,07	8,07	13,5	0,245
	Tek alt	6	-,50	-,50	-1,00	0,00	,55	5,75		
	Total	13	-,15	0,00	-1,00	2,00	,90			
KİŞİLERARASI İLİŞKİLERDE TEHDİT HİSSETME(T3-T2)	Tek üst	7	,29	0,00	-2,00	2,00	1,25	7,5	17,5	0,566
	Tek alt	6	,17	0,00	0,00	1,00	,41	6,4		
	Total	13	,23	0,00	-2,00	2,00	,93			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T2-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	2,00	,90	7,43	18	0,622
	Tek alt	6	0,00	0,00	-1,00	2,00	1,10	6,50		
	Total	13	,08	0,00	-1,00	2,00	,95			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T3-T1)	Tek üst	7	-,14	0,00	-1,00	0,00	,38	7,07	20,5	0,909
	Tek alt	6	-,17	0,00	-1,00	0,00	,41	6,92		
	Total	13	-,15	0,00	-1,00	0,00	,38			
TARTIŞMALARA KATILABİLME DERECESESİ(T3-T2)	Tek üst	7	-,29	0,00	-2,00	0,00	,76	6,6	18,5	0,628
	Tek alt	6	-,17	0,00	-2,00	1,00	,98	7,4		
	Total	13	-,23	0,00	-2,00	1,00	,83			

Çizelge 4.14. (devam) Tek üst ve tek alt çene alt grupları için benlik saygısı ve alt bölüm puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanlar arası fark değerlerinin karşılaştırılması

ANA –BABA İLGİSİ(T2-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	1,00	,69	6,29	16	0,451
	Tek alt	6	,67	,50	-2,00	3,00	1,75	7,83		
	Total	13	,38	0,00	-2,00	3,00	1,26			
ANA –BABA İLGİSİ(T3-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-2,00	2,00	1,46	6,86	20	0,881
	Tek alt	6	,17	0,00	-1,00	1,00	,75	7,17		
	Total	13	,15	0,00	-2,00	2,00	1,14			
ANA –BABA İLGİSİ(T3-T2)	Tek üst	7	0,00	0,00	-2,00	2,00	1,53	7,6	17	0,556
	Tek alt	6	-,50	-,50	-2,00	2,00	1,52	6,3		
	Total	13	-,23	0,00	-2,00	2,00	1,48			
BABAYLA İLİŞKİ(T2-T1)	Tek üst	7	,43	0,00	-1,00	2,00	,98	7,14	20	0,882
	Tek alt	6	,33	,50	-1,00	2,00	1,21	6,83		
	Total	13	,38	0,00	-1,00	2,00	1,04			
BABAYLA İLİŞKİ(T3-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	1,00	,69	7,93	14,5	0,321
	Tek alt	6	-,17	-,50	-1,00	2,00	1,17	5,92		
	Total	13	0,00	0,00	-1,00	2,00	,91			
BABAYLA İLİŞKİ(T3-T2)	Tek üst	7	-,29	0,00	-1,00	1,00	,76	7,2	19,5	0,813
	Tek alt	6	-,50	0,00	-2,00	0,00	,84	6,8		
	Total	13	-,38	0,00	-2,00	1,00	,77			
PSİŞİK İZOLASYON(T2-T1)	Tek üst	7	,14	0,00	-1,00	1,00	,69	6,93	20,5	0,937
	Tek alt	6	,17	0,00	-1,00	1,00	,75	7,08		
	Total	13	,15	0,00	-1,00	1,00	,69			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T1)	Tek üst	7	-,14	0,00	-2,00	2,00	1,35	6,50	17,5	0,605
	Tek alt	6	,17	,50	-1,00	1,00	,98	7,58		
	Total	13	0,00	0,00	-2,00	2,00	1,15			
PSİŞİK İZOLASYON(T3-T2)	Tek üst	7	-,29	0,00	-2,00	1,00	,95	6,6	18	0,648
	Tek alt	6	0,00	0,00	-1,00	1,00	,89	7,5		
	Total	13	-,15	0,00	-2,00	1,00	,90			

*P<0,05.

Tek üst ve tek alt çene alt grupları için norm değerlerine göre benlik saygısı ve alt bölüm puanları:

D1- Benlik saygısı bölümünün bulgularına göre her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek benlik saygısı düzeyleri tespit edildi.

D2- Benlik kavramının sürekliliği alt bölümünde, her iki grupta da tüm zamanlarda kendilik kavramının sürekliliği az düzeyde bulundu.

D3- İnsanlara güven duyma bölümünün bulgularına göre tek üst çene grubunda tüm zamanlarda orta, tek alt çene grubunda ise T1 ve T3 zamanında çok, T2 zamanında ise orta düzeyde olduğu tespit edildi.

D4- Eleştiriye duyarlılık alt bölümünde tüm zamanlarda eleştiriye duyarlılığının tek üst çene grubunda orta, tek alt çene grubunda ise yüksek olduğu bulundu.

D5- Depresif duygulanım bölümünün bulgularına göre her iki grup için depresif duygulanımın bütün zamanlarda az düzeyde yaşandığı tespit edildi.

D6- Hayalperestlik alt ölçeğinde tek üst çene grubunda orta, tek alt çene grubunda T1 ve T2 zamanında orta, T3 zamanında ise hayalperestlik düzeyinin az seviyede olduğu bulundu.

D7- Psikosomatik belirtiler alt ölçeğine göre tek üst çene grubunda orta, tek alt çene grubunda ise T1 zamanında orta, diğer zamanlarda az düzeyde psikosomatik belirti yaşandığı tespit edildi.

D8- Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt bölümündeki bulgular, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin kişilerarası ilişkilerde az düzeyde tehdit hissettiğini göstermektedir.

D9- Tartışmalara katılabilme derecesi bölümünün bulgularına göre, her iki grupta da tüm zamanlarda bireylerin tartışmalara katılabilme derecelerinin orta seviyede olduğu tespit edildi.

D10- Ana-baba ilgisi alt bölümünde, ana-baba ilgisi düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda yüksek olduğu görüldü.

D11- Babayla ilişki alt bölümünde, baba ile ilişki düzeylerinin her iki grupta da tüm zamanlarda düşük olduğu bulundu.

D12- Psşik izolasyon alt bölümünde ise, gruplarda tüm zamanlarda psşik izolasyonun az olduğu tespit edildi.

4.2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Beck Depresyon Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

4.2.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları

Çift çene grubunun depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.14. Çift çene grubunun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması

T (zaman)	Çift çene	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P
T1	20	8,00	0,00	15,00	4,21	0,421	0,11
T2	20	8,90	2,00	30,00	7,72		
T3	20	7,95	0,00	19,00	5,91		

Tek çene grubunun depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadı. ($p>0,05$) (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.15. Tek çene grubunun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması

T (zaman)	Tek çene	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P
T1	13	8,85	3,00	15,00	4,22	0,641	0,726
T2	13	8,62	1,00	30,00	8,86		
T3	13	6,85	0,00	14,00	4,06		

Çift çene ve tek çene grupları karşılaştırıldığında T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon açısından anlamlı bir fark olmadığı bulundu (Çizelge 4.17).

Çizelge 4.16. Çift çene ve tek çene grupları arasında T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması

T (Zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Minimum	Maximum	ss	Sıra ort.	U	P
T1	Çift çene	20	8,00	0,00	15,00	4,21	16,73	124	0,837
	Tek çene	13	8,85	3,00	15,00	4,22	17,42		
	Total	33	8,33	0,00	15,00	4,17			
T2	Çift çene	20	8,90	2,00	30,00	7,72	17,75	115	0,578
	Tek çene	13	8,62	1,00	30,00	8,86	15,85		
	Total	33	8,79	1,00	30,00	8,05			
T3	Çift çene	20	7,95	0,00	19,00	5,91	17,38	122,5	0,781
	Tek çene	13	6,85	0,00	14,00	4,06	16,42		
	Total	33	7,52	0,00	19,00	5,21			

Gruplar arasında depresyon puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 değerlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı görüldü ($p>0,05$) (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.17. Çift çene ve tek çene grupları arasında depresyonun T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 fark değerlerinin karşılaştırılması

T (zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	SS	Sıra ort.	U	P
(T2-T1)	Çift çene	20	,90	2,00	-12,00	23,00	8,23	17,78	114,5	0,567
	Tek çene	13	-,23	-1,00	-13,00	21,00	8,86	15,81		
	Total	33	,45	1,00	-13,00	23,00	8,36			
(T3-T1)	Çift çene	20	-,05	1,50	-15,00	12,00	7,01	18,25	105	0,356
	Tek çene	13	-2,00	-1,00	-10,00	7,00	5,29	15,08		
	Total	33	-,82	0,00	-15,00	12,00	6,37			
(T3-T2)	Çift çene	20	-,95	0,00	-11,00	5,00	3,73	16,8	125,5	0,868
	Tek çene	13	-1,77	-1,00	-18,00	7,00	7,35	17,3		
	Total	33	-1,27	0,00	-18,00	7,00	5,36			

4.2.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları

Asimetri olan grupta depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.18. Asimetri olan grubun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması

T (zaman)	Asimetri	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	p
T1	8	8,50	9,00	4,00	14,00	3,02	1,6	0,446
T2	8	9,38	8,50	2,00	18,00	6,97		
T3	8	7,50	6,50	2,00	16,00	4,81		

Asimetri olmayan grupta depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.20).

Çizelge 4.19. Asimetri olmayan grubun T1,T2 ve T3 zamanlarında depresyon puanlarının karşılaştırılması

T(zaman)	Asimetri olmayan	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	p
T1	25	8,28	7,00	0,00	15,00	4,52	0,021	0,991
T2	25	8,60	5,00	1,00	30,00	8,50		
T3	25	7,52	6,00	0,00	19,00	5,43		

Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar karşılaştırıldığında, tüm zamanlarda depresyon puanları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı saptandı ($p>0,05$)(Çizelge 4.21).

Çizelge 4.20. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında depresyon puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

T(zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra ort.	U	P
T1	Asimetri	8	8,50	9,00	4,00	14,00	3,02	17,8	94	0,798
	Asimetri olmayan	25	8,28	7,00	0,00	15,00	4,52	16,8		
	Total	33	8,33	9,00	0,00	15,00	4,17			
T2	Asimetri	8	9,38	8,50	2,00	18,00	6,97	18,6	87	0,582
	Asimetri olmayan	25	8,60	5,00	1,00	30,00	8,50	16,5		
	Total	33	8,79	5,00	1,00	30,00	8,05			
T3	Asimetri	8	7,50	6,50	2,00	16,00	4,81	16,9	99,5	0,983
	Asimetri olmayan	25	7,52	6,00	0,00	19,00	5,43	17,0		
	Total	33	7,52	6,00	0,00	19,00	5,21			

Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar karşılaştırıldığında zamanlar arasındaki fark değerlerinin anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.22).

Çizelge 4.21. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında depresyonun T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

T (zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra ort.	U	P
(T2-T1)	Asimetri	8	,88	2,50	-7,00	9,00	6,62	18,4	89	0,643
	Asimetri olmayan	25	,32	-1,00	-13,00	23,00	8,97	16,6		
	Total	33	,45	1,00	-13,00	23,00	8,36			

Çizelge 4.22. (devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında depresyonun T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

(T3-T1)	Asimetri	8	-1,00	-1,50	-10,00	7,00	5,90	16,2	93,5	0,784
	Asimetri olmayan	25	-,76	0,00	-15,00	12,00	6,63	17,3		
	Total	33	-,82	0,00	-15,00	12,00	6,37			
(T3-T2)	Asimetri	8	-1,88	-1,50	-13,00	5,00	5,62	15,8	90	0,673
	Asimetri olmayan	25	-1,08	0,00	-18,00	7,00	5,38	17,4		
	Total	33	-1,27	0,00	-18,00	7,00	5,36			

4.2.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları

Tek üst çene alt grubunda depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.23).

Çizelge 4.22. Tek üst çene alt grubu için depresyon puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

T (zaman)	Tek üst	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	p
T1	7	8,57	7,00	3,00	14,00	4,12	0,51	0,772
T2	7	8,71	3,00	1,00	30,00	10,83		
T3	7	8,29	7,00	6,00	13,00	2,98		

Tek alt çene alt grubunda depresyon puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.24).

Çizelge 4.23. Tek alt çene alt grubu için depresyon puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

T (zaman)	Tek alt	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	p
T1	6	9,17	9,00	4,00	15,00	4,71	3,3	0,183
T2	6	8,50	6,50	2,00	17,00	6,89		
T3	6	5,17	4,00	0,00	14,00	4,75		

Tek üst ve tek alt çene alt grupları karşılaştırıldığında, depresyon puanlarının tüm zamanlarda anlamlı bir farklılık göstermediği saptandı ($p>0,05$)(Çizelge 4.25).

Çizelge 4.24. Tek üst ve tek alt çene alt grubu için depresyon puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

T(zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
T1	Tek üst	7	8,57	7,00	3,00	14,00	4,12	6,57	18	0,664
	Tek alt	6	9,17	9,00	4,00	15,00	4,71	7,50		
	Total	13	8,85	9,00	3,00	15,00	4,22			
T2	Tek üst	7	8,71	3,00	1,00	30,00	10,83	6,43	17	0,564
	Tek alt	6	8,50	6,50	2,00	17,00	6,89	7,67		
	Total	13	8,62	6,00	1,00	30,00	8,86			
T3	Tek üst	7	8,29	7,00	6,00	13,00	2,98	8,79	8,5	0,071
	Tek alt	6	5,17	4,00	0,00	14,00	4,75	4,92		
	Total	13	6,85	6,00	0,00	14,00	4,06			

Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki depresyon fark değerlerinin karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.26).

Çizelge 4.25. Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki depresyon fark değerlerinin karşılaştırılması

T(zaman)	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra Ort.	U	P
(T2-T1)	Tek üst	7	,14	-1,00	-13,00	21,00	12,03	6,71	19	0,774
	Tek alt	6	-,67	0,00	-7,00	3,00	3,78	7,33		
	Total	13	-,23	-1,00	-13,00	21,00	8,86			

Çizelge 4.26. (devam) Tek üst ve tek alt çene alt gruplarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki depresyon fark değerlerinin karşılaştırılması

(T3-T1)	Tek üst	7	-,29	1,00	-8,00	7,00	5,71	8,79	8,5	0,073
	Tek alt	6	-4,00	-2,00	-10,00	0,00	4,38	4,92		
	Total	13	-2,00	-1,00	-10,00	7,00	5,29			
(T3-T2)	Tek üst	7	-,43	3,00	-18,00	7,00	8,48	8,2	12,5	0,221
	Tek alt	6	-3,33	-3,00	-13,00	4,00	6,15	5,6		
	Total	13	-1,77	-1,00	-18,00	7,00	7,35			

Çalışmamızda norm değerlerine göre T1, T2 ve T3 zamanlarında bütün gruplarda depresyon bulgularının olmadığı tespit edildi.

4.3. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

4.3.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları

Çift çene grubunda durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.27).

Çizelge 4.26. Çift çene grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Çift çene	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	p
Durumluk Kaygı(T1)	20	39,10	29,00	53,00	7,02	3,8	0,146
Durumluk Kaygı(T2)	20	40,10	34,00	50,00	4,38		
Durumluk Kaygı(T3)	20	41,90	31,00	51,00	6,35		
Sürekli Kaygı(T1)	20	41,90	20,00	50,00	6,57	4,44	0,109
Sürekli Kaygı(T2)	20	44,10	23,00	54,00	7,09		
Sürekli Kaygı(T3)	20	44,45	24,00	52,00	6,92		

Tek çene grubunda sürekli kaygı puanlarında T1, T2, T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte, durumluk kaygı puanlarının T2 ve T3 zamanlarında T1'deki değere göre anlamlı derecede yüksek olduğu görüldü ($p<0,05$) (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.27. Tek çene grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	N	Mean	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P
Durumluk Kaygı(T1)	13	37,69	30,00	46,00	5,02	7,5	0,023*
Durumluk Kaygı(T2)	13	42,69	34,00	53,00	6,12		
Durumluk Kaygı(T3)	13	43,15	31,00	51,00	6,47		
Sürekli Kaygı(T1)	13	44,77	38,00	53,00	4,83	1,19	0,551
Sürekli Kaygı(T2)	13	43,85	36,00	54,00	5,40		
Sürekli Kaygı(T3)	13	45,54	40,00	54,00	4,33		

*P<0,05.

Çift çene ve tek çene grupları karşılaştırıldığında T1,T2 ve T3 zamanlarında durumluk ve sürekli kaygı açısından anlamlı bir fark tespit edilmedi ($p>0,05$) (Çizelge 4.29).

Çizelge 4.28. Çift çene ve tek çene grupları arasında T1,T2 ve T3 zamanlarında durumluk ve sürekli kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Minimum	Maximum	ss	Sıra ort.	U	P
Durumluk Kaygı(T1)	Çift çene	20	39,10	29,00	53,00	7,02	17,35	123	0,796
	Tek çene	13	37,69	30,00	46,00	5,02	16,46		
	Total	33	38,55	29,00	53,00	6,26			
Durumluk Kaygı(T2)	Çift çene	20	40,10	34,00	50,00	4,38	15,50	100	0,268
	Tek çene	13	42,69	34,00	53,00	6,12	19,31		
	Total	33	41,12	34,00	53,00	5,20			
Durumluk Kaygı(T3)	Çift çene	20	41,90	31,00	51,00	6,35	16,33	116,5	0,618
	Tek çene	13	43,15	31,00	51,00	6,47	18,04		
	Total	33	42,39	31,00	51,00	6,32			
Sürekli Kaygı(T1)	Çift çene	20	41,90	20,00	50,00	6,57	15,58	101,5	0,291
	Tek çene	13	44,77	38,00	53,00	4,83	19,19		
	Total	33	43,03	20,00	53,00	6,03			
Sürekli Kaygı(T2)	Çift çene	20	44,10	23,00	54,00	7,09	17,93	111,5	0,493
	Tek çene	13	43,85	36,00	54,00	5,40	15,58		
	Total	33	44,00	23,00	54,00	6,39			
Sürekli Kaygı(T3)	Çift çene	20	44,45	24,00	52,00	6,92	16,75	125	0,853
	Tek çene	13	45,54	40,00	54,00	4,33	17,38		
	Total	33	44,88	24,00	54,00	5,98			

Gruplar arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 fark değerleri incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.29. Çift çene ve tek çene grupları arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	SS	Sıra ort.	U	P
Durumluk Kaygı(T2-T1)	Çift çene	20	1,00	1,00	-18,00	17,00	6,94	14,63	82,5	0,079
	Tek çene	13	5,00	6,00	-3,00	13,00	5,57	20,65		
	Total	33	2,58	2,00	-18,00	17,00	6,65			
Durumluk Kaygı(T3-T1)	Çift çene	20	2,80	1,00	-10,00	19,00	7,70	15,13	92,5	0,166
	Tek çene	13	5,46	5,00	-4,00	15,00	5,16	19,88		
	Total	33	3,85	3,00	-10,00	19,00	6,85			
Durumluk KaygıT3-T2	Çift çene	20	1,80	1,00	-7,00	9,00	4,89	18,03	109,5	0,447
	Tek çene	13	,46	1,00	-5,00	7,00	3,95	15,42		
	Total	33	1,27	1,00	-7,00	9,00	4,53			
Sürekli Kaygı(T2-T1)	Çift çene	20	2,20	3,00	-10,00	13,00	5,70	19,03	89,5	0,134
	Tek çene	13	-,92	0,00	-11,00	13,00	6,95	13,88		
	Total	33	,97	2,00	-11,00	13,00	6,31			
Sürekli Kaygı(T3-T1)	Çift çene	20	2,55	2,00	-10,00	11,00	5,92	18,00	110	0,461
	Tek çene	13	,77	1,00	-11,00	11,00	6,47	15,46		
	Total	33	1,85	2,00	-11,00	11,00	6,11			
Sürekli KaygıT3-T2	Çift çene	20	,35	,50	-6,00	9,00	3,76	15,63	102,5	0,309
	Tek çene	13	1,69	1,00	-4,00	9,00	3,47	19,12		
	Total	33	,88	1,00	-6,00	9,00	3,66			

4.3.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları

Asimetri grubunda durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.31).

Çizelge 4.30. Asimetri grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Asimetri	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Chi-Square	P
Durumluk Kaygı(T1)	8	38,13	37,50	29,00	53,00	7,72	3,935	0,140
Durumluk Kaygı(T2)	8	37,25	37,00	35,00	40,00	1,67		
Durumluk Kaygı(T3)	8	40,13	41,50	32,00	45,00	4,97		
Sürekli Kaygı(T1)	8	45,25	45,00	38,00	53,00	5,80	0,483	0,786
Sürekli Kaygı(T2)	8	43,63	42,50	35,00	50,00	4,87		
Sürekli Kaygı(T3)	8	44,88	42,00	39,00	54,00	5,69		

Asimetri olmayan grupta durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$). Durumluk kaygı puanlarının T1 zamanında anlamlıya yakın derecede düşük olduğu bulundu ($p=0,056$). (Çizelge 4.32).

Çizelge 4.31. Asimetri olmayan grupta T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Asimetri olmayan	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Chi-Square	p
Durumluk Kaygı(T1)	25	38,68	39,00	30,00	52,00	5,90	6,143	0,056
Durumluk Kaygı(T2)	25	42,36	41,00	34,00	53,00	5,35		
Durumluk Kaygı(T3)	25	43,12	44,00	31,00	51,00	6,62		
Sürekli Kaygı(T1)	25	42,32	43,00	20,00	51,00	6,05	4,3	0,112
Sürekli Kaygı(T2)	25	44,12	43,00	23,00	54,00	6,89		
Sürekli Kaygı(T3)	25	44,88	46,00	24,00	52,00	6,18		

Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar karşılaştırıldığında, sürekli kaygı puanları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı ancak, durumluk kaygıda asimetri olmayan grupta T2 zamanında kaygı değerinin daha yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,05$)(Çizelge 4.33).

Çizelge 4.32. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında kaygı puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra ort.	U	p
Durumluk Kaygı(T1)	Asimetri	8	38,13	37,50	29,00	53,00	7,72	16,1	93	0,768
	Asimetri olmayan	25	38,68	39,00	30,00	52,00	5,90	17,3		
	Total	33	38,55	39,00	29,00	53,00	6,26			
Durumluk Kaygı(T2)	Asimetri	8	37,25	37,00	35,00	40,00	1,67	9,4	39,5	0,011*
	Asimetri olmayan	25	42,36	41,00	34,00	53,00	5,35	19,4		
	Total	33	41,12	40,00	34,00	53,00	5,20			
Durumluk Kaygı(T3)	Asimetri	8	40,13	41,50	32,00	45,00	4,97	12,7	65,5	0,146
	Asimetri olmayan	25	43,12	44,00	31,00	51,00	6,62	18,4		
	Total	33	42,39	44,00	31,00	51,00	6,32			
Sürekli Kaygı(T1)	Asimetri	8	45,25	45,00	38,00	53,00	5,80	20,1	75,5	0,301
	Asimetri olmayan	25	42,32	43,00	20,00	51,00	6,05	16,0		
	Total	33	43,03	44,00	20,00	53,00	6,03			
Sürekli Kaygı(T2)	Asimetri	8	43,63	42,50	35,00	50,00	4,87	15,8	90,5	0,688
	Asimetri olmayan	25	44,12	43,00	23,00	54,00	6,89	17,4		
	Total	33	44,00	43,00	23,00	54,00	6,39			
Sürekli Kaygı(T3)	Asimetri	8	44,88	42,00	39,00	54,00	5,69	15,4	87,5	0,598
	Asimetri olmayan	25	44,88	46,00	24,00	52,00	6,18	17,5		
	Total	33	44,88	45,00	24,00	54,00	5,98			

*P<0,05.

Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında kaygı puanları değerlendirildiğinde zamanlar arasındaki fark değerlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı saptandı ($p>0,05$) (Çizelge 4.34).

Çizelge 4.33. Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra ort.	U	p
Durumluk Kaygı(T2-T1)	Asimetri	8	-,88	0,00	-18,00	9,00	8,10	13,1	69	0,191
	Asimetri olmayan	25	3,68	2,00	-5,00	17,00	5,88	18,2		
	Total	33	2,58	2,00	-18,00	17,00	6,65			

Çizelge 4.34.(devam) Asimetri olan ve olmayan gruplar arasında durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Durumluk Kaygı(T3-T1)	Asimetri	8	2,00	2,50	-9,00	10,00	5,40	15,3	86,5	0,571
	Asimetri olmayan	25	4,44	4,00	-10,00	19,00	7,25	17,5		
	Total	33	3,85	3,00	-10,00	19,00	6,85			
Durumluk KaygıT3-T2	Asimetri	8	2,88	3,50	-6,00	9,00	4,88	20,50	72	0,237
	Asimetri olmayan	25	,76	1,00	-7,00	9,00	4,39	15,88		
	Total	33	1,27	1,00	-7,00	9,00	4,53			
Sürekli Kaygı(T2-T1)	Asimetri	8	-1,63	-1,50	-11,00	10,00	7,56	13,4	71,5	0,229
	Asimetri olmayan	25	1,80	3,00	-10,00	13,00	5,78	18,1		
	Total	33	,97	2,00	-11,00	13,00	6,31			
Sürekli Kaygı(T3-T1)	Asimetri	8	-,38	1,00	-11,00	10,00	7,69	14,5	80	0,401
	Asimetri olmayan	25	2,56	2,00	-8,00	11,00	5,51	17,8		
	Total	33	1,85	2,00	-11,00	11,00	6,11			
Sürekli KaygıT3-T2	Asimetri	8	1,25	,50	-3,00	6,00	3,01	17,94	92,5	0,752
	Asimetri olmayan	25	,76	1,00	-6,00	9,00	3,89	16,70		
	Total	33	,88	1,00	-6,00	9,00	3,66			

4.3.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları

Tek üst çene alt grubunda durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$). Durumluk kaygı puanlarının T1 zamanında anlamlıya yakın derecede düşük olduğu bulundu ($p=0,066$) (Çizelge 4.35).

Çizelge 4.34. Tek üst çene alt grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Tek üst	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Chi-Square	p
Durumluk Kaygı(T1)	7	38,86	40,00	30,00	46,00	4,91	5,429	0,066
Durumluk Kaygı(T2)	7	44,57	44,00	36,00	53,00	6,29		
Durumluk Kaygı(T3)	7	44,14	44,00	33,00	51,00	5,87		
Sürekli Kaygı(T1)	7	44,29	44,00	38,00	51,00	4,11	0,308	0,857
Sürekli Kaygı(T2)	7	44,86	43,00	36,00	54,00	6,96		
Sürekli Kaygı(T3)	7	45,43	44,00	40,00	51,00	4,24		

Tek alt çene alt grubunda durumluk ve sürekli kaygı puanlarında T1, T2 ve T3 zamanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.35. Tek alt çene alt grubunda T1,T2 ve T3 zamanlarında kaygı değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Tek alt	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Chi-Square	p
Durumluk Kaygı(T1)	6	36,33	36,50	30,00	42,00	5,24	3	0,223
Durumluk Kaygı(T2)	6	40,50	39,50	34,00	49,00	5,61		
Durumluk Kaygı(T3)	6	42,00	44,00	31,00	50,00	7,48		
Sürekli Kaygı(T1)	6	45,33	43,50	38,00	53,00	5,92	1,524	0,467
Sürekli Kaygı(T2)	6	42,67	42,50	40,00	48,00	2,94		
Sürekli Kaygı(T3)	6	45,67	43,50	42,00	54,00	4,84		

Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının zamanlara göre karşılaştırılmasında alt gruplar arasında puanlar açısından anlamlı bir farklılık saptanmadı ($p>0,05$) (Çizelge 4.37).

Çizelge 4.36. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
Durumluk Kaygı(T1)	Tek üst	7	38,86	40,00	30,00	46,00	4,91	7,43	18	0,666
	Tek alt	6	36,33	36,50	30,00	42,00	5,24	6,50		
	Total	13	37,69	40,00	30,00	46,00	5,02			
Durumluk Kaygı(T2)	Tek üst	7	44,57	44,00	36,00	53,00	6,29	8,07	13,5	0,283
	Tek alt	6	40,50	39,50	34,00	49,00	5,61	5,75		
	Total	13	42,69	43,00	34,00	53,00	6,12			
Durumluk Kaygı(T3)	Tek üst	7	44,14	44,00	33,00	51,00	5,87	7,36	18,5	0,719
	Tek alt	6	42,00	44,00	31,00	50,00	7,48	6,58		
	Total	13	43,15	44,00	31,00	51,00	6,47			
Sürekli Kaygı(T1)	Tek üst	7	44,29	44,00	38,00	51,00	4,11	6,93	20,5	0,943
	Tek alt	6	45,33	43,50	38,00	53,00	5,92	7,08		
	Total	13	44,77	44,00	38,00	53,00	4,83			

Çizelge 4.37.(devam) Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Sürekli Kaygı(T2)	Tek üst	7	44,86	43,00	36,00	54,00	6,96	7,36	18,5	0,719
	Tek alt	6	42,67	42,50	40,00	48,00	2,94	6,58		
	Total	13	43,85	43,00	36,00	54,00	5,40			
Sürekli Kaygı(T3)	Tek üst	7	45,43	44,00	40,00	51,00	4,24	7,00	21	1
	Tek alt	6	45,67	43,50	42,00	54,00	4,84	7,00		
	Total	13	45,54	44,00	40,00	54,00	4,33			

Tek üst ve tek alt çene alt grupları için kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerine göre karşılaştırılmasında, gruplar arasında puanlar açısından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.38).

Çizelge 4.37. Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Kaygı	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
Durumluk Kaygı(T2-T1)	Tek üst	7	5,71	7,00	-3,00	13,00	5,68	7,50	17,5	0,617
	Tek alt	6	4,17	4,00	-3,00	12,00	5,85	6,42		
	Total	13	5,00	6,00	-3,00	13,00	5,57			
Durumluk Kaygı(T3-T1)	Tek üst	7	5,29	7,00	-4,00	11,00	4,89	7,07	20,5	0,943
	Tek alt	6	5,67	4,50	-1,00	15,00	5,92	6,92		
	Total	13	5,46	5,00	-4,00	15,00	5,16			
Durumluk Kaygı(T3-T2)	Tek üst	7	-,43	-2,00	-5,00	7,00	4,61	6,07	14,5	0,351
	Tek alt	6	1,50	2,00	-3,00	5,00	3,08	8,08		
	Total	13	,46	1,00	-5,00	7,00	3,95			
Sürekli Kaygı(T2-T1)	Tek üst	7	,57	3,00	-10,00	13,00	8,46	7,86	15	0,391
	Tek alt	6	-2,67	-2,00	-11,00	2,00	4,80	6,00		
	Total	13	-,92	0,00	-11,00	13,00	6,95			

Çizelge 4.38.(devam) Tek üst ve tek alt çene alt grupları için durumluk ve sürekli kaygı puanlarının T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Sürekli Kaygı(T3-T1)	Tek üst	7	1,14	4,00	-8,00	9,00	6,49	7,29	19	0,775
	Tek alt	6	,33	,50	-11,00	11,00	7,03	6,67		
	Total	13	,77	1,00	-11,00	11,00	6,47			
Sürekli KaygıT3-T2	Tek üst	7	,57	0,00	-4,00	4,00	2,94	6,00	14	0,312
	Tek alt	6	3,00	2,00	-1,00	9,00	3,85	8,17		
	Total	13	1,69	1,00	-4,00	9,00	3,47t			

Çalışmamızda norm değerlerine göre çift çene, tek çene, asimetri olmayan, tek üst ve tek alt çene gruplarında durumluk kaygı seviyesinin T1 zamanında hafif düzeyde olduğu, T2 ve T3 zamanlarında ise orta düzeyde olduğu bulundu. Sürekli kaygı seviyelerinin ise bu gruplarda T1, T2 ve T3 zamanlarında orta düzeyde olduğu tespit edildi. Asimetrisi olan grupta ise T1 ve T2 zamanında durumluk kaygının hafif düzeyde olduğu, T3 zamanı durumluk kaygı ve bütün zamanlardaki sürekli kaygı seviyesinin orta düzeyde olduğu bulundu.

4.4. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Ortognatik Yaşam Kalitesi Ölçeği Değerlendirmesine İlişkin Bulgular

4.4.1. Çift Çene Ve Tek Çene Bulguları

Çift çene grubunda oral fonksiyon değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek, T2 puanlarının ise T3'e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,05$).

Yüz estetiği puanlarının T1'de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,05$).

Dentofasiyal estetik bilinci değerlerinin T1' de T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$).

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri değerlerinin T3' de T1 ve T2' ye göre anlamlı derecede daha düşük olduğu tespit edildi ($p<0,05$).

Yaşam kalitesi toplam değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek, T2 ölçümlerinin ise T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olarak görüldü ($p<0,05$) (Çizelge 4.39). Daha düşük değerler yaşam kalitesinin arttığını ifade etmektedir.

Çizelge 4.38. Çift çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Çift çene	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P	T2-T1	T3-T1	T3-T2
Oral fonksiyon T1	20	12,4	13,0	6,0	17,0	3,1	18,5	0,0001*	0,027*	0,0001*	0,004*
Oral fonksiyon T2	20	9,5	8,5	3,0	17,0	4,0					
Oral fonksiyon T3	20	6,2	6,5	-	16,0	3,6					
Yüz estetiği T1	20	10,8	9,5	5,0	19,0	4,7	15,02	0,001*	0,023*	0,003*	0,067*
Yüz estetiği T2	20	8,7	8,5	1,0	19,0	5,2					
Yüz estetiği T3	20	6,2	7,0	-	16,0	3,9					
Dentofasiyal estetik bilinci T1	20	9,3	8,0	4,0	16,0	4,0	7,19	0,027*	0,063	0,014*	0,337
Dentofasiyal estetik bilinci T2	20	7,3	7,0	-	16,0	4,4					
Dentofasiyal estetik bilinci T3	20	6,3	6,5	-	16,0	4,4					
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	20	14,2	13,5	4,0	27,0	6,1	14,25	0,001*	0,078	0,001*	0,029*
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	20	11,6	13,0	-	20,0	6,1					
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	20	7,8	7,5	-	24,0	6,7					
Toplam T1	20	46,6	43,0	24,0	73,0	14,6	17,4	0,0001*	0,028*	0,001*	0,024*
Toplam T2	20	37,1	39,5	6,0	70,0	17,3					
Toplam T3	20	26,4	26,0	1,0	72,0	17,2					

* $P<0,05$.

Tek çene grubunda oral fonksiyon değerlerinin T1'de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptandı ($p<0,05$).

Yüz estetiği değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edildi ($p<0,05$).

Dentofasiyal estetik bilinci değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulundu ($p<0,05$).

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek, T2 ölçümlerinin ise T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu saptandı.

Yaşam kalitesi toplam değerlerinin T1' de T2 ve T3' e göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görüldü ($p<0,05$) (Çizelge 4.40). Daha düşük değerler yaşam kalitesinin arttığını ifade etmektedir.

Çizelge 4.39. Tek çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Tek çene	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Ki-Kare	P	T2-T1	T3-T1	T3-T2
Oral fonksiyon T1	13	11,9	12,0	5,0	19,0	3,8	10,7	0,005*	0,016*	0,003*	0,102
Oral fonksiyon T2	13	6,8	7,0	-	14,0	3,7					
Oral fonksiyon T3	13	4,5	3,0	-	14,0	4,1					
Yüz estetiği T1	13	12,5	14,0	2,0	20,0	6,0	5,9	0,042*	0,011*	0,033*	0,823
Yüz estetiği T2	13	6,8	5,0	1,0	17,0	5,1					
Yüz estetiği T3	13	6,5	4,0	1,0	18,0	5,7					
Dentofasiyal estetik bilinci T1	13	10,0	11,0	-	15,0	4,9	4,27	0,048*	0,027*	0,014*	0,582
Dentofasiyal estetik bilinci T2	13	5,5	4,0	2,0	11,0	3,4					
Dentofasiyal estetik bilinci T3	13	5,1	4,0	-	14,0	4,1					
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	13	16,5	14,0	-	28,0	8,5	13,68	0,001*	0,025*	0,009*	0,034*

Çizelge 4.40. (devam) Tek çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	13	10,4	8,0	1,0	24,0	7,3					
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	13	6,5	5,0	-	19,0	5,5					
Toplam T1	13	50,9	53,0	7,0	75,0	21,0					
Toplam T2	13	29,5	22,0	6,0	62,0	17,9					
Toplam T3	13	22,5	21,0	4,0	60,0	17,8	10,9	0,004*	0,013*	0,005*	0,182

*P<0,05.

Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi ölçeği değerlendirildiğinde, T1, T2 ve T3 zamanlarında ve zamanlar arasındaki fark değerleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı, sadece yüz estetiği alt bölümü T2-T1 zaman farkı bulgularında tek çene grubunda çift çene grubuna göre istatistiksel olarak anlamlıya yakın ($p=0,058$) azalma olduğu saptandı (Çizelge 4.41).

Çizelge 4. 40.Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin gruplar arası karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra Ort.	U	P
Oral fonksiyon T1	Çift çene	20	12	13	6	17	3	18,00	110	0,457
	Tek çene	13	12	12	5	19	4	15,46		
	Total	33	12	13	5	19	3			
Oral fonksiyon T2	Çift çene	20	10	9	3	17	4	19,45	81	0,069
	Tek çene	13	7	7	0	14	4	13,23		
	Total	33	8	8	0	17	4			
Oral fonksiyon T3	Çift çene	20	6	7	0	16	4	18,98	90,5	0,142
	Tek çene	13	4	3	0	14	4	13,96		
	Total	33	5	5	0	16	4			

Çizelge 4.41. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin gruplar arası karşılaştırılması

Oral fonksiyon T2-T1	Çift çene	20	-2,85	-4,00	-10,00	11,00	5,49	18,68	96,5	0,216
	Tek çene	13	-5,15	-7,00	-12,00	4,00	5,73	14,42		
	Total	33	-3,76	-4,00	-12,00	11,00	5,61			
Oral fonksiyon T3-T1	Çift çene	20	-6,20	-6,00	-14,00	5,00	4,37	17,95	111	0,482
	Tek çene	13	-7,46	-9,00	-17,00	2,00	5,32	15,54		
	Total	33	-6,70	-7,00	-17,00	5,00	4,73			
Oral fonksiyon T3-T2	Çift çene	20	-3,35	-2,00	-15,00	2,00	4,56	16,43	118,5	0,669
	Tek çene	13	-2,31	-1,00	-13,00	7,00	4,94	17,88		
	Total	33	-2,94	-1,00	-15,00	7,00	4,66			
Yüz estetiği T1	Çift çene	20	11	10	5	19	5	15,75	105	0,355
	Tek çene	13	13	14	2	20	6	18,92		
	Total	33	11	11	2	20	5			
Yüz estetiği T2	Çift çene	20	9	9	1	19	5	18,38	105,5	0,309
	Tek çene	13	7	5	1	17	5	14,88		
	Total	33	8	6	1	19	5			
Yüz estetiği T3	Çift çene	20	6	7	0	16	4	17,48	120,5	0,725
	Tek çene	13	6	4	1	18	6	16,27		
	Total	33	6	6	0	18	5			
Yüz estetiği T2-T1	Çift çene	20	-2,10	-1,50	-11,00	8,00	4,69	19,55	79	0,058
	Tek çene	13	-5,69	-3,00	-17,00	5,00	6,17	13,08		
	Total	33	-3,52	-3,00	-17,00	8,00	5,52			
Yüz estetiği T3-T1	Çift çene	20	-4,60	-6,00	-11,00	8,00	4,89	17,85	113	0,531
	Tek çene	13	-6,08	-7,00	-17,00	5,00	7,99	15,69		
	Total	33	-5,18	-6,00	-17,00	8,00	6,22			

Çizelge 4.41. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin gruplar arası karşılaştırılması

Yüz estetiği T3-T2	Çift çene	20	-2,50	-1,00	-14,00	5,00	5,15	15,80	106	0,375
	Tek çene	13	-,38	0,00	-12,00	12,00	5,68	18,85		
	Total	33	-1,67	-1,00	-14,00	12,00	5,38			
Dentofasiyal estetik bilinci T1	Çift çene	20	9	8	4	16	4	16,28	115,5	0,591
	Tek çene	13	10	11	0	15	5	18,12		
	Total	33	10	9	0	16	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T2	Çift çene	20	7	7	0	16	4	18,75	95	0,195
	Tek çene	13	5	4	2	11	3	14,31		
	Total	33	7	6	0	16	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T3	Çift çene	20	6	7	0	16	4	18,23	105,5	0,363
	Tek çene	13	5	4	0	14	4	15,12		
	Total	33	6	4	0	16	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T2-T1	Çift çene	20	-1,95	-2,00	-11,00	7,00	4,43	18,45	101	0,282
	Tek çene	13	-4,54	-3,00	-13,00	3,00	5,67	14,77		
	Total	33	-2,97	-3,00	-13,00	7,00	5,03			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T1	Çift çene	20	-3,00	-3,00	-12,00	10,00	5,17	17,98	110,5	0,471
	Tek çene	13	-4,92	-5,00	-14,00	3,00	5,56	15,50		
	Total	33	-3,76	-3,00	-14,00	10,00	5,33			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T2	Çift çene	20	-1,05	0,00	-14,00	9,00	4,96	16,70	124	0,824
	Tek çene	13	-,38	0,00	-7,00	12,00	5,09	17,46		
	Total	33	-,79	0,00	-14,00	12,00	4,94			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	Çift çene	20	14	14	4	27	6	15,85	107	0,396
	Tek çene	13	16	14	0	28	9	18,77		
	Total	33	15	14	0	28	7			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	Çift çene	20	12	13	0	20	6	18,35	103	0,319
	Tek çene	13	10	8	1	24	7	14,92		
	Total	33	11	12	0	24	7			

Çizelge 4.41. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin gruplar arası karşılaştırılması

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	Çift çene	20	8	8	0	24	7	17,63	117,5	0,644
	Tek çene	13	6	5	0	19	5	16,04		
	Total	33	7	7	0	24	6			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2-T1	Çift çene	20	-2,55	-2,50	-13,00	7,00	5,92	18,70	96	0,209
	Tek çene	13	-6,08	-4,00	-26,00	12,00	9,26	14,38		
	Total	33	-3,94	-4,00	-26,00	12,00	7,49			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T1	Çift çene	20	-6,35	-5,00	-20,00	6,00	6,40	19,00	90	0,141
	Tek çene	13	-10,00	-10,00	-25,00	12,00	9,82	13,92		
	Total	33	-7,79	-8,00	-25,00	12,00	7,99			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T2	Çift çene	20	-3,80	-2,00	-16,00	6,00	6,60	17,45	121	0,739
	Tek çene	13	-3,92	-3,00	-17,00	9,00	6,61	16,31		
	Total	33	-3,85	-3,00	-17,00	9,00	6,50			

Gruplar karşılaştırıldığında yaşam kalitesi toplam puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarındaki değerlerde ve zamanlar arası fark değerlerinde anlamlı bir farklılık olmadığı saptandı ($p>0,05$) (Çizelge 4.42).

Çizelge 4.41. Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi toplam puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Toplam Puanları	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra Ort.	U	p
Toplam T1	Çift çene	20	47	43	24	73	15	15,88	107,5	0,407
	Tek çene	13	51	53	7	75	21	18,73		
	Total	33	48	44	7	75	17			
Toplam T2	Çift çene	20	37	40	6	70	17	18,88	92,5	0,167
	Tek çene	13	29	22	6	62	18	14,12		
	Total	33	34	34	6	70	18			

Çizelge 4.42. (devam) Çift çene ve tek çene grupları arasında yaşam kalitesi toplam puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Toplam T3	Çift çene	20	26	26	1	72	17	18,20	106	0,376
	Tek çene	13	22	21	4	60	18	15,15		
	Total	33	25	24	1	72	17			
Toplam T2-T1	Çift çene	20	-9,45	-11,00	-36,00	27,00	17,07	18,88	92,5	0,167
	Tek çene	13	-21,46	-16,00	-68,00	22,00	25,15	14,12		
	Total	33	-14,18	-12,00	-68,00	27,00	21,11			
Toplam T3-T1	Çift çene	20	-20,15	-20,00	-49,00	29,00	17,39	18,23	105,5	0,366
	Tek çene	13	-28,46	-30,00	-69,00	22,00	26,14	15,12		
	Total	33	-23,42	-23,00	-69,00	29,00	21,28			
Toplam T3-T2	Çift çene	20	-10,70	-9,00	-59,00	15,00	18,50	16,25	115	0,581
	Tek çene	13	-7,00	-2,00	-40,00	40,00	20,59	18,15		
	Total	33	-9,24	-7,00	-59,00	40,00	19,12			

4.4.2. Asimetri Olan Ve Olmayan Grup Bulguları

Asimetri grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanları için zamanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görüldü ($p>0,05$) (Çizelge 4.43).

Çizelge 4.42. Asimetri grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Asimetri	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Oral fonksiyon T1	8	13	13	5	19	4	3,3	0,185
Oral fonksiyon T2	8	8	8	3	15	4		
Oral fonksiyon T3	8	7	7	2	16	5		
Yüz estetiği T1	8	11	12	2	18	6	2,4	0,301
Yüz estetiği T2	8	7	8	1	15	4		
Yüz estetiği T3	8	8	8	1	16	5		
Dentofasiyal estetik bilinci T1	8	10	10	0	15	6	3,4	0,177
Dentofasiyal estetik bilinci T2	8	5	5	2	13	3		
Dentofasiyal estetik bilinci T3	8	6	4	1	16	5		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	8	15	16	0	24	8	3,4	0,177

Çizelge 4.43. (devam) Asimetri grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	8	11	12	0	20	6		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	8	9	8	0	24	9		
Toplam T1	8	49	52	7	75	23		
Toplam T2	8	32	32	6	63	17		
Toplam T3	8	30	25	6	72	23	3,2	0,202

Asimetri olmayan grupta oral fonksiyon, yüz estetiği, dentofasiyal estetik bilinci ve dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri değerlendirildiğinde T1 puanlarının T2 ve T3' e göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($p<0,05$) (Çizelge 4.44).

Çizelge 4.43. Asimetri olmayan grupta yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Asimetri olmayan	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Oral fonksiyon T1	25	12	12	6	17	3	28,2	0,0001*
Oral fonksiyon T2	25	9	8	0	17	4		
Oral fonksiyon T3	25	5	5	0	14	3		
Yüz estetiği T1	25	12	11	5	20	5	20,1	0,0001*
Yüz estetiği T2	25	8	6	1	19	6		
Yüz estetiği T3	25	6	5	0	18	4		
Dentofasiyal estetik bilinci T1	25	10	9	4	16	4	9,05	0,011*
Dentofasiyal estetik bilinci T2	25	7	8	0	16	4		
Dentofasiyal estetik bilinci T3	25	6	5	0	14	4		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	25	15	14	4	28	7	24,4	0,0001*
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	25	11	12	1	24	7		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	25	7	7	0	19	5		
Toplam T1	25	48	44	24	74	15	27,05	0,0001*
Toplam T2	25	35	40	6	70	18		
Toplam T3	25	23	24	1	60	15		

* $P<0,05$.

Asimetri olan ile olmayan gruplar arasında zamanlar arasında ve zamanlar arasındaki fark değerleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$). Oral fonksiyon alt

bölümünde T3-T2 zaman farkı bulgularında asimetri olmayan grupta istatistiksel olarak anlamlıya yakın derecede daha fazla azalma olduğu görüldü ($p=0,057$) (Çizelge 4.45).

Çizelge 4.44. Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Sıra Ort.	U	P
Oral fonksiyon T1	Asimetri	8	13	13	5	19	4	18,94	84,5	0,511
	Asimetri Olmayan	25	12	12	6	17	3	16,38		
	Total	33	12	13	5	19	3			
Oral fonksiyon T2	Asimetri	8	8	8	3	15	4	16,06	92,5	0,751
	Asimetri Olmayan	25	9	8	0	17	4	17,30		
	Total	33	8	8	0	17	4			
Oral fonksiyon T3	Asimetri	8	7	7	2	16	5	21,31	65,5	0,143
	Asimetri Olmayan	25	5	5	0	14	3	15,62		
	Total	33	5	5	0	16	4			
Oral fonksiyon T2-T1	Asimetri	8	-4,88	-6,50	-10,00	4,00	5,28	15,44	87,5	0,599
	Asimetri Olmayan	25	-3,40	-4,00	-12,00	11,00	5,77	17,50		
	Total	33	-3,76	-4,00	-12,00	11,00	5,61			
Oral fonksiyon T3-T1	Asimetri	8	-5,63	-6,50	-17,00	5,00	6,80	18,31	89,5	0,658
	Asimetri Olmayan	25	-7,04	-7,00	-14,00	0,00	3,97	16,58		
	Total	33	-6,70	-7,00	-17,00	5,00	4,73			
Oral fonksiyon T3-T2	Asimetri	8	-,75	0,00	-7,00	2,00	2,71	22,63	55	0,057
	Asimetri olmayan	25	-3,64	-4,00	-15,00	7,00	4,97	15,20		
	Total	33	-2,94	-1,00	-15,00	7,00	4,66			
Yüz estetiği T1	Asimetri	8	11	12	2	18	6	17,06	99,5	0,983
	Asimetri Olmayan	25	12	11	5	20	5	16,98		
	Total	33	11	11	2	20	5			

Çizelge 4.45.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yüz estetiği T2	Asimetri	8	7	8	1	15	4	16,63	97	0,899
	Asimetri Olmayan	25	8	6	1	19	6	17,12		
	Total	33	8	6	1	19	5			
Yüz estetiği T3	Asimetri	8	8	8	1	16	5	19,94	76,5	0,321
	Asimetri Olmayan	25	6	5	0	18	4	16,06		
	Total	33	6	6	0	18	5			
Yüz estetiği T2-T1	Asimetri	8	-4,13	-7,50	-11,00	7,00	6,92	15,44	87,5	0,596
	Asimetri Olmayan	25	-3,32	-3,00	-17,00	8,00	5,15	17,50		
	Total	33	-3,52	-3,00	-17,00	8,00	5,52			
Yüz estetiği T3-T1	Asimetri	8	-3,75	-6,00	-16,00	8,00	8,28	18,50	88	0,614
	Asimetri Olmayan	25	-5,64	-6,00	-17,00	4,00	5,54	16,52		
	Total	33	-5,18	-6,00	-17,00	8,00	6,22			
Yüz estetiği T3-T2	Asimetri	8	,38	,50	-7,00	4,00	3,46	21,88	61	0,101
	Asimetri olmayan	25	-2,32	-1,00	-14,00	12,00	5,76	15,44		
	Total	33	-1,67	-1,00	-14,00	12,00	5,38			
Dentofasiyal estetik bilinci T1	Asimetri	8	10	10	0	15	6	17,50	96	0,866
	Asimetri Olmayan	25	10	9	4	16	4	16,84		
	Total	33	10	9	0	16	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T2	Asimetri	8	5	5	2	13	3	13,88	75	0,291
	Asimetri Olmayan	25	7	8	0	16	4	18,00		
	Total	33	7	6	0	16	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T3	Asimetri	8	6	4	1	16	5	15,94	91,5	0,719
	Asimetri Olmayan	25	6	5	0	14	4	17,34		
	Total	33	6	4	0	16	4			

Çizelge 4.45.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Dentofasiyal estetik bilinci T2-T1	Asimetri	8	-4,25	-6,00	-11,00	7,00	6,54	14,50	80	0,398
	Asimetri Olmayan	25	-2,56	-3,00	-13,00	3,00	4,54	17,80		
	Total	33	-2,97	-3,00	-13,00	7,00	5,03			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T1	Asimetri	8	-3,50	-3,50	-14,00	10,00	7,80	16,75	98	0,933
	Asimetri Olmayan	25	-3,84	-3,00	-13,00	5,00	4,48	17,08		
	Total	33	-3,76	-3,00	-14,00	10,00	5,33			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T2	Asimetri	8	,75	,50	-4,00	6,00	2,92	20,56	71,5	0,229
	Asimetri olmayan	25	-1,28	-2,00	-14,00	12,00	5,39	15,86		
	Total	33	-,79	0,00	-14,00	12,00	4,94			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	Asimetri	8	15	16	0	24	8	17,88	93	0,768
	Asimetri Olmayan	25	15	14	4	28	7	16,72		
	Total	33	15	14	0	28	7			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	Asimetri	8	11	12	0	20	6	16,31	94,5	0,817
	Asimetri Olmayan	25	11	12	1	24	7	17,22		
	Total	33	11	12	0	24	7			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	Asimetri	8	9	8	0	24	9	18,63	87	0,584
	Asimetri Olmayan	25	7	7	0	19	5	16,48		
	Total	33	7	7	0	24	6			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2-T1	Asimetri	8	-3,88	-4,00	-13,00	12,00	8,48	16,13	93	0,68
	Asimetri Olmayan	25	-3,96	-4,00	-26,00	7,00	7,33	17,28		
	Total	33	-3,94	-4,00	-26,00	12,00	7,49			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T1	Asimetri	8	-5,75	-5,00	-22,00	12,00	11,23	18,00	92	0,736
	Asimetri Olmayan	25	-8,44	-8,00	-25,00	1,00	6,81	16,68		
	Total	33	-7,79	-8,00	-25,00	12,00	7,99			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T2	Asimetri	8	-1,88	-1,00	-10,00	6,00	5,82	20,31	73,5	0,264
	Asimetri olmayan	25	-4,48	-3,00	-17,00	9,00	6,69	15,94		
	Total	33	-3,85	-3,00	-17,00	9,00	6,50			

Çizelge 4.45.(devam) Asimetri olan ve asimetri olmayan gruplar arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Toplam T1	Asimetri	8	49	52	7	75	23	18,06	91,5	0,721
	Asimetri Olmayan	25	48	44	24	74	15	16,66		
	Total	33	48	44	7	75	17			
Toplam T2	Asimetri	8	32	32	6	63	17	15,25	86	0,556
	Asimetri Olmayan	25	35	40	6	70	18	17,56		
	Total	33	34	34	6	70	18			
Toplam T3	Asimetri	8	30	25	6	72	23	18,81	85,5	0,542
	Asimetri Olmayan	25	23	24	1	60	15	16,42		
	Total	33	25	24	1	72	17			
Toplam T2-T1	Asimetri	8	-17,13	-28,00	-41,00	22,00	25,36	14,44	79,5	0,389
	Asimetri Olmayan	25	-13,24	-10,00	-68,00	27,00	20,08	17,82		
	Total	33	-14,18	-12,00	-68,00	27,00	21,11			
Toplam T3-T1	Asimetri	8	-18,63	-22,50	-69,00	29,00	32,42	17,69	94,5	0,817
	Asimetri Olmayan	25	-24,96	-23,00	-64,00	2,00	16,95	16,78		
	Total	33	-23,42	-23,00	-69,00	29,00	21,28			
Toplam T3-T2	Asimetri	8	-1,50	0,00	-28,00	15,00	12,64	22,50	56	0,064
	Asimetri olmayan	25	-11,72	-11,00	-59,00	40,00	20,35	15,24		
	Total	33	-9,24	-7,00	-59,00	40,00	19,12			

4.4.3. Tek Üst Çene Ve Tek Alt Çene Bulguları

Tek üst çene alt grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarında T1 zamanında yapılan ölçüm değerleri T2 ve T3 zamanındaki değerlere göre anlamlı derecede daha yüksek görülmektedir. ($p<0,05$)(Çizelge 4.46).

Çizelge 4.45. Tek üst çene grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Tek üst	Mean	Median	Minimum	Maximum	ss	Chi-Square	P
Oral fonksiyon T1	7	13	12	10	17	3	6,87	0,032*
Oral fonksiyon T2	7	6	5	-	14	5		
Oral fonksiyon T3	7	5	2	-	14	5		
Yüz estetiği T1	7	15	15	8	20	4	8,07	0,018*
Yüz estetiği T2	7	6	5	1	17	5		
Yüz estetiği T3	7	7	4	1	18	7		
Dentofasiyal estetik bilinci T1	7	12	13	9	15	3	6	0,049*
Dentofasiyal estetik bilinci T2	7	5	3	2	11	4		
Dentofasiyal estetik bilinci T3	7	7	5	2	14	5		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	7	19	17	12	28	7	10,5	0,005*
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	7	9	8	1	24	8		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	7	7	5	-	19	6		
Toplam T1	7	59	60	41	74	12	8	0,018*
Toplam T2	7	26	20	6	62	20		
Toplam T3	7	26	12	6	60	22		

*P<0,05.

Tek alt çene alt grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanları için zamanlar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görüldü ($p>0,05$) (Çizelge 4.47).

Çizelge 4.46. Tek alt çene alt grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Tek alt	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Chi-Square	P
Oral fonksiyon T1	6	10,8	10,0	5,0	19,0	4,8	5,5	0,062
Oral fonksiyon T2	6	7,5	8,0	4,0	10,0	2,3		
Oral fonksiyon T3	6	3,8	3,0	2,0	7,0	2,1		
Yüz estetiği T1	6	9,8	7,0	2,0	20,0	7,1	0,261	0,878
Yüz estetiği T2	6	8,3	7,5	3,0	17,0	4,9		
Yüz estetiği T3	6	6,0	6,0	1,0	12,0	4,2		
Dentofasiyal estetik bilinci T1	6	7,3	5,0	-	15,0	5,9	1,6	0,438
Dentofasiyal estetik bilinci T2	6	6,0	5,5	3,0	11,0	3,1		
Dentofasiyal estetik bilinci T3	6	3,0	3,5	-	6,0	2,2		

Çizelge 4.47. (devam) Tek alt çene alt grubunda yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1, T2 ve T3 zamanlarında karşılaştırılması

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	6	13,8	10,5	-	28,0	10,3	5,4	0,065
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	6	12,2	12,0	3,0	24,0	7,0		
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	6	6,0	6,0	-	12,0	4,6		
Toplam T1	6	41,8	33,0	7,0	75,0	26,5	3,7	0,154
Toplam T2	6	34,0	31,5	18,0	62,0	16,2		
Toplam T3	6	18,8	21,5	4,0	31,0	11,4		

Tek alt ve tek üst çene alt grupları karşılaştırıldığında, yüz estetiği T2-T1 fark değerinin tek üst çene grubunda anlamlı derecede daha fazla azaldığı tespit edildi. ($p<0,05$).

Tek üst çene grubunda, tek alt çene grubuna göre dentofasiyal estetik bilincinin T2-T1 fark değerinin anlamlı derecede azaldığı ($p<0,05$), ancak T3-T2 fark değerlerinin ise anlamlıya yakın derecede daha yüksek olduğu saptandı ($p= 0,052$). Bu bulgu tek üst çene grubunda dentofasiyal estetik bilincinin cerrahi sonrası 2.ayda daha fazla iyileştiğini ancak cerrahi sonrası 6.aydaki iyileşmenin 2.aya göre tek alt çene grubunda daha fazla olduğunu göstermektedir.

Diğer değerler açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edildi ($p>0,05$) (Çizelge 4.48).

Çizelge 4.47. Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yaşam Kalitesi Alt Bölümleri	Cerrahi tipi	N	Mean	Median	Minimum	Maximum	Ss	Sıra Ort.	U	P
Oral fonksiyon T1	tek alt	6	11	10	5	19	5	5,75	13,5	0,276
	tek üst	7	13	12	10	17	3	8,07		
	Total	13	12	12	5	19	4			
Oral fonksiyon T2	tek alt	6	8	8	4	10	2	7,92	15,5	0,429
	tek üst	7	6	5	0	14	5	6,21		
	Total	13	7	7	0	14	4			

Çizelge 4.48.(devam) Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Oral fonksiyon T3	tek alt	6	4	3	2	7	2	7,42	18,5	0,718
	tek üst	7	5	2	0	14	5	6,64		
	Total	13	4	3	0	14	4			
Oral fonksiyon T2-T1	tek alt	6	-3,33	-3,00	-10,00	2,00	4,97	8,50	12	0,197
	tek üst	7	-6,71	-9,00	-12,00	4,00	6,24	5,71		
	Total	13	-5,15	-7,00	-12,00	4,00	5,73			
Oral fonksiyon T3-T1	tek alt	6	-7,00	-6,00	-17,00	2,00	6,48	7,50	18	0,667
	tek üst	7	-7,86	-9,00	-12,00	0,00	4,60	6,57		
	Total	13	-7,46	-9,00	-17,00	2,00	5,32			
Oral fonksiyon T3-T2	Tek üst	7	-1,14	0,00	-13,00	7,00	6,26	8,36	11,5	0,169
	Tek alt	6	-3,67	-4,00	-7,00	0,00	2,73	5,42		
	Total	13	-2,31	-1,00	-13,00	7,00	4,94			
Yüz estetiği T1	tek alt	6	10	7	2	20	7	5,50	12	0,197
	tek üst	7	15	15	8	20	4	8,29		
	Total	13	13	14	2	20	6			
Yüz estetiği T2	tek alt	6	8	8	3	17	5	8,67	11	0,147
	tek üst	7	6	5	1	17	5	5,57		
	Total	13	7	5	1	17	5			
Yüz estetiği T3	tek alt	6	6	6	1	12	4	7,17	20	0,866
	tek üst	7	7	4	1	18	7	6,86		
	Total	13	6	4	1	18	6			
Yüz estetiği T2-T1	tek alt	6	-1,50	-2,00	-9,00	5,00	4,81	9,83	4	0,014*
	tek üst	7	-9,29	-10,00	-17,00	-3,00	4,92	4,57		
	Total	13	-5,69	-3,00	-17,00	5,00	6,17			
Yüz estetiği T3-T1	tek alt	6	-3,83	-,50	-16,00	5,00	9,58	8,17	14	0,317
	tek üst	7	-8,00	-8,00	-17,00	2,00	6,48	6,00		
	Total	13	-6,08	-7,00	-17,00	5,00	7,99			

Çizelge 4.48.(devam) Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Yüz estetiği T3-T2	Tek üst	7	1,29	0,00	-4,00	12,00	5,22	7,57	17	0,567
	Tek alt	6	-2,33	-,50	-12,00	4,00	6,02	6,33		
	Total	13	-,38	0,00	-12,00	12,00	5,68			
Dentofasiyal estetik bilinci T1	tek alt	6	7	5	0	15	6	5,25	10,5	0,128
	tek üst	7	12	13	9	15	3	8,50		
	Total	13	10	11	0	15	5			
Dentofasiyal estetik bilinci T2	tek alt	6	6	6	3	11	3	8,08	14,5	0,345
	tek üst	7	5	3	2	11	4	6,07		
	Total	13	5	4	2	11	3			
Dentofasiyal estetik bilinci T3	tek alt	6	3	4	0	6	2	5,08	9,5	0,095
	tek üst	7	7	5	2	14	5	8,64		
	Total	13	5	4	0	14	4			
Dentofasiyal estetik bilinci T2-T1	tek alt	6	-1,33	-,50	-10,00	3,00	4,93	9,33	7	0,044*
	tek üst	7	-7,29	-8,00	-13,00	1,00	4,99	5,00		
	Total	13	-4,54	-3,00	-13,00	3,00	5,67			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T1	tek alt	6	-4,33	-3,00	-14,00	3,00	6,62	7,50	18	0,677
	tek üst	7	-5,43	-5,00	-13,00	1,00	4,96	6,57		
	Total	13	-4,92	-5,00	-14,00	3,00	5,56			
Dentofasiyal estetik bilinci T3-T2	Tek alt	6	-3,00	-3,00	-7,00	1,00	3,22	4,75	7,5	0,052
	Tek üst	7	1,86	2,00	-6,00	12,00	5,52	8,93		
	Total	13	-,38	0,00	-7,00	12,00	5,09			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T1	tek alt	6	14	11	0	28	10	5,33	11	0,151
	tek üst	7	19	17	12	28	7	8,43		
	Total	13	16	14	0	28	9			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2	tek alt	6	12	12	3	24	7	8,25	13,5	0,281
	tek üst	7	9	8	1	24	8	5,93		
	Total	13	10	8	1	24	7			

Çizelge 4.48.(devam) Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3	tek alt	6	6	6	0	12	5	7,00	21	1
	tek üst	7	7	5	0	19	6	7,00		
	Total	13	6	5	0	19	5			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T2-T1	tek alt	6	-1,67	-3,00	-12,00	12,00	8,36	8,67	11	0,151
	tek üst	7	-9,86	-8,00	-26,00	-1,00	8,78	5,57		
	Total	13	-6,08	-4,00	-26,00	12,00	9,26			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T1	tek alt	6	-7,83	-7,50	-22,00	12,00	12,86	7,83	16	0,474
	tek üst	7	-11,86	-12,00	-25,00	-3,00	6,82	6,29		
	Total	13	-10,00	-10,00	-25,00	12,00	9,82			
Dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri T3-T2	Tek üst	7	-2,00	-3,00	-13,00	9,00	6,76	7,93	14,5	0,349
	Tek alt	6	-6,17	-3,50	-17,00	0,00	6,24	5,92		
	Total	13	-3,92	-3,00	-17,00	9,00	6,61			
Toplam T1	tek alt	6	42	33	7	75	26	5,58	12,5	0,224
	tek üst	7	59	60	41	74	12	8,21		
	Total	13	51	53	7	75	21			
Toplam T2	tek alt	6	34	32	18	62	16	8,17	14	0,316
	tek üst	7	26	20	6	62	20	6,00		
	Total	13	29	22	6	62	18			
Toplam T3	tek alt	6	19	22	4	31	11	6,58	18,5	0,721
	tek üst	7	26	12	6	60	22	7,36		
	Total	13	22	21	4	60	18			
Toplam T2-T1	tek alt	6	-7,83	-10,50	-41,00	22,00	21,70	8,75	10,5	0,133
	tek üst	7	-33,14	-36,00	-68,00	1,00	22,98	5,50		
	Total	13	-21,46	-16,00	-68,00	22,00	25,15			
Toplam T3-T1	tek alt	6	-23,00	-20,00	-69,00	22,00	33,38	7,67	17	0,586
	tek üst	7	-33,14	-35,00	-64,00	-8,00	19,57	6,43		
	Total	13	-28,46	-30,00	-69,00	22,00	26,14			

Çizelge 4.48.(devam) Tek alt ve tek üst çene alt grupları arasında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının T1,T2 ve T3 zamanları ve T3-T1, T2-T1 ve T3-T2 zamanları arasındaki fark değerlerinin karşılaştırılması

ToplamT3-T2	Tek üst	7	0,00	-1,00	-36,00	40,00	22,52	8,36	11,5	0,174
	Tek alt	6	-15,17	-12,00	-40,00	1,00	16,13	5,42		
	Total	13	-7,00	-2,00	-40,00	40,00	20,59			

*P<0,05.

5. TARTIŞMA

Maloklüzyon bireylerde dişsel dizilim bozukluğu, iskeletsel bozukluk ve hem dişsel hem de iskeletsel bozukluk şeklinde ortaya çıkabilir. Sadece dişsel dizilim bozukluğu olan deformitelerde ortodontik tedavi tek başına çoğu zaman yeterli olmaktadır. Daha ağır deformitelerin bulunduğu diş-iskelet yapı bozukluklarının tedavisinde ise genellikle ortodontik tedavi ile birlikte ortognatik cerrahi uygulanır. Ortognatik cerrahi, gelişimi tamamlanmış, dental ve iskeletsel komponentlerin birlikte olduğu maloklüzyon hastalarında tercih edilmektedir (Fonseca, 2000).

Mevcut klinik uygulamada, kombine ortodontik cerrahi tedavi esas olarak iki yöntemden oluşmaktadır; geleneksel kombine ortodontik cerrahi tedavi ve önce cerrahi yaklaşımı. Geleneksel kombine ortodontik cerrahi tedavi 3 aşama içerir: Cerrahi öncesi ortodontik tedavi, ortognatik cerrahi ve cerrahi sonrası ortodontik tedavi. Ameliyattan kaynaklanan travma ve günlük yaşama müdahale ile birlikte uzun süren tedavi süreci ve yüksek cerrahi maliyetleri, bireyleri cerrahi destekli ortodontik tedavi alma konusunda kararsız hale getirebilmekte ve tedavi olma kararlarını etkileyebilmektedir. Bu nedenle, mevcut duruma bağlı olarak, ortognatik cerrahi tedavinin dentofasiyal deformitelerden muzdarip bireylerdeki yaşam kalitesi, benlik saygısı, depresyon ve kaygı değerlerini araştırmak önemlidir.

Çalışmaya dahil edilen tüm bireyler cerrahi girişim öncesi ve sonrasında ortodontik tedavi görmüşlerdir. Dişler genelde iskeletsel bozukluğu kompanse etmek, uygun oklüzyonu sağlamak için gelişim sırasında açılanma gösterirler. Bu durum deformiteyi kamufle ettiğinden yanlış tanı ve tedaviye yol açabilmektedir. Cerrahi öncesi uygulanan ortodontik tedavi bu kompensasyonu ortadan kaldırmakta ve gerçek boyutları ile cerrahi tedavinin planını açığa çıkarmaktadır.

Ortognatik cerrahi öncesi uygulanan ortodontik tedavi, cerrahi planlanmayan bir bireye uygulanacak ortodontik tedaviden farklıdır. Burada, normal oklüzyona yaklaşmaya çalışan dişler, ortodontik hareketlerle normal oklüzyondan uzaklaştırılır. Amaç, diş diziliminin dekompanzasyonu ile cerrahinin önündeki dental kısıtlamaların ortadan kaldırılması ve

cerrahi sonrası normal iskeletsel ilişki ile birlikte dental ilişkinin de sağlanmasıdır (Luther, 2003).

Bu çalışmada, maksilla ve mandibulanın, konjenital veya travmatik nedenler dışında, sadece gelişimsel anomalilere bağlı deformiteler nedeniyle prognatik yüz yapısı ve bozuk bir oklüzyona sahip iskeletsel sınıf 3 deformiteli bireylere tek çene veya çift çene ortognatik cerrahi tedavi uygulanarak, bireylerin tedavi sürecinde gösterdiği psiko-sosyal değişimler farklı zamanlarda prospektif olarak incelendi.

Yüz estetiği diş hekimliğinde önemli bir yere sahiptir. Yüz bölgesinin derin bir sosyal etkisi vardır (Noor ve Musa, 2007). Zhoe ve ark. (2001) iskeletsel sınıf 3 bireylerde yaptıkları çalışmada tedavi ile birlikte yüz estetiği ve dental değişimlerin sırasıyla %96 ve %91 oranında değiştiğini gözlemlemişlerdir. Rustemeyer ve ark. (2010) 77 sınıf 3 bireyde cerrahi sonrası hasta memnuniyetini değerlendirmiş ve %15,6 estetik gelişim, %5,1 çiğneme fonksiyonu gelişimi ve %75,4 hem estetik hem fonksiyonel gelişim olduğunu rapor etmiştir.

Bireyler ortognatik cerrahi sonrasında oklüzyonda, çiğneme ve yemek yeme fonksiyonlarında gelişme olmasını beklemektedir (Oland, 2011). Moding ve ark.'nın (2006) 32 birey üzerinde yaptıkları çalışmada, bireylere çiğneme fonksiyonları sorulduğunda, %91'inin ameliyat öncesine göre daha iyi çiğnediği rapor edilmiştir. Oland ve ark.(2010) ortognatik cerrahi vakaları üzerinde bir dizi prospektif takip çalışması başlatmış ve tedavinin oral fonksiyon üzerinde genel olarak pozitif etkisi olduğunu bulmuşlardır.

Bu araştırmada, ortognatik cerrahi tedavi planlanan iskeletsel sınıf 3 olgulara dörder adet anket uygulanarak, bireylerin yaşam kalitesi, benlik saygısı, depresyon ve kaygı düzeyleri psiko-sosyal olarak dört farklı yönüyle incelendi. Bilgilerimiz dahilinde literatürde Türk toplumunda bireylerin psiko-sosyal durumlarını, bu çalışmada olduğu gibi geniş çaplı ve birkaç boyutta ele alan başka bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yanı sıra Türk toplumunda yapılan limitli sayıdaki araştırmada, yaşam kalitesi, benlik saygısı, depresyon ve kaygı ölçekleri ya tek tek kullanılmış ya da en fazla iki ölçek birlikte kullanılmıştır.

Dolayısıyla, bu araştırmada ortognatik cerrahi gören bireylerin psiko-sosyal olarak nasıl etkilendiğini daha geniş çaplı araştırmak amacıyla bu ölçekler birlikte kullanıldı.

5.1. Vaka Seçimi

Bu araştırmada Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı' na başvuran ortognatik cerrahi tedavi endikasyonu konulan 33 bireye anketler uygulandı. Son çalışmalar, ortognatik tedavi sürecinde farklı deformiteleri olan olguların estetik ve fonksiyon algısında farklılıklar olabileceğini göstermiştir (Kurabe, 2016). Ayrıca çift çene ameliyatı geçiren bireylerin genellikle tek çene ameliyatı geçiren bireylerden daha karmaşık ve şiddetli çene deformitelerine sahip olduğu belirtilmiştir (Sun, 2018). Bu nedenle çalışma kapsamına sadece iskeletsel sınıf 3 bireyler alındı ve dahil edilen olgular çift çene ve tek çene olacak şekilde 2 gruba ayrıldı. Tek çene grubu ise tek üst ve tek alt olmak üzere 2 alt gruba bölündü. Bunlara ek olarak, her iki grupta da fasiyal asimetri düzeltimi yapılan toplam 8 vaka için de, ayrıca istatistiksel analizler uygulandı.

Anket çalışmaları bireyler tarafından doldurulan ve tamamıyla kişiye özel sübjektif yaklaşım olduğundan, bireylerin yaş ve cinsiyet dağılımından da etkilenebilmektedir (Yi, 2019). Yapılan istatistiksel değerlendirmeye göre bu çalışmada tek çene ve çift çene grupları arasında yaş ve cinsiyet dağılımı açısından önemli bir farklılık bulunmadı.

Cerrahi destekli ortodontik tedavinin bireylerin psiko-sosyal refah düzeyi ve memnuniyetini nasıl etkilediğini değerlendirmek için Oland ve ark.'nın (2011a) yaptıkları prospektif, kontrollü bir çalışmada, bireylerin oral fonksiyon ve görünümü ile ilgili tedaviye yöneldikleri tespit edilmiştir. Yine aynı çalışmada bireylerin ameliyat olma nedenleri ve cerrahi sonuçların psikolojik etkileri cinsiyete göre değerlendirildiğinde erkekler ve kadınlar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bireylerin tedavi sırasındaki psiko-sosyal değişikliklerini daha iyi araştırmak amacıyla üç ayrı zamanda; cerrahiden önce son ortodontik kontrolde, cerrahiden 2 ay ve 6 ay sonra verilerin değerlendirmesi yapıldı. Literatürdeki benzer araştırmalarda ise tedavi öncesi, cerrahi öncesi, cerrahi sonrası 1 ay, 1,5 ay (Lee, 2008), 2 ay, 6 ay (Choi, 2010), 8 ay, 12 ve

24 (Kavin, 2012) ay gibi heterojenik zamanlarda değerlendirmeler yapıldığı görüldü. Ancak, en sık kullanılan değerlendirme zamanları bu çalışma ile benzerlik göstermektedir.

5.2. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Çalışmamızda benlik saygısını ölçmek için, bu parametreye özel olarak hazırlanmış, uygulanma, skorlanma ve sonuçların yorumlanmasının kolay olması, yüksek iç tutarlılığa sahip olması, geçerliliği, güvenilirliği ve diğer ölçekleri geliştirmede standart kabul edilmesi gibi avantajları sebebiyle 12 alt başlıktan oluşan Rosenberg benlik saygısı ölçeği tercih edildi (Robinson, 2013). Araştırmada kullanılan bu ölçek Morris Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiştir.

Bu çalışmada çift çene ve tek çene gruplarında tedavi sürecinde benlik saygısı düzeylerinin anlamlı bir farklılık göstermediği bulundu. Tedavi ile benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir artış olmaması, cerrahi öncesi dönemdeki puanların yüksek olması ile açıklanabilir.

Çalışmadaki dentofasiyal deformiteli bireylerde cerrahi öncesindeki benlik saygısı değerlerinin daha düşük seviyede olması beklense de, bu bulguların yüksek çıkması benlik saygısının dış görünümünden ziyade, başka parametrelerden etkilendiğini göstermektedir. Yapılan psikolojik çalışmalarda benlik saygısının sosyo-ekonomik ve kültürel seviye, cinsiyet, babanın mesleği ya da anne-babanın eğitim düzeyi, anne-babanın ilgisi, akademik başarı, okul yaşamında serbest zaman etkinliklerine katılma, spor yapma, kardeş sayısı ve doğum sırası gibi faktörlerden etkilendiği bildirilmiştir (Yavuzer, 2000).

Cunningham ve ark. (1996) ameliyat olacak bireylerin psikolojik durumunu belirlemek için yaptıkları cross-sectional çalışmada, benlik saygısı seviyelerinin değişimini incelemiş ve cerrahi öncesi ile sonrası arasında benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Bu sonuç, bizim çalışmamızın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Kindelan ve ark. (1998) ortodontik ve cerrahi prosedür gerektiren 44 bireyin psikolojik durumunu değerlendirmek için bir dizi onaylanmış anket kullanmışlardır. Bireylerden 14'ü daha sonra ameliyatı reddetmiştir. Tedavinin cerrahi bileşenini kabul eden bireyler, kabul

etmeyenlerle cerrahi öncesi ve sonrası dönemde karşılaştırılmış ve gruplar arasında benlik saygısı, stres ve kendini beğenme ölçümlerinde anlamlı bir fark olmadığı bildirilmiştir. Araştırmacılar cerrahi öncesi ve sonrasında anlamlı değişimin olmamasını cerrahi öncesinde bireylerin psikolojik problemlerin olmamasına bağlamışlardır.

Flanary ve ark.'nın (1990) ortognatik cerrahi uygulanan 61 bireyde ameliyattan önce, ameliyattan 1 ay, 6 ay, 1 yıl ve 2 yıl sonra psikolojik durum ve benlik kavramını değerlendirdikleri çalışmada ise kişilik entegrasyonu ve benlik kavramı ölçeklerinde önemli ölçüde olumlu etki olduğu gözlenmiştir.

Frejman ve ark. (2013) ise Rosenberg benlik saygısı ölçeğini kullanarak deformitesi olmayan harmonik yüze sahip bireylerle deformitesi olan ve maloklüzyonun %88' ini iskeletsel sınıf 3 vakaların oluşturduğu grupları karşılaştırdıkları çalışmada, fasiyal deformitesi olan bireylerin daha düşük benlik saygısı olduğunu bulmuşlardır.

Bu çalışmada, ana-baba ilgisinin cerrahi sonrası 2. ayda asimetri olan grupta, asimetri olmayan gruba göre anlamlıya yakın derecede azaldığı görüldü. Bu bulgu asimetrisi olan bireylerin normalde yaşadıkları farklılıktan dolayı daha fazla ilgiye maruz kaldığı ve cerrahi sonrası dönemde daha az ilgi gördüğü şeklinde yorumlanabilir. Bireyin fiziksel açıdan desteklenmesi gereken (cerrahinin ardından bakım verilmesi gibi) bu dönemde ilginin kendi üzerinde olmasından çok fiziksel kısma yönelmesi bireyi daha az önemsendiğini ve daha az ilgi gördüğünü düşünmeye itmiş olabilir.

Asimetri grubunda, asimetri olmayan gruba göre cerrahiden 6 ay sonra kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmede önemli azalma olduğu tespit edildi. Asimetrisi olan bireyler psikolojik açıdan daha çok dış tehdide maruz kalabilmekte, bu durum onların psikolojik dayanıklılık kazanmalarını sağlayabilmektedir. Kişilerarası ilişkilerdeki tehdit algısı, kişinin sosyal izolasyonu da ilişkilidir. Asimetrisi bulunan kişiler kendilerini daha soyutlanmış hissedebilmekte, bu durum onları tehdit algısına karşı daha açık hale getirebilmektedir. Ortognatik cerrahi ile asimetrisi olan bireylerin tehdit algısında azalma sağlanmıştır.

Literatürde asimetri vakalarının ayrı bir grup olarak değerlendirildiği herhangi bir çalışmaya rastlanmadı. Türker ve ark. 'nın (2008) Türk kadın bireylerin cerrahi öncesi

motivasyon, kaygı ve ortognatik cerrahiyle ilgili sonuçların algılanmasını araştırmak için yaptıkları çalışmada, değerlendirilen 30 bireyin içerisinde fasiyal asimetri nedeni ile cerrahiye yönelen vakalar olduğu belirtilmiş, ancak asimetri vakaları için ayrıca analiz yapılmamıştır.

Bu çalışmada, benlik saygısı ölçeğinin eleştiriye duyarlılık alt bölüm puanlarının, tek üst çene grubunda tek alt çeneye göre cerrahiden 6 ay sonra önemli düzeyde azaldığı tespit edildi. Ayrıca tek üst çene grubunda cerrahi sonrası 6.ayda kendilik kavramının sürekliliğinde anlamlı iyileşme olduğu saptandı. Tek üst çene grubundaki bu olumlu etkiler, bireylerin cerrahi sonrası görünümlerinden daha fazla memnun olması ile ilişkili olabilir. Tek alt çene grubunda ise cerrahi sonrası 2. ayda insanlara güven duymada önemli düzeyde azalma olduğu ancak bunun cerrahinin etkilerine bağlı olarak geçici olduğu görüldü. Ağırnaslıgil ve ark.'nın (2018) Sınıf 3 bireylerde benlik saygısı, eleştiriye duyarlılık ve sosyal görünüm kaygı düzeylerini değerlendirdikleri çalışmada, cerrahi sonrası eleştiriye duyarlılık seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bir azalma görüldüğü, bununla birlikte cerrahi öncesi ve sonrasında kadın ve erkek bireylerin eleştiriye duyarlılık skorları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bildirilmiştir.

Yüksek benlik saygısı olan bireyler inisiyatifli iletişim kurma, yaşamın amacını çözme, depresyona karşı direnç ve olumlu kişilik özellikleri göstererek toplumda kabul görürler. Yetersiz benlik saygısının ise aşırı katı bir bakış açısına, otorite bağımlılığına, içe kapanık ve pasif davranışlara, depresyona, saldırgan davranışlara ve suç işlemeye eğilimli bir kişilik yapısına yol açabildiği araştırmalar tarafından ortaya konulmaktadır (Torucu, 1990).

5.3. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Beck Depresyon Ölçeği

T. Beck ve ark. (1961) tarafından 1961 yılında geliştirilen Beck depresyon ölçeği, bireylerin tutum ve depresyon belirtilerini ölçen 21 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir. Türkiye’ de geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan bu ölçeğin, kısa sürede uygulanabilen güvenilir bir ölçek olduğu saptanmıştır (Aktürk ve ark., 2005). Bu sebeple bu çalışmada ortognatik cerrahi uygulanan bireylerin depresyon düzeyi değişimini değerlendirmek için Beck depresyon ölçeği tercih edildi.

Tedavi sürecinde norm değerlerine göre her iki grupta da bireysel farklılıklar olmakla birlikte, depresyon bulgularının olmadığı saptandı. Ameliyat sonrası 2. ayda her iki gruptaki bazı bireylerin yaşadığı depresyonun endojen depresyon değil de, cerrahinin bir sonucu olarak reaktif depresyon olduğu düşünülmektedir. Cerrahi sonrası 6.aydaki depresyon puanlarının anlamlı olmayan azalması bu durumu açıklamaktadır. Araştırma sonuçlarına destek olacak şekilde Cunningham ve ark.'nın (2000) çalışmasında da, ortognatik cerrahi uygulanan bireylerde tedavi öncesi dönemde depresyon bulgularının olmadığı ancak cerrahi sonrasında bazı bireylerde ameliyata bağlı depresif belirtilerin görüldüğü bildirilmiştir.

Gruplarda depresyonun olmaması, benlik saygısının alt bölümü olan psikik izolasyonun az olması ile bağdaştırılabilir. Ayrıca benlik saygısı alt bölümlerinden depresif duygulanımın az olması da Beck depresyon sonuçları ile örtüşmektedir.

Frejman ve ark.'nın (2013) dentofasiyal deformitesi olan bireylerle deformitesi olmayan bireyleri karşılaştırdıkları çalışmada, depresyon düzeylerinin dentofasiyal deformite prevalansından etkilendiği bulunmuştur.

Kiyak ve ark.'nın (1985) yaptıkları çalışmada, fasiyal deformiteli bireylerde yüksek düzeyde depresif belirtiler tespit edilmiştir. Buna karşın, Nicodema ve ark.'nın (2008 a) çalışmasında, cerrahi uygulanan bireylerde depresyon bulgularının görülmediği, kadınlarda cerrahi müdahaleye bağlı olarak benlik saygısında iyileşme ve depresif belirtilerde azalma olduğu, erkeklerde ise cerrahi müdahale ile benlik saygısı ve depresyonda değişiklik görülmediği bildirilmiştir.

Ganzini ve ark. (1997) depresyon ölçeklerinin genellikle aşırı ifadeler içerdiğini, bunun da bazı bireylerin gerçekte ne hissettiğini ifade etmesinde zorluk oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bununla birlikte, depresyonun 60 yaş ve üzerinde daha yaygın olduğunu ve yapılan çalışmalarda mevcut örneklemin ortalama yaş aralığının daha küçük olduğunun da göz önünde bulundurulması gerektiğini belirtmişlerdir.

5.4. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri

Çalışmamızda ortognatik cerrahi uygulanacak bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Spielberger ve arkadaşları tarafından geliştirilen durumluk –sürekli kaygı envanteri ölçeği kullanıldı. Ölçeğin Türk toplumuna uyarlanması 1995 yılında N. Öner ve A. Le Compte tarafından yapılmıştır (Öner ve Le Compte 1998).

Bu çalışmada iki grupta da norm değerlerine göre durumluk kaygı düzeylerinin cerrahi öncesi dönemde hafif düzeyde olduğu, cerrahi sonrası süreçlerde ise bireylerin durumluk kaygı seviyeleri orta düzeyde bulundu. Bu durum cerrahi sonrası bireylerin normal fonksiyonlarını henüz tam gerçekleştirememesi ile açıklanabilir. Sürekli kaygı seviyelerinin ise her iki grupta da tüm tedavi sürecinde orta düzeyde olduğu tespit edildi. Çalışmadaki bulgular değerlendirildiğinde sadece tek çene grubunda cerrahi sonrası 2. ve 6. ayda durumluk kaygı seviyesinin anlamlı olarak yükseldiği tespit edildi. Cerrahi sonrası dönemde durumluk kaygının artması bireyin fiziksel görünüşünün ve yeni kendilik imajının kabul süreci ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Tek çene grubunun operasyon sonrası kaygısının artması bu kabul sürecinde zorlandıklarını, algılanan desteklerinin daha az olduğunu düşündürebilir. Ayrıca hastaneye yatmanın ve tıbbi uygulamalara maruz kalmanın travma yaratabileceği belirtilmiştir. Kişi operasyonun gerekli olduğunu biliyor olsa bile, bu durum beden tarafından hayatı tehdit eden bir uygulama olarak kayıt altına alınır. "Hücre hafızası" düzeyinde beden kendisini ölüm tehlikesiyle karşı karşıya getiren bir yaralanmaya maruz kaldığını algılar. Entelektüel olarak ameliyatın yararına inanıyor olsa da, ilkel düzeyde bedenin buna inanmadığı ve ameliyattan kaynaklanan travma sonucu kaygı oluşabileceği bildirilmiştir (Levine ve Frederick 1997). Ancak kaygı seviyesindeki bu değişimin geçici olup olmadığını araştırmak amacıyla olguların uzun dönemli takip edilmesi yararlı olacaktır.

Asimetri olmayan grupta asimetri olan gruba göre cerrahi sonrası 2.aydaki durumluk kaygı seviyesinin daha yüksek olduğu ve bu yüksek kaygı düzeyinin cerrahi prosedüre bağlı olduğu düşünülmektedir.

Ryan ve ark. (2016) ortognatik olguların genel populasyondan önemli ölçüde daha yüksek seviyede sosyal anksiyete yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Cunningham ve ark.'nın (2000) tedaviye başlamadan önce ortognatik vakaların psikolojik profilini araştırdığı ve dentofasiyal deformitesi olmayan bir kontrol grubuyla karşılaştırdıkları çalışmada ise ortognatik cerrahi gereken bireylerde daha yüksek düzeyde durumluk kaygı olduğu tespit edilmiştir.

Bertolini ve ark.'nın (2000) durumluk-sürekli kaygı envanteri kullanarak ortognatik cerrahi ile bireylerde meydana gelen psikolojik değişiklikleri ve cerrahinin emosyonel etkilerini inceledikleri çalışmada, ortognatik cerrahi uygulanan bireylerde cerrahi öncesi orta ila yüksek düzeyde kaygı yaşandığını, tedavi ile birlikte kaygı, benlik saygısı, beden imajı, çiğneme ve konuşmada dolayısıyla yaşam tarzında iyileşmeler olduğunu belirtilmiştir. Bu bulgu bizim çalışma sonuçları ile örtüşmemektedir. Çalışmalardaki psikometrik bulguların farklılığı etnik kökenlerdeki çeşitlilikten kaynaklanabilir.

Brunault ve ark.'nın (2016) yaptığı çalışmada, ameliyattan önce (T1), ameliyattan 3 ay (T2) ve 12 ay sonra (T3) yaşam kalitesi, depresyon ve kaygı değerlendirilmiş ve 12.ay sonunda başlangıç zamanına göre ortognatik cerrahi ile depresyonda hafif bir azalma olduğu, ancak kaygı değerlerinde değişiklik görülmediği bildirilmiştir. Ayrıca ortognatik cerrahi ile, tüm depresif belirtilerin değil de, bazılarının iyileştirilebileceği ancak bireyin kişiliğinin, özellikle sürekli kaygı yönetiminin değiştirilemeyeceği varsayılmıştır.

5.5. Ortognatik Cerrahi Uygulanan Bireylerde Ortognatik Yaşam Kalitesi Ölçeği

Literatür incelemesinde ortognatik cerrahi ile tedavi edilen bireylerin yaşam kalitesini değerlendirmek için farklı anketlerin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmamızda bu amaçla Cunningham ve ark. (2000) tarafından geliştirilen ve onaylanan ortognatik cerrahi ile ilgili yaşam kalitesi anketi kullanıldı. Bu anket cerrahi olgularda yaşam kalitesini değerlendirmek için sıklıkla kullanılan ve ortognatik cerrahi sonrası yaşam kalitesinin değerlendirilmesi için güvenilir, bireylerin mevcut koşullarına özgü bir ankettir. Anketin Türk toplumunda geçerlilik ve güvenilirliğinin yapılmamış olmasına rağmen, ortognatik cerrahi olgularına özel ve detaylı bir ölçek olmasından dolayı bu çalışmada tercih edildi. Bununla birlikte, daha önce Türk toplumunda ortognatik cerrahi vakaların yaşam kalitesini ölçmek için ortognatik yaşam kalitesi ölçeği kullanan herhangi bir çalışmaya rastlanmadı.

Ortognatik cerrahi yaşam kalitesi anketi, "oral fonksiyon", " yüz estetiği", "dentofasiyal estetik bilinci" ve " dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri" olmak üzere 4 alt bölümde incelenmektedir.

Bu çalışmada cerrahi öncesi dönemdeki daha düşük yaşam kalitesi bulguları, bu dönemde ortodontik tedavi ile dental dekompanzasyon uygulanması sonucu bireylerin geçici olarak oklüzyon ve yüz profilinin daha da bozulması ile açıklanabilir. Çift çene grubunda cerrahi sonrası 2.ayda yaşam kalitesinin arttığı, 6.ay sonunda ise bu iyileşmenin daha da belirgin hale geldiği tespit edildi. Tek çene grubunda da cerrahi sonrasında yaşam kalitesinde iyileşme elde edildi. Çift çene grubunda 6.aydaki iyileşmenin 2.aya göre daha fazla olması, çift çene grubunun daha şiddetli deformiteye sahip olmasından dolayı cerrahi sonrası 2.ayda iyileşmenin henüz tamamıyla gerçekleşmemesinden kaynaklanabilir. Tek çene grubundaki yaşam kalitesi alt bölümlerinden yüz estetiğinin cerrahi sonrası 2.ayda çift çeneye göre daha fazla artış göstermesi de bu durumla ilişkilidir.

Sun ve ark.'nın (2018) ortognatik yaşam kalitesi anketi ile cerrahi sonrası 5. ve 7. ayda yaşam kalitesini cerrahi öncesi değerler ile karşılaştırdıkları ve 85 katılımcıdan 52'sinin Sınıf 3 deformiteli bireyler olduğu çalışmasında, ameliyattan sonra en fazla yararın çift çene cerrahisi uygulanan Sınıf 3 bireylerde olduğu bulunmuştur. Araştırmacılara göre çift çene ameliyatı geçiren bireyler genellikle tek çene olanlardan daha karmaşık ve şiddetli çene deformitelerine sahip olduğu için daha fazla yarar elde etmişlerdir.

Bu çalışmada tek üst çene alt grubunda cerrahi sonrası 2.ayda ve 6.ayda yaşam kalitesi düzeyleri kademeli olarak arttı ve tek üst çene grubunda tek alt çeneye göre cerrahi sonrası 2.aydaki yaşam kalitesinin yüz estetiği ve dentofasiyal estetik bilinci alt bölümlerindeki iyileşmenin anlamlı olarak daha fazla olduğu gözlemlendi. Cerrahi sonrası 6.aydaki iyileşmenin ise 2.aya göre alt çene grubunda daha fazla olduğu bulundu. Bu bulgu cerrahi sonrası fiziksel iyileşmenin tek üst çene grubunda daha çabuk gerçekleşmesi ile ilişkili olabilir.

Silva ve ark.'nın (2016) bireyleri cerrahi öncesi, cerrahi sonrası 6. hafta ve 6. ayda değerlendirdikleri çalışmada, yaşam kalitesindeki iyileşmenin ameliyattan 6 hafta sonra belirgin olmadığı, ancak ameliyattan 6 ay sonra daha anlamlı hale geldiği tespit edilmiştir.

Yi ve ark.'nın (2019) ortognatik cerrahi ile ilgili yaşam kalitesini değerlendirdikleri çalışmada, cerrahi öncesi ortodontik tedavi döneminde, özellikle yüz estetiği ve oral fonksiyon alanlarında, cerrahi sonrasındaki dönemlere göre yaşam kalitesi düzeyinin daha az olduğunu bildirmişlerdir. Bu sonuçlar, bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Murphy ve ark. (2011) yaşam kalitesini ortognatik yaşam kalitesi anketi kullanarak değerlendirdikleri çalışmada, cerrahiden 6 ay sonra yaşam kalitesi toplam puanında ve alt bölüm puanlarının yüz estetiği (% 93) ve oral fonksiyon (% 64) alanlarında istatistiksel olarak anlamlı iyileşmeler olduğunu bildirmişlerdir. Çalışmamızda çift çene grubunda, tedavi sürecinde en fazla iyileşme oral fonksiyon alt bölümünde oldu. Tek çene grubunda ise en fazla iyileşme sırasıyla dentofasiyal deformitenin sosyal yönleri ve oral fonksiyon alt bölümlerinde oldu.

6. SONUÇLAR

Ortognatik cerrahi tedavi uygulanan bireylerde tedavi sürecinde meydana gelen psikolojik değişimlerin değerlendirildiği bu çalışmada şu sonuçlar elde edildi:

Ortognatik cerrahi tedavi ile benlik saygısı düzeylerinde hem tek hem de çift çene grubunda anlamlı bir değişiklik bulunmadı. Her iki grupta da tüm tedavi sürecinde benlik saygısı değerlerinin yüksek olduğu tespit edildi.

Asimetri grubunda, asimetri olmayan gruba göre cerrahiden 6 ay sonra benlik saygısı alt bölümlerinden kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetmede önemli azalma sağlandı.

Her iki grupta da norm değerlerine göre bireysel farklılıklar olmakla birlikte, tüm tedavi sürecinde depresyon tespit edilmedi.

Durumluk kaygı düzeyinin sadece tek çene grubunda ortognatik cerrahi ile anlamlı düzeyde arttığı saptandı. Her iki gruptaki sürekli kaygı değerlerinin ise tedavi sürecinde anlamlı olarak değişmediği, orta düzeyde olduğu bulundu.

Ortognatik cerrahi ile genel olarak çift çene ve tek çene gruplarında yaşam kalitesi toplam ve alt bölüm puanlarının iyileştiği gözlemlendi. Çift çene grubunda, cerrahi sonrası 2.ayda yaşam kalitesinin arttığı, 6.ay sonunda ise bu iyileşmenin daha da belirgin hale geldiği tespit edildi.

Yaşam kalitesinin yüz estetiği ve dentofasiyal estetik bilinci alt bölümlerindeki iyileşmenin, tek üst çene grubunda tek alt çeneye göre cerrahi sonrasında daha erken dönemde 2.ayda gerçekleştiği saptandı.

Dentofasiyal deformiteli bireylerde, deformitelerinden ötürü psiko-sosyal ve davranışlar problemler meydana gelebilmektedir. Ortognatik tedavinin hedefi dentofasiyal deformitenin sadece estetik ve fonksiyonel bileşenlerini tedavi etmek değil, bunun yanı sıra bireylerin psikolojik özelliklerini de dikkate almaktır. Başarılı cerrahi ve psikolojik

sonuçlar elde etmede, bireylerin motivasyonu, tedavi sürecini algılama şekli ve tedaviden beklentilerinin ne olduğu son derece önemli rol oynamaktadır.

Psikososyal değerlendirme metotları ortognatik bireylere daha özgü olarak geliştirilmeli ve onaylanmış olmalıdır. Bu araştırmada genel olarak hem çift çene, hem de tek çene grubundaki bireylerin ameliyattan yarar sağladığı görüldü. Elde edilen bu iyileşmelerin kalıcı olup olmadığını araştırmak amacıyla olguların daha uzun dönem takip edilerek değerlendirilmesi planlanmaktadır. Ayrıca, yeni çalışmalarda dentofasiyal deformitesi olmayan, ırk yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik statü gibi tüm önemli değişkenler için tedavi grubuyla karşılaştırma yapılabilcek kontrol grubu oluşturulması da yararlı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Agırnaslıgil, M. O., Amuk, N. G., Kılıç, E., Kutuk, N., Demırbas, A. E. and Alkan, A. (2019). The changes of self-esteem, sensitivity to criticism, and social appearance anxiety in orthognathic surgery patients: A controlled study. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 155(4), 482-489.
- Aktürk, Z., Dağdeviren, N., Türe, M. and Tuğlu, C. (2005) Birinci Basamak İçin Beck Depresyon Tarama Ölçeği'nin Türkçe çeviriminin geçerlik ve güvenilirliği. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 9(3), 117-22.
- Alanko, O., Tuomisto, M. T., Peltomäki, T., Tolvanen, M., Soukka, T. and Svedström-Oristo, A. L. (2017). A longitudinal study of changes in psychosocial well-being during orthognathic treatment. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 46(11), 1380-1386.
- Bell, W. H., Jacobs, J. D. and Quefada, J. G. (1986). Simultaneous repositioning of the maxilla, mandible, and chin treatment planning and analysis of soft tissues. *American Journal of Orthodontics*, 89(1), 28-50.
- Bertolini, F., Russo, V. and Sansebastiano, G. (2000). Pre-and postsurgical psycho-emotional aspects of the orthognathic surgery patient. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 15(1), 16-23.
- Binbay, Z. ve Koyuncu, A. (2012). Sosyal anksiyete bozukluğu ve duygudurum bozukluğu eştanısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(1), 1-13.)
- Brucoli, M., Zeppegno, P., Benech, R., Boffano, P. and Benech, A. (2019). Psychodynamic features associated with orthognathic surgery: a comparison between conventional orthognathic treatment and "surgery-first" approach. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 77(1), 157-163.
- Brunault, P., Battini, J., Potard, C., Jonas, C., Zagala-Bouquillon, B., Chabut, A., ... & Courtois, R. (2016). Orthognathic surgery improves quality of life and depression, but not anxiety, and patients with higher preoperative depression scores improve less. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 45(1), 26-34.
- Burden, D. J., Hunt, O., Johnston, C. D., Stevenson, M., O'Neill, C. and Hepper, P. (2010). Psychological status of patients referred for orthognathic correction of skeletal II and III discrepancies. *The Angle Orthodontist*, 80(1), 43-48.
- Carvalho, R. A. S., Santos, T. D. S., Rocha, N. S. and Gomes, A. C. A. (2013). Evaluation of life quality of patients submitted to orthognathic surgery. *Dental Press Journal of Orthodontics*, 18(5), 107-114.
- Cash, T. F. (2002). In TF Cash and T. Pruzinsky. Body Image: A Handbook of Theory, Research, and Clinical Practice.

- Chen, B., Zhang, Z. K. and Wang, X. (2002). Factors influencing postoperative satisfaction of orthognathic surgery patients. *International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 17(3), 217-222.
- Choi, W. S., Lee, S., McGrath, C. and Samman, N. (2010). Change in quality of life after combined orthodontic-surgical treatment of dentofacial deformities. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology*, 109(1), 46-51.
- Clark, J. V. and Arkowitz, H. (1975). Social anxiety and self-evaluation of interpersonal performance. *Psychological Reports*, 36(1), 211-221.
- Cunningham, S. J., Garratt, A. M. and Hunt, N. P. (2000). Development of a condition-specific quality of life measure for patients with dentofacial deformity: I. Reliability of the instrument. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 28(3), 195-201.
- Cunningham, S. J., Hunt, N. P. and Feinmann, C. (1996). Perceptions of outcome following orthognathic surgery. *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 34(3), 210-213.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*.Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Dolce, C., Van Sickels, J. E., Bays, R. A. and Rugh, J. D. (2000). Skeletal stability after mandibular advancement with rigid versus wire fixation. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 58(11), 1219-1227.
- Eriş, Y. ve İkiz, E. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkisi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turkic*, 8(6).
- Finlay, P. M., Moos, S. F. and Atkinson, J. M. (1995). Orthognathic surgery: patient expectations; psychological profile and satisfaction with outcome. *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 33(1), 9-14.
- Flanary, C. M. (1992). The psychology of appearance and the psychological impact of surgical alteration of the face. *Modern Practice in Orthognathic and Reconstructive Surgery*, 3-21.
- Flanary, C. M., Barnwell, G. M., VanSickels, J. E., Littlefield, J. H. and Rugh, A. L. (1990). Impact of orthognathic surgery on normal and abnormal personality dimensions: A 2-year follow-up study of 61 patients. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 98(4), 313-322.
- Fonseca, R. J., Baily, L. T. and Proffit, W. R. (2000). Patient selection for orthognathic surgery. *Oral and Maxillofacial Surgery*, 2, 3-4.

- Forssell, H., Finne, K., Forssell, K., Panula, K. and Blinnikka, L. M. (1998). Expectations and perceptions regarding treatment: a prospective study of patients undergoing orthognathic surgery. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 13(2), 107-113.
- Frejman, M. W., Vargas, I. A., Rösing, C. K. and Closs, L. Q. (2013). Dentofacial deformities are associated with lower degrees of self-esteem and higher impact on oral health-related quality of life: results from an observational study involving adults. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 71(4), 763-767.
- Ganzini, L., Smith, D. M., Fenn, D. S. and Lee, M. A. (1997). Depression and mortality in medically ill older adults. *Journal of the American Geriatrics Society*, 45(3), 307-312.
- Garvill, J., Garvill, H., Kahnberg, K. E. and Lundgren, S. (1992). Psychological factors in orthognathic surgery. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*, 20(1), 28-33.
- Gerzanic, L., Jagsch, R. and Watzke, I. M. (2002). Psychologic implications of orthognathic surgery in patients with skeletal Class II or Class III malocclusion. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 17(2), 75-81.
- Ghorbani, F., Gheibollahi, H., Tavanafar, S. and Eftekharian, H. R. (2018). Improvement of Esthetic, Functional, and Social Well-Being After Orthognathic Surgical Intervention: A Sampling of Postsurgical Patients Over a 10-Year Period From 2007 to 2017. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 76(11), 2398-2403.
- Hatch, J. P., Rugh, J. D., Clark, G. M., Keeling, S. D., Tiner, B. D. and Bays, R. A. (1998). Health-related quality of life following orthognathic surgery. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 13(1), 67-77.
- Helm, S., Kreiborg, S. and Solow, B. (1983). A 15-year follow-up study of 30-year-old Danes with regard to orthodontic treatment experience and perceived need for treatment in a region without organized orthodontic care. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 11(4), 199-204.
- Hisli, N. (1988). Beck Depresyon Envanterinin geçerliliği üzerine bir calisma (A study on the validity of Beck Depression Inventory). *Psikoloji Dergisi*, 6, 118-122.
- Hugo, B., Becker, S. and Witt, E. (1996). Assessment of the combined orthodontic-surgical treatment from the patients' point of view. A longitudinal study. *Journal of orofacial orthopedics= Fortschritte der Kieferorthopadie: Organ/Official Journal Deutsche Gesellschaft fur Kieferorthopadie*, 57(2), 88-101.
- Johnston, C., Hunt, O., Burden, D., Stevenson, M. and Hepper, P. (2010). Self-perception of dentofacial attractiveness among patients requiring orthognathic surgery. *The Angle Orthodontist*, 80(2), 361-366.
- Kavin, T., Jagadesan, A. G. P. and Venkataraman, S. S. (2012). Changes in quality of life and impact on patients' perception of esthetics after orthognathic surgery. *Journal of pharmacy & bioallied sciences*, 4(Suppl 2), S290.

- Kim, S. J., Kim, M. R., Shin, S. W., Chun, Y. S. and Kim, E. J. (2009). Evaluation on the psychosocial status of orthognathic surgery patients. *Oral Surgery, Oral Medicine, Oral Pathology, Oral Radiology, and Endodontology*, 108(6), 828-832.
- Kindelan, J. D., Sheard, C. E. and Nashed, R. R. (1998). A comparison of patients requiring orthognathic treatment who subsequently refused or accepted surgery. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 13(2), 115-118.
- Kiyak, H. A. (1981). Sex differences in motives for and outcomes of orthognathic surgery. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 39, 757-764.
- Kiyak, H. A., Hohl, T., West, R. A. and McNeill, R. W. (1984). Psychologic changes in orthognathic surgery patients: a 24-month follow up. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 42(8), 506-512.
- Kiyak, H. A., McNeill, R. W. and West, R. A. (1985). The emotional impact of orthognathic surgery and conventional orthodontics. *American Journal of Orthodontics*, 88(3), 224-234.
- Kiyak, H. A., McNeill, R. W., West, R. A., Hohl, T. and Heaton, P. J. (1986). Personality characteristics as predictors and sequelae of surgical and conventional orthodontics. *American Journal of Orthodontics*, 89(5), 383-392.
- Kiyak, H. A., McNeill, R. W., West, R. A., Hohl, T., Bucher, F. and Sherrick, P. (1982 a). Predicting psychologic responses to orthognathic surgery. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 40(3), 150-155.
- Kiyak, H. A., West, R. A., Hohl, T. and McNeill, R. W. (1982). The psychological impact of orthognathic surgery: a 9-month follow-up. *American Journal of Orthodontics*, 81(5), 404-412.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 48.
- Kovalenko, A., Slabkovskaya, A., Drobysheva, N., Persin, L., Drobyshev, A. and Maddalone, M. (2011). The association between the psychological status and the severity of facial deformity in orthognathic patients. *The Angle Orthodontist*, 82(3), 396-402.
- Kurabe, K., Kojima, T., Kato, Y., Saito, I. and Kobayashi, T. (2016). Impact of orthognathic surgery on oral health-related quality of life in patients with jaw deformities. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 45(12), 1513-1519.
- Lam, T., Kiyak, H. A., Hohl, T., West, R. A. and McNeill, R. W. (1983). Recreational and social activities of orthognathic surgery patients. *American Journal of Orthodontics*, 83(2), 143-152.

- Leary, M. R., and Kowalski, R. M. (1995). *Social anxiety*. New York: Guilford Press, 2.
- Lee, S., McGrath, C. and Samman, N. (2008). Impact of orthognathic surgery on quality of life. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 66(6), 1194-1199.
- Levine, P. A. and Frederick, A. (1997). *Waking the tiger: Healing trauma: The innate capacity to transform overwhelming experiences*. North Atlantic Books, 66-67.
- Lovius, B. B. J., Jones, R. B. and Pospisil, O. A. (1990). The specific psychosocial effects of orthognathic surgery. *Journal of Craniofacial Surgery*, 18, 339-342.
- Luther, F., Morris, D. O. and Hart, C. (2003). Orthodontic preparation for orthognathic surgery: how long does it take and why? A retrospective study. *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 41(6), 401-406.
- Modig, M., Andersson, L. and Wårdh, I. (2006). Patients' perception of improvement after orthognathic surgery: pilot study. *British Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 44(1), 24-27.
- Motegi, E., Hatch, J. P., Rugh, J. D. and Yamaguchi, H. (2003). Health-related quality of life and psychosocial function 5 years after orthognathic surgery. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 124(2), 138-143.
- Murphy, C., Kearns, G., Sleeman, D., Cronin, M. and Allen, P. F. (2011). The clinical relevance of orthognathic surgery on quality of life. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 40(9), 926-930.
- Nicodemo, D., Pereira, M. D. and Ferreira, L. M. (2008 a). Self-esteem and depression in patients presenting angle class III malocclusion submitted for orthognathic surgery. *Medicina Oral Patologia Oral y Cirugia Bucal*, 13(1), 48.
- Nicodemo, D., Pereira, M. D. and Ferreira, L. M. (2008). Effect of orthognathic surgery for class III correction on quality of life as measured by SF-36. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 37(2), 131-134.
- Noor, S. N. F. M., and Musa, S. (2007). Assessment of patients' level of satisfaction with cleft treatment using the cleft evaluation profile. *The Cleft Palate-Craniofacial Journal*, 44(3), 292-303.
- Oland, J., Jensen, J. and Melsen, B. (2010). Factors of importance for the functional outcome in orthognathic surgery patients: a prospective study of 118 patients. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 68(9), 2221-2231.
- Oland, J., Jensen, J., Elklit, A. and Melsen, B. (2011 a). Motives for surgical-orthodontic treatment and effect of treatment on psychosocial well-being and satisfaction: a prospective study of 118 patients. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 69(1), 104-113.

- Oland, J., Jensen, J., Papadopoulos, M. A. and Melsen, B. (2011). Does skeletal facial profile influence preoperative motives and postoperative satisfaction? A prospective study of 66 surgical-orthodontic patients. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 69(7), 2025-2032.
- O'Young, J. and McPeck, B. (1987). Quality of life variables in surgical trials. *Journal of Chronic Diseases*, 40(6), 513-522.
- Öner, N. ve Le Compte, A. (1998). *Süreksiz durumluk/sürekli kaygı evanteri el kitabı*, (2.Basım), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Panula, K. M. (2004). *Correction of dentofacial deformities with orthognathic surgery: Outcome of treatment with special reference to costs, benefits and risks*.
- Pelo, S., Gasparini, G., Garagiola, U., Cordaro, M., Di Nardo, F., Staderini, E., ... & Moro, A. (2017). Surgery-first orthognathic approach vs traditional orthognathic approach: oral health-related quality of life assessed with 2 questionnaires. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 152(2), 250-254.
- Phillips, C., Bennett, M. E. and Broder, H. L. (1998). Dentofacial disharmony: psychological status of patients seeking treatment consultation. *The Angle Orthodontist*, 68(6), 547.
- Proffit, W. R. and White Jr, R. P. (1991). *Surgical orthodontic treatment*. St. Louis: Mosby-Year Book.
- Robinson, J. P., Shaver, P. R. and Wrightsman, L. S. (Eds.). (2013). *Measures of personality and social psychological attitudes: Measures of social psychological attitudes* (Vol. 1). Academic Press.
- Rosner, R. I. (2012). Aaron T. Beck's drawings and the psychoanalytic origin story of cognitive therapy. *History of Psychology*, 15(1), 1.
- Rustemeyer, J. and Gregersen, J. (2012). Quality of life in orthognathic surgery patients: post-surgical improvements in aesthetics and self-confidence. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*, 40(5), 400-404.
- Rustemeyer, J., Eke, Z. and Bremerich, A. (2010). Perception of improvement after orthognathic surgery: the important variables affecting patient satisfaction. *Oral and Maxillofacial Surgery*, 14(3), 155-162.
- Ryan, F. S., Moles, D. R., Shute, J. T., Clarke, A. and Cunningham, S. J. (2016). Social anxiety in orthognathic patients. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 45(1), 19-25.
- Silva, I., Cardemil, C., Kashani, H., Bazargani, F., Tarnow, P., Rasmusson, L. and Suska, F. (2016). Quality of life in patients undergoing orthognathic surgery—A two-centered Swedish study. *Journal of Cranio-Maxillofacial Surgery*, 44(8), 973-978.

- Sun, H., Shang, H. T., He, L. S., Ding, M. C., Su, Z. P. and Shi, Y. L. (2018). Assessing the quality of life in patients with dentofacial deformities before and after orthognathic surgery. *Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 76(10), 2192-2201.
- Torucu, B. K. (1990). *13-14 yaşındaki gençlerin sosyo-ekonomik düzeyi ve ana-baba tutumlarındaki farklılıkların belirlenip benlik saygısına etkisinin araştırılıp karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Türker, N., Varol, A., Ögel, K. and Basa, S. (2008). Perceptions of preoperative expectations and postoperative outcomes from orthognathic surgery: part I: Turkish female patients. *International Journal of Oral and Maxillofacial Surgery*, 37(8), 710-715
- Tyan, S., Kim, H. H., Park, K. H., Kim, S. J., Kim, K. A. and Ahn, H. W. (2017). Sequential changes of postoperative condylar position in patients with facial asymmetry. *The Angle Orthodontist*, 87(2), 260-268.
- Van Steenberghe, E., Litt, M. D. and Nanda, R. (1996). Presurgical satisfaction with facial appearance in orthognathic surgery patients. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 109(6), 653-659.
- Yavuzer, H. (2000). *Okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yi, J., Lu, W., Xiao, J., Li, X., Li, Y. and Zhao, Z. (2019). Effect of conventional combined orthodontic-surgical treatment on oral health-related quality of life: A systematic review and meta-analysis. *American Journal of Orthodontics and Dentofacial Orthopedics*, 156(1), 29-43.
- Zhou, Y. H., Hägg, U. and Rabie, A. B. (2001). Patient satisfaction following orthognathic surgical correction of skeletal class III malocclusion. *The International Journal of Adult Orthodontics and Orthognathic Surgery*, 16(2), 99-107.

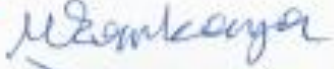

EKLER

EK-1. Etik kurul onayı

		
T.C. GAZİ ÜNİVERSİTESİ Etik Komisyonu		
Sayı : 77082166-604.01.02- Konu : Değerlendirme ve Onay		
Sayın Doç. Dr. Belma IŞIK ASLAN Ortodonti Anabilim Dalı Başkanı - Öğretim Üyesi		
Tez danışmanı olduğunuz, Üniversitemiz Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı Arş.Gör.Azad RASULOVA'nın, uzmanlık tez çalışması olan ' <i>Ortognatik Cerrahi Olgularında Psikolojik Değişimlerin Değerlendirilmesi</i> ' adlı çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun 11.09.2018 tarih ve 07 sayılı toplantısında görüşülmüş olup,		
Çalışmanızın yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oy birliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.		
Bilgilerinizi rica ederim.		
e-imzalıdır Prof. Dr. Alper CEYLAN Komisyon Başkanı		
Araştırma Kod No: 2018-332		
Eklil Liste		
		
Ankara Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 20 76 İnternet Adresi: http://etikkomisyonu.gazi.edu.tr/		Bilgi için: Emre Gül BOŞNAK Genel Evrak Sorumlusu Telefon No:031 22022666
Bu belge 6070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.		

EK-1. (devamı) Etik kurul onayı

GAZİ ÜNİVERSİTESİ ETİK KOMİSYONU KATILIM LİSTESİ	
TOPLANTI TARİHİ : 11/09/2018	TOPLANTI SAYISI : 07
ADI-SOYADI	İMZA
Prof.Dr.Alper CEYLAN BAŞKAN	
Prof.Dr.Mustafa NİLHAN BAŞKAN YRD.	
Prof.Dr.Rahmi ÜNAL	KATILMADI
Prof.Dr.Mehmet Sayın KARACAN	
Prof.Dr.Mustafa SARIKAYA	
Prof.Dr.İbrahim DOĞAN	
Prof.Dr.C.Haluk BODUR	
Prof.Dr.Mustafa İLBAŞ	
Prof.Dr.Füsün DEMİREL	
Prof.Dr.Ayşe GÖNENÇ	
Doç.Dr.Nihan KAFA	
Doç.Dr. Zehra GÖÇMEN BAYKARA	
Doç.Dr.Latif AYDOS	

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : RASULOVA, AZAT
Uyruğu : Azerbaycan
Doğum tarihi ve yeri : 04/03/1992 AZERBAYCAN
Medeni Hali : Bekar
Telefon : 0 545 932 16 48
E- posta : azatrasulova@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet
Uzmanlık	Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ortodonti Anabilim Dalı	Devam ediyor
Yüksek Lisans	Kocaeli Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	2014
Lisans	Kocaeli Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi	2014

Yabancı Dil

İngilizce, Rusca.

Bilimsel Etkinlikler

1. XVI Uluslararası Türk Ortodonti Derneği Sempozyumu, İzmir, Türkiye

Poster Sunumları

1. Dt. Azat RASULOVA, Dt. Ecem YAZICI, Prof. Dr. Tuba TORTOP. Diş Angulasyonu Ölçümü İçin Ortopantomogram ve 3D Modellerin Karşılaştırılması, XVI Uluslararası Türk Ortodonti Derneği Sempozyumu, İzmir 2018

2. Dt. Azat RASULOVA, Dt. Eda ÖZEŞER, Doç. Dr. Belma IŞIK ASLAN. Gömülü Maksiller Kanin Dişin Ototransplantasyon Sonrası Sabit Ortodontik Tedavisi: Vaka Raporu, XVI Uluslararası Türk Ortodonti Derneği Sempozyumu, İzmir 2018

